

(ฉบับเปิดเผยผลการศึกษาวิจัยปี พ.ศ.2541)

ศึกษาการใช้สมุนไพรจากหมอสมุนไพรพื้นบ้าน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(A Study of using the traditional medicine form herbal healers in North-eastern of Thailand)

โดย

พิบูล กมลเพชร, สมจิตร ปทุมมานนท์, ประทีป เมฆประสาน,

อุไรวรรณ เพิ่มพิพัฒน์, วชิรี ประชาศรัยสรเดช

(Phibul Kamonpech, Somjit Pratummanont, Pratheep Mekprasarn,

Uraiwan Peumpipat, Watcharee Prachasaisoradej)

พฤศจิกายน 2553

เสนอต่อ

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

บทคัดย่อ

ความเป็นมา : การศึกษาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เสร็จสิ้นลงในต้นปี 2541 เนื้อหาสาระที่สำคัญของผลการศึกษาวิจัยยังไม่เคยเปิดเผยต่อสาธารณะ ด้วยสถานการณ์การแพทย์แผนไทยด้านสมุนไพรที่ผ่านมา 12 ปี บางช่วงยังคงอยู่ในสภาพที่ถูกครอบงำ สับสน รุนวายเป็นเบี่ยงเบน สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นน่าจะบ่งบอกได้ว่ามีอะไรขาดหรือเกินเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนา คณะผู้ทำการศึกษาวิจัยเชื่อว่าการเปิดเผยผลการศึกษาวิจัยนี้น่าจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการแพทย์แผนไทย และหมอพื้นบ้าน

รูปแบบการศึกษาวิจัย : การศึกษาวิจัยนี้ได้ศึกษากับหมอพื้นบ้านด้านสมุนไพรที่มีประสบการณ์การใช้สมุนไพรต่อเนื่องกันมาเกินกว่า 10 ปี เป็นการศึกษาวิจัยแบบสำรวจแบบมีส่วนร่วมที่สมบูรณแบบกับหมอพื้นบ้าน เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การจดบันทึก การบันทึกภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ณ ชุมรมหมอพื้นบ้านอำเภอภูเขียว จ.ชัยภูมิ ชุมชนที่อยู่ของหมอพื้นบ้านและสมุนไพร ได้รับทุนศึกษาวิจัยจาก สวรส

ผลการศึกษาวิจัย : พบว่า จากรายได้และลักษณะสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้แบ่งหมอพื้นบ้านออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ประเภท ชาวบ้าน, กิ่งอาชีพ (17 คน), อาชีพ (23 คน), และผู้เชี่ยวชาญในอาชีพ (3 คน), หมอพื้นบ้าน จำนวน 43 คน มีแนวคิดในการใช้สมุนไพรอยู่ 2 ประการ ประการแรก เป็นแนวคิดในการอาศัยกลไกที่มีอยู่ในร่างกายตอบสนองต่อสมุนไพร ได้แก่การอาเจียน การสำรอก การระบายถ่ายท้อง การขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ การชะล้าง การดูดซับ การเกิดเป็นแผลผิวหนังโดยมีความเชื่อว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการล้างพิษ กระตุ้นพิษ หรือดูดพิษ ประการ ที่ 2 เป็นแนวคิดในการนำการออกฤทธิ์ของสมุนไพรไปรักษาที่สาเหตุของโรคหรืออาการของโรคโดยตรง หากมีการตอบสนองของกลไกในร่างกายเกิดขึ้นถือว่าเป็นภาวะแทรกซ้อนที่ต้องให้การรักษา แบ่งประเภทสมุนไพรที่ใช้ออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่ม ที่ 1 ได้แก่ตำรับสมุนไพรรักษา ริดสีดวงทวารและจุมูก กลุ่ม ที่ 2 ได้แก่ ตำรับสมุนไพรกำจัดไฟ หูด จี๊แมลงวัน ตาปลา ตึงเนื้อขนาดเล็ก กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ตำรับสมุนไพรรวมโรค มีสมุนไพรหลักที่ใช้ได้แก่ สมุนไพร รหัส Pharm. 001 (โปแตสเซียม ไอโอไดค์) กลุ่มที่ 4 ตำรับสมุนไพรท้องถิ่นดั้งเดิม :

สรุป : จำนวนตำรับสมุนไพรที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไม่สามารถใช้เป็นตัวแทน ตำรับสมุนไพรที่มีอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ แต่การค้นพบแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรรักษาโรคและสมุนไพรหลักที่หมอพื้นบ้านระดับอาชีพและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพใช้น่าจะให้ภาพรวมกระบวนการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำสำคัญ หมอพื้นบ้าน สมุนไพร ตำรับสมุนไพร

ABSTRACT

Purpose : The study was to identify the general characteristics of herbal healers in the north-eastern of Thailand and the many types of herbal which were use by herbal healers who treat patients and observed a sign of diseases or symptoms of diseases.

Methods : The study was designed to be a descriptive survey. The sample consists of 43 herbal healers with more than 10 years experience from 13 provinces in the north-eastern of Thailand. In depth an interview were used to collecting data and was substantiated through observations.

Results : It was found that the herbal healers incomes based on treating diseases with herbs. The healers were allocated into one of four categories : amateur, semi-professional, professional, and expert. Herbal healers were able to treat 33types of disease or symptoms using one or more of 99 active formulas. Herbal healers apply two concepts for the treatment of diseases to :

1.To stimulate or suppress human physiological response mechanisms such as vomiting, laxative, cathartic concretions in sweat, diuretic and pustules, This concept was based on the belief that these responses were to eliminate toxins and to drive out toxins, or to absorb toxins form out of the body. The many conditions that were treated by methods. To apply this concept, for example, dog bite (by both a rabid and non-rabid dog).

2.To treat the symptoms and to cure illness and disease. Under this concept the herbal healer had no expectations concerning the physiological response to the herbal medicine. The same as the concept one, the patients had those signs and system that they would treat it as complication. There were many symptoms and diseases that the herbal healers treating to use this concept, for example, herbal medicine code Pharm.001 was used to treat CA liver, AIDS, etc.

Conclusion : The formulas of herbal medicine were found in this study can not be used to represent all the herbal remedies which were found in the north-eastern of Thailand. However, the concept was used in the treatment of disease by professional and expert herbal healers. It is consistent through out the region.

Keywords : Traditional Medicine, Herbal Preparation, Traditional Healers.

สารบัญ

ชื่อเรื่อง	หน้า
ทำไมถึงต้องปิดบังและเปิดเผยผลการศึกษาวิจัย	1
การแพทย์พื้นบ้านด้านสมุนไพร	3
ระบบความสัมพันธ์ของหมอพื้นบ้านกับชุมชน	4
ความสัมพันธ์ระหว่างหมอพื้นบ้านกับร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพร	5
ลักษณะของหมอพื้นบ้านภาคอีสานในชมรมหมอพื้นบ้านภูเขียว	6
รูปแบบและขนาดของสมุนไพรที่ใช้	7
แนวคิดของหมอพื้นบ้านในการใช้สมุนไพร	8
การใช้สมุนไพรรักษาโรคหรืออาการของโรคตามแนวคิดที่ 1	9
การใช้ตำรับสมุนไพรรักษา โรคลมชัก	9
การใช้ตำรับสมุนไพรรักษา โรคพิษสุนัขบ้า (โรคหมาว้อ)	13
การใช้ตำรับสมุนไพรรักษา ภูมิแพ้	18
การใช้ตำรับสมุนไพรรักษา ไข้หวัด	26
การใช้ตำรับสมุนไพรรักษาแผลเปื่อยที่เกิดจากภูมิแพ้	24
การใช้ตำรับสมุนไพรช่วยเลิกบุหรี่ – เหล้า – ยาบ้า	29
การใช้สมุนไพรรักษาโรคหรืออาการของโรคตามแนวคิดที่ 2	32
ตำรับสมุนไพรรักษาโรคจิตเสีดวงตาร	32
ตำรับสมุนไพรรักษาโรคจิตเสีดวงมุก	41

ตำรับสมุนไพรรักษาไฟ หูด ขี้แมลงวัน ตาปลา ตึงเนื้อขนาดเล็ก	48
ตำรับสมุนไพรรวมโรค (สมุนไพร รหัส Pharm. 001)	51
ตำรับสมุนไพรรักษาหอบหืด	51
ตำรับสมุนไพรรักษาโรคผิวหนัง อีสุกอีใส – งูสวัด – เริม – โรคสะเก็ดเงิน	
กลาก เกลื้อน ลมพิษ ผื่น คัน	52
ตำรับสมุนไพรรักษาอาการผิดปกติทางช่องคลอด	57
อาการตกขาวคันช่องคลอดมีกลิ่นเหม็น	57
อาการมดลูกหย่อน	58
ตำรับสมุนไพรรักษาอาการผู้ป่วยเอดส์ มะเร็งที่ตับ มะเร็งมดลูก	59
ตำรับสมุนไพรรักษาเบาหวานและแผลเรื้อรังจากโรคเบาหวาน	64
ตำรับสมุนไพรรักษาอาการ อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับท้องไต	67
ตำรับสมุนไพรรักษาโรคไต (เสื่อม)	75
ตำรับสมุนไพรใช้ภายนอกแก้ ผดผื่นคัน ลมพิษ วิงเวียนศีรษะ แผลสด	
ปวดตามข้อตามกระดูก ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการคัดจมูกน้ำมูกไหล	76
ปลูกผม	78
ตำรับสมุนไพรท้องถื่นดั้งเดิม	79
ตำรับสมุนไพรสำหรับยาหยอดตา	80
ตำรับสมุนไพรหมัก	82
ตำรับสมุนไพรขับประจำเดือน	84

ตำรับสมุนไพรรักษาโรคติดต่อทางวาระยะแรก	88
ตำรับสมุนไพรรักษาโรคกระเพาะอาหาร	92
ตำรับสมุนไพรหลังคลอดบุตร	96
ตำรับสมุนไพรทำให้หมีคลุกเข้าอยู่	101
ตำรับสมุนไพรบำรุงไตและขับนิ่ว	102
สมุนไพรรักษาโรคหรืออาการของโรคเกี่ยวกับตับ-ไต-หัวใจ –	
ลำไส-ปอด	106
ตำรับสมุนไพรรักษาอาการสะอึก	107
ตำรับสมุนไพรแช่ (ยาระบายถ่ายท้องสำหรับเด็ก)	108
ตำรับสมุนไพรรักษาโรคเหงือกและฟัน	109
สรุป	110
วิจารณ์ และข้อคิดเห็น	111
กิตติกรรมประกาศ	116
ภาคผนวก (ภาพสมุนไพรบางส่วน ที่หมอพื้นบ้านใช้)	118

ก. ทำไมถึงต้องปิดบังและเปิดเผยผลการศึกษาวิจัย ?

: การศึกษาการใช้สมุนไพรจากหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เสร็จสิ้นลงในต้นปี 2541 เนื้อหาสาระของผลการศึกษาวิจัยส่วนมากยังไม่เป็นที่เปิดเผยเพราะหมอพื้นบ้านท่านหนึ่งกล่าวขึ้นว่ามัน “ละล้า” (ข้อห้าม) “เพราะครูบาสั่งไว้ห้ามถ่ายทอดวิชานี้ให้ผู้อื่นแม้แต่บุตรและภรรยา ก็ไม่ได้ ยกเว้นตอนผมอายุเกิน 60 ปี ขอบอีก 10 ปี (ปี 2551) จึงถ่ายทอด” (นี่เป็นคำพูดของพ่อหมอสมศักดิ์ แสงจันทร์ศรี จ.-ขอนแก่น ผู้ซึ่งชวนให้กระผมไปยืนดูท่านสั่งซื้อสมุนไพรและปรุงสมุนไพรกลิ่นแห้ง พร้อมกับกล่าวว่า “ดูดีนะคุณหมอ” “นี่ไม่ใช่เป็นการถ่ายทอด การบอก การสอนนะ” ความสำเร็จของโครงการศึกษาวิจัยนี้เกิดจากการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของหมอพื้นบ้านที่มีมากกว่า 43 คน ความทุ่มเทเสียสละของพวกเราที่มีเป้าหมายอยู่ที่ความต้องการนำเสนอสิ่งที่มีการปฏิบัติจริงและเชื่อว่าสิ่งนี้คือภูมิปัญญาของบรรพชน เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงไม่ให้เกิดการแพทย์แผนไทยด้านสมุนไพรต้องตกอยู่ในสภาพที่ถูกครอบงำ สบสน วุ่นวาย และเบี่ยงเบน

สถานการณ์การแพทย์แผนไทยค่านสมุนไพรตั้งแต่ ปี 2546 เริ่มมีภาพพจน์ที่ดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับจากบุคคลทั่วไป สิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นมีหลายปัจจัย หนึ่งในหลายปัจจัยที่ทุกคนยอมรับคือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการใช้นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยและการทำวิจัยโดยทั่วไป ของกรมพัฒนาการแพทย์ไทยและการแพทย์ทางเลือก ที่สามารถสยบเหตุการณ์ที่เบี่ยงเบน วุ่นวาย และสบสนให้กับสังคม ดังกรณีเหตุการณ์ก่อนปี 2546

มีประชาชนทั่วทุกภาคแตกตื่นมารับสมุนไพรกับหมอน้อย ข่าวการแตกตื่นของผู้ป่วยโรคเอดส์พากันแห่ไปซื้อสมุนไพรรักษาชื่อ “สันโสก” ที่จังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกไม่นานก็มีการแตกตื่นของผู้ป่วยโรคเอดส์พากันแห่ไปซื้อสมุนไพรรักษาชื่อ “ยาสามราก” ที่จังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เว้นช่วงระยะหนึ่งก็ปรากฏข่าวการแตกตื่นของผู้ป่วยโรคเอดส์พากันแห่ไปซื้อสมุนไพรรักษาชื่อ “ว่านหางจระเข้” ที่จังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกประมาณหนึ่งปีก็มีข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์ทุกฉบับว่า “นักวิจัยไทยค้นพบมะระจีนรักษาโรคเอดส์” ทำให้มะระจีนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจ “รัฐบาลทุ่มงบ 120 ล้านบาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอด” (มติชน, 2542) และล่าสุดประชาชนผู้ป่วยโรคเอดส์ก็พากันแห่ไปซื้อสมุนไพรรักษาชื่อ “วี1” (V1 immunitor)

หลังปี 2546 เหตุการณ์ด้านสมุนไพรดูสงบลงอย่างที่ควรจะเป็น จนถึงปี 2553 ก็เกิดเหตุการณ์ไม่ต่างจากอดีต ได้แก่ กรณีของ “ป่าเชิงน้ำสมุนไพรหมักมหาบั้ง” หรือ “ป่าเชิงน้ำสมุนไพรเจียรไนเพชร” กรณีนักวิชาการระดับอาจารย์ที่กระทำการเบี่ยงเบนอาหารเสริมสุขภาพเป็นสมุนไพร (ยา) และยาแผนโบราณ กรณีของการส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัยสมุนไพรที่ไม่มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนไทย (ได้แก่การทำวิจัยสมุนไพรที่มีที่มาจากต่างประเทศเมื่อไม่นาน) สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นน่าจะบ่งบอกได้ว่ามีอะไรขาดหรือเกินเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนา

ในฐานะผู้ทำการศึกษาวิจัย เชื่อว่าการเปิดเผยผลการศึกษานี้ น่าจะเป็นผลดีต่อกระบวนการพัฒนาการแพทย์แผนไทยด้านสมุนไพรและหมอพื้นบ้าน ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูง (อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก) และผู้สนับสนุนเงินทุนในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส) ส่วนผู้ศึกษาวิจัยพร้อมคณะและหมอพื้นบ้านเห็นด้วยและยึดมั่นกับการตัดสินใจของทั้งสองท่าน และเชื่อว่าความรู้เพียงเล็กน้อยนี้น่าจะสร้างขวัญกำลังใจและความรู้ที่เท่าเทียมกันในหมู่เจ้าหน้าที่

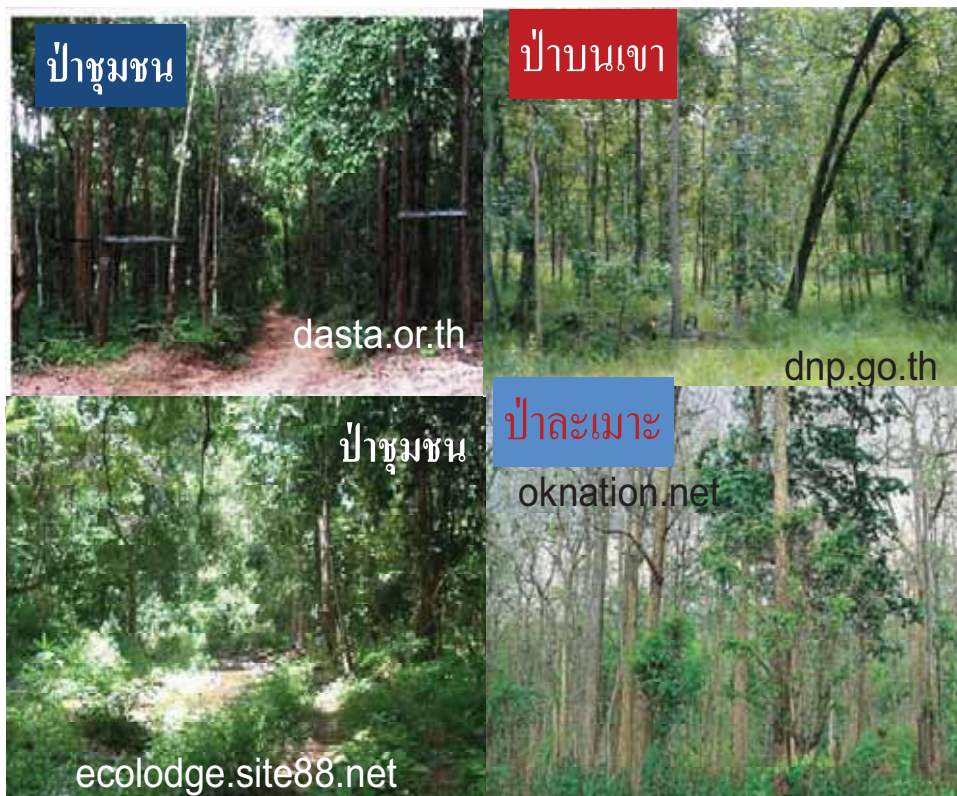

ข. การแพทย์พื้นบ้านด้านสมุนไพร

หมอพื้นบ้านด้านสมุนไพรคือใคร? หมอพื้นบ้านด้านสมุนไพรก็คือ

ประชาชนที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการบำบัด บรรเทา รักษาอาการเจ็บป่วยโดยใช้สมุนไพรเป็นหลัก ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบและชื่อเรียก ได้แก่ หมอยาฝน หมอยาต้ม หมอยาตั้ง หมอริดสีดวง หมองู หมอหมาว้อ หมอยาฝุ่น หมอฆ่าชวง (หมอฆ่าไฟ)

การเก็บเกี่ยวสมุนไพรแบ่งแหล่งเก็บสมุนไพรออกได้เป็น 2 แบบ แบบแรกเรียกว่า “สมุนไพรป่า” (ป่าบนเขาหรือป่าละเมาะ) แบบที่ 2 เรียกว่า “สมุนไพรบ้าน” หมายถึงสมุนไพรที่มีอยู่ในครัว ที่มีอยู่ในสวนครัว ที่มีอยู่ในป่าชุมชน และมีอยู่ในร้านขายยาแผนโบราณหรือร้านชำขายของทั่วไป

ค. ระบบความสัมพันธ์ของหมอพื้นบ้านกับชุมชน

ในชุมชน ประกอบด้วย ผู้ป่วย ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน วัด ป่าชุมชน โรงเรียน สถานภาพและบทบาทของหมอพื้นบ้านในแต่ละคนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถในการรักษาและที่สำคัญที่สุดคือความประพฤติที่ดีต่อชุมชน ชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมบทบาทของหมอพื้นบ้าน หมอพื้นบ้าน ร้อย ละ 20 (9 คน) มีบทบาทการรักษาในชุมชนตัวเองน้อยมากแต่กลับไปมีบทบาทมากในการรักษานอกชุมชน ได้แก่ หมอรักษาริดสีดวง หมอรักษาอาการ โรคเอดส์ ไข้หวัด โรคสะกิดเงิน ฯลฯ ส่วนหมอพื้นบ้านที่เหลือล้วนเป็นผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นและไม่เป็นทางการ

ค. ความสัมพันธ์ระหว่างหมอพื้นบ้านกับร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพร

ร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพรส่วนมากมีอยู่เฉพาะเขตอำเภอเมือง ยกเว้นจังหวัดใหญ่ๆ ได้แก่ นครราชสีมา ขอนแก่นฯ จะมีร้านขายยาประเภทนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับอำเภอ แต่ละร้านก็มีประสบการณ์เกี่ยวคำรับสมุนไพรต่างกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าเจ้าของร้านแต่ละร้านล้วนเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของร้านกับหมอพื้นบ้านมีมาแบบแนบแน่นและส่งต่อมาจนถึงรุ่นลูก ตรงนี้เองที่น่าจะเป็นจุดแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมการใช้สมุนไพรและเป็นจุดสั่งซื้อสมุนไพรเดี่ยวจากหมอพื้นบ้าน เป็นที่น่าสนใจยิ่งทำไมหมอพื้นบ้านอีสานทุกระดับชั้นยังคงยึดมั่นใช้สมุนไพรประจำถิ่นอย่างเหนียวแน่น สิ่งนี้จะชี้ให้เห็นได้ว่า ”หมอพื้นบ้านอีสานมีเอกลักษณ์ในการใช้สมุนไพร”

ณ. ลักษณะของหมอฟันบ้านภาคอีสาน ในชมรมหมอฟันบ้านภูเขียว

จากอายุของการเคยใช้สมุนไพรรักษาโรคที่ต่อเนื่องกันเกินกว่า 10 ปี เมื่อสังเกตถึงลักษณะของสมุนไพรที่ใช้และรายได้จากการจำหน่ายหรือรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพรของหมอฟันบ้าน ได้แบ่งหมอฟันบ้านออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 หมอฟันบ้านแบบชาวบ้าน สมุนไพรหลักที่ใช้ทั้งที่เป็นพืช สัตว์ และแร่ธาตุ ได้จากแหล่งธรรมชาติหรือสมุนไพรที่ใช้ในครัวเรือน (หรือสมุนไพรบ้าน) ไม่ยึดติดกับรายได้

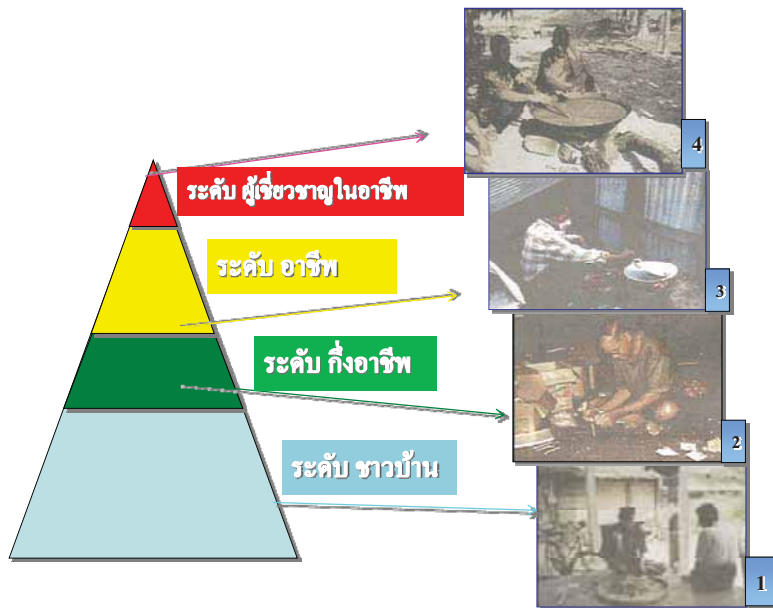
ประเภทที่ 2 หมอฟันบ้านแบบกิ่งอาชีพ สมุนไพรหลักที่ใช้ทั้งที่เป็นพืช สัตว์ และแร่ธาตุ ได้จากแหล่งธรรมชาติ จากครัวเรือนและบางส่วนจากร้านขายยาแผนโบราณ ได้แก่ เขา กระดุก สารส้ม ดินประสิว ดีเกลือ การบูร เมนทอล หมอประเภทนี้มีรายได้จากการขายและรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพรไม่แน่นอน

ประเภทที่ 3 หมอฟันบ้านแบบอาชีพ สมุนไพรหลักที่ใช้ต้องพึ่งพิงจากร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพร มีความรู้ในตำรับสมุนไพรที่เป็นแร่ธาตุ แต่ไม่มีความรู้ความสามารถในการพลิกแพลงตำรับสมุนไพร รหัส Pharm.001 (โพแตสเซียมไอโอไดด์) ส่วนหนึ่งของหมอฟันบ้านประเภทนี้ในตำรับสมุนไพรมียาแผนปัจจุบันประเภท สเตียรอยด์ (steroid) ในตำรับยาน้ำบางตำรับมีการผสม คลอโรฟอร์ม (chloroform) เรียกว่า ยาถอนน้ำฝน ถ้าผสมในเหล้า เรียกว่า ยาถอนสูตรเย็น มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพแน่นอนแต่ไม่มั่นคง

ประเภทที่ 4 หมอฟันบ้านแบบผู้เชี่ยวชาญในอาชีพ สมุนไพรหลักที่ใช้ต้องพึ่งพิงจากร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพร มีความรู้ความชำนาญในสมุนไพรที่เป็นแร่ธาตุโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมุนไพร รหัส Pharm.001 (Potassium Iodide) มีความรู้ความสามารถพลิกแพลงตำรับสมุนไพรให้รักษาโรคได้หลายชนิด ได้แก่ รักษาอาการโรคเอดส์ แผลเปื่อยในโรคเบาหวาน หอบหืด โรคไต ฯลฯ หมอฟันบ้านประเภทนี้ไม่ใช้ยาสเตียรอยด์ คลอโรฟอร์มและสมุนไพรที่มีราคาแพงได้แก่ เห็ดหลินเจือ โสมจีน เขากวางอ่อน ดีหมี ฯลฯ เพราะคุณสมบัติของสมุนไพรที่ใช้ให้คุณค่าไม่ต่างกัน มีรายได้หลักจากการจำหน่ายและรักษาผู้ป่วยด้วย สมุนไพร รหัส Pharm.001 (โพแตสเซียมไอโอไดด์) ที่แน่นอนและมีความมั่นคงในอาชีพสูง

จากรายได้ และลักษณะสมุนไพรที่ใช้แบ่งหมอพื้นบ้านออกได้ 4 ประเภท ได้แก่...

ง. รูปแบบและขนาดของสมุนไพรที่ใช้

สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้อยู่ในรูปยาผง(ยาฝุ่น) ยาฝน ยาลูกกลอน ยาพอก จี๊ฉิ่ง ยาตอง ยาหมัก ยาต้ม(ยาเม็ด) ยาสูบ ยารม ยาขง ยาแซ่ ยาสด ยาน้ำ ฯลฯ รูปแบบของสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้มากที่สุด ได้แก่ **ยาผง** (ยาฝุ่น) ขนาดของสมุนไพรที่ใช้ ถ้าในตำรับที่ใช้เป็นพืชทั้งหมดหรือเป็นแร่ธาตุทั้งหมดมักใช้ในขนาดที่เท่ากัน แต่ถ้าในตำรับที่มีสมุนไพรต่างประเภทผสมกันอยู่ ขนาดการใช้มักใช้แตกต่างกัน

ขนาดของสมุนไพรโดยประมาณการที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้ในการประกอบอาชีพแบ่งออกได้เป็น 2 หน่วยวัด หน่วยวัดแรกได้แก่ “บ่วงมือ” เป็นหน่วยวัดความกว้างสมุนไพรที่เป็นพืชที่หมอพื้นบ้าน **ใช้รักษาผู้ป่วย**ของตนเองด้วยการเอาปลายนิ้วหัวแม่มือทางด้านซ้ายชนกับนิ้วหัวแม่มือทางด้านขวาแล้วเอานิ้วก้อยของมือด้านซ้ายชนกับนิ้วก้อยของมือทางด้านขวา โดยมีความยาวของสมุนไพรเท่ากับ 1 คืบ โดยประมาณ หน่วยวัดที่ 2 ได้แก่ “กำมือ” เป็นหน่วยวัดความกว้างสมุนไพรที่เป็นพืชที่หมอพื้นบ้าน **เตรียมไว้จำหน่ายให้กับลูกค้า**ของตนเองด้วยการใช้นิ้วโป้งกับ **นิ้วชี้หรือนิ้วกลางหยิบสมุนไพร** โดยมีความยาวประมาณ 1 คืบ ทั้งสองหน่วยวัดถ้ามีสมุนไพรออกฤทธิ์ผสมผสานกันมักมีการนำมาวัดรวมกัน

มาตราส่วนที่หมอพื้นบ้านนิยมใช้ได้แก่ 1 บาทหนัก = 15 กรัม = 1 ช้อนโต๊ะ = 3 ช้อนชา (1ช้อนชา = 5 กรัม) , 1 ขวดน้ำปลา = 750 ml, 1 ขวดเบน = 350 ml, 1 แก้ว = 250 ml

การต้มสมุนไพรใส่สมุนไพรลงในหม้อ เติมน้ำพอท่วมสมุนไพรต้มจนเดือดตามที่ต้องการ เมื่อรับประทานน้ำต้มสมุนไพรเสร็จแล้วต้องนำสมุนไพรในหม้อออกมาผึ่งแดดสามารถนำมาต้มซ้ำได้อีกประมาณ 8 ครั้ง หรือนานกว่าน้ำต้มสมุนไพรจืด

จ. แนวคิดของหมอพื้นบ้านในการใช้สมุนไพรรักษาโรค

ในจำนวนหมอพื้นบ้าน 184 คน แต่ละคนมีตำรับสมุนไพรที่ใช้ทั้งที่ได้จากการจดจำเพราะใช้เป็นประจำแต่ส่วนมากใช้การจดบันทึก เมื่อรวมกันแล้วมีตำรับสมุนไพรมากกว่าหนึ่งหมื่นตำรับที่หมอพื้นบ้านใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกเฉพาะตำรับสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านมีอยู่จริงในครัวเรือนและพร้อมที่จะนำมารักษาหรือจำหน่ายให้กับผู้ป่วย พบว่ามีตำรับสมุนไพรที่ได้ทำการศึกษาเพียง 99 ตำรับ (ไม่มียาแผนปัจจุบัน steroid และ chloroform ผสม) ใช้รักษาโรคหรืออาการของโรค 33 ชนิด บนความหลากหลายของสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ ตั้งอยู่บนรากฐานแนวคิดในการใช้สมุนไพรรักษาโรค อยู่ 2 ประการได้แก่

1. แนวคิดที่ 1 เป็นแนวคิดในการใช้การออกฤทธิ์ของสมุนไพรไปกดหรือ กระตุ้นให้กลไกต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในร่างกายของมนุษย์ ให้แสดงอาการตอบสนอง ซึ่งได้แก่ การอาเจียน การสำรอก การระบายถ่ายท้อง ได้แก่การรักษาภูมิแพ้พิษกัด และการรักษาอาการติดเชื้อเสฟติค การขับเหงื่อ ขับปัสสาวะได้แก่การรักษาโรคลมชัก (ลมบ้าหมู) การชะล้าง การดูดซับ ได้แก่ การรักษาแผลเปื่อยจากภูมิแพ้พิษกัด การรักษาแผลไฟไหม้พิษเข้าตา การเกิดเป็นแผลฝีหนอง ได้แก่การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยมีความเชื่อว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการล้างพิษ กระตุ้นพิษ หรือดูดพิษ

2 . แนวคิดที่ 2 เป็นแนวคิดในการนำการออกฤทธิ์สมุนไพรไปรักษาที่สาเหตุของโรคหรืออาการของโรคโดยตรง ภายใต้แนวคิดนี้หมอพื้นบ้านไม่ได้คาดหวังต่อกลไกการตอบสนองของร่างกายเหมือนแนวคิดข้อที่ 1 แต่ถ้ามีการตอบสนองของร่างกายในระหว่างการใช้สมุนไพร อาการที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นภาวะแทรกซ้อนที่ต้องให้การรักษา มีอยู่หลายโรคหรืออาการของโรคที่หมอพื้นบ้านทำการรักษา ได้แก่ ริดสีดวงทวารและจุก โรคเกี่ยวกับ ดับ ไต เอดส์ ภูมิแพ้ หอบหืด โรคเกี่ยวกับมดลูก โรคกระเพาะอาหาร และอัมพาต ฯลฯ

ข. การใช้สมุนไพรรักษาโรคหรืออาการของโรคตามแนวคิดที่ 1

ในจำนวนตำรับสมุนไพร 99 ตำรับ ร้อยละ 13.1 (13 ตำรับ) เป็นตำรับที่หมอพื้นบ้านนำมารักษาโรคตามแนวคิดที่ 1 ประกอบด้วย การใช้ตำรับสมุนไพรรักษา โรคลมชัก โรคพิษสุนัขบ้า ภูมิแพ้ ผื่นแพ้ ภูมิแพ้ผิวหนัง ผื่นแพ้จากภูมิแพ้ การรักษาอาการติดยาและสิ่งเสพติด

1.1. การใช้ตำรับสมุนไพรรักษา โรคลมชัก

โรคลมชัก (epilepsy) การแพทย์แผนปัจจุบัน หมายถึง อาการชักที่ไม่พบความผิดปกติของโครงสร้างสมอง และสาเหตุอื่นใด มีอาการหมดสติ ชักเกร็ง หายใจลำบาก หน้าเขียว ตาเหลือก กัดฟัน น้ำลายฟูมปาก อาจมีปัสสาวะหรืออุจจาระราด อาการชักจะเป็นอยู่นาน 2-3 นาทีเท่านั้น แล้วก็จะหยุดชักไปเอง การชักนี้เกิดขึ้นชั่วขณะและเป็นครั้งๆ บางคนเรียกว่า “ลมบ้าหมู” และ “โรควาบ” สาเหตุเกิดจากการทำงานของสมองผิดปกติไปชั่วคราว เซลล์สมองบางส่วนมีการปลดปล่อยพลังงานไฟฟ้าผิดปกติ กระตุ้นให้เกิดอาการชักเกร็ง ส่วนใหญ่เป็นโรคที่ไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด

ความเชื่อเกี่ยวกับโรค และสาเหตุของโรคลมชัก (ลมบ้าหมู) หมอพื้นบ้านทั้ง 3 คน แต่ละคนเคยมีประสบการณ์ตรงที่ป่วยเป็นโรคลมบ้าหมูและเคยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมาแล้ว แต่กลับมาหายขาดกับการรักษาด้วยสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน ซึ่งต่อมาตนได้ขอเรียนการรักษาต่อจากพ่อหมอ เป็นเรื่องแปลกที่หมอพื้นบ้านทั้ง 3 คน มีวิธีการเข้าสู่อาชีพที่เหมือนกัน แต่ทั้ง 3 คน ก็ไม่ทราบสาเหตุของโรค ทราบแต่ภาพรวมอาการของโรค โดยแบ่งอาการของลมบ้าหมูออกเป็น 3 ประเภท

ประเภทที่ 1 เรียกว่า “หมูหลวง” ประเภทนี้ผู้ป่วยจะมีอาการชักอย่างรุนแรง ความถี่ของอาการ และระยะเวลาในการชักมากกว่าลมบ้าหมูประเภทอื่น ขณะชักมือและหน้าท้องของผู้ป่วยจะเกร็งตัวแข็ง (เส้นท้องแข็ง) เมื่อชักเสร็จผู้ป่วยจะเปิดหวูด “เสียงร้องดังหวูดๆ...” (คำพูดของผู้ป่วย) แล้วผู้ป่วยจะอ่อนเพลียมากพร้อมกับมีอาการชาที่มือ ที่เท้า และกำมือลำบาก ใช้เวลารักษา 3-8 เดือน นานกว่าลมบ้าหมูทุกประเภท

ประเภทที่ 2 เรียกว่า “หมูจืด” ประเภทนี้ช่วงเวลาของอาการชักจะห่าง บางรายอาทิตย์ หรือในหนึ่งเดือนจะชักเพียงครั้งเดียว ลักษณะการชักเหมือนหมูหลวง แต่มีน้ำลายฟูมปาก และไม่เปิดหวูด ใช้เวลารักษา 2-5 เดือน

ประเภทที่ 3 เรียกว่า “หมูแดง” ประเภทนี้ไม่แสดงอาการชักให้เห็น มีอาการแน่นิ่งเหมอลอย ตัวแข็งและล้มลง ผู้ป่วยมักรู้สึกตัวก่อนชัก ได้แก่ อาการง่วงนอน และหาว วิธีสังเกตผู้ป่วยประเภทนี้ “ตรงบริเวณของตาขาวจะพบเส้นเลือดสีแดงเป็นเส้นๆในแนวตั้ง” ใช้เวลารักษา 1-3 เดือน

: ดำรับสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน 3 คน ที่ยังรักษาผู้ป่วยโรคลมชัก มีถิ่นที่อยู่ จ.ชัยภูมิ (1 คน, ดำรับที่ 1) จ.เลย (1 คน, ดำรับที่ 2) จ.ขอนแก่น (1 คน,ดำรับที่3) สมุนไพรที่ใช้ในดำรับมีความแตกต่างกันไม่เหมือนกัน ได้แก่

ดำรับสมุนไพร ที่ 1 แก่นต้นกระเบา (*Hydnocarpus anthelminthicus* Pierre.)

รากต้นก้นครก (*Polyalthia debilis* (Pierre) Finet et. Gagnep.)

รากต้นส้มลม (*Aganonerion polymorphum* Pierre. ex. Spire) และ

ลำต้นไม้ไผ่บ้าน (*Bambusa* Sp.) อย่าง ละ 1 ปวงมือ

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 แก่นต้นทรายเด่น (*Polyalthia cerasoides* Benth.ex Bedd),
แก่นต้นน้ำน้อย (*Polyalthia suberosa* Roxb.) และ
รากต้นเงี้ยวปลาฉลาม (*Meyna velutina* Robyns.) อย่าง ละ 1 บ่วงมือ

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 แก่นต้นตับเต่า (*Diospyros ehretioides* Wall. ex G.Don.)
แก่นต้นตูมตัง (*Hesperethusa crenulata* (Roxb.) Roem.),
แก่นต้นตูมกา (*Strychnos nux-blanda* A.W. Hill.) อย่าง ละ 1 บ่วงมือ

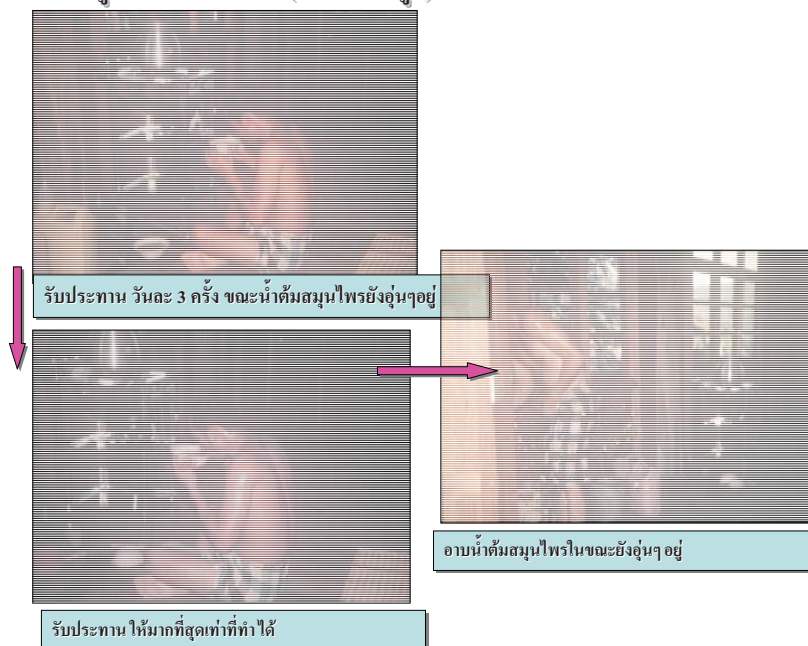
: วิธีใช้ ทั้ง 3 ตำรับมีสมุนไพรที่ใช้แตกต่างกันไม่เหมือนกัน แต่ก็มีสิ่งที่ทั้ง 3 ตำรับเหมือนกันคือ วิธีใช้ได้แก่

1. - ใช้ตำรับประทานวันละ 3 ครั้ง (หรือต้มครั้งเดียวแล้วเก็บน้ำต้มใส่กระติกน้ำร้อนไว้)
2. - ต้องรับประทานน้ำต้มสมุนไพรในขณะที่ยังอุ่นอยู่และรับประทานครั้งละมากๆ (สังเกตเห็นเหงื่อผู้ป่วยออกขณะนั่งรับประทานยา)
3. - นั่งพักสักครู่แล้วอาบน้ำผสมยาต้มขณะร้อน ๆ อยู่ (น้ำอาบอุ่นๆ)
4. - “น้ำต้มสมุนไพรนี้ทำให้เมาแต่ไม่เบื่อ” (หมายถึงทำให้ง่วงนอน)

ระยะเวลาในการรักษา 2 – 8 เดือน เด็กมีโอกาสหายมากกว่าผู้ใหญ่ผู้ป่วยที่ป่วยเกิน 5 ปีโอกาสหายยาก

- : ขนาดของสมุนไพรในแต่ละตำรับที่ใช้มีความเหมือนกันคือสมุนไพรแต่ละตัวใน 3 ตำรับเมื่อนำมาผ่าเป็นชิ้นสมุนไพรแต่ละตัวจะมีขนาดเท่ากับ 1 บวบก้ามมือ (เอาปลายนิ้วหัวแม่มือทางด้านซ้ายชนกับนิ้วหัวแม่มือทางด้านขวาแล้วเอานิ้วก้อยของมือด้านซ้ายชนกับนิ้วก้อยของมือทางด้านขวา) สามารถเพิ่มหรือลดขนาดของสมุนไพรทุกตัวลงได้ แต่ท้ายสุดสมุนไพรแต่ละตัวในตำรับต้องมีขนาดที่เท่ากัน

การรักษาผู้ป่วยโรคลมชัก (ลมบ้าหมู)

- : การต้ม ใส่สมุนไพรลงในหม้อ เติมน้ำพอท่วมสมุนไพรต้มจนเดือดประมาณ 2-3 นาที เมื่อรับประทานน้ำต้มสมุนไพรเสร็จแล้วต้องนำสมุนไพรในหม้อออกมาผึ่งแดดแล้วสามารถนำมาต้มซ้ำได้อีกประมาณ 8 ครั้ง หรือจนกว่าน้ำต้มสมุนไพรจืด
- : ข้อห้าม (คำแนะนำ) ระหว่างการรักษา คือ ผู้ป่วยต้องไม่รับประทานอาหารที่มีไขมัน ได้แก่มันหมู ต้องไม่ออกเที่ยวตอนกลางคืน ต้องไม่อยู่ใกล้ กองไฟ เตาไฟ ตะเกียง ถ้ำคดอง แม่น้ำ และไม่ขับรถ

1.2 การใช้ตำรับสมุนไพรรักษา โรคพิษสุนัขบ้า (โรคหมาว้อ)

โรคพิษสุนัขบ้า หรือโรคกลัวน้ำ (Rabies) ในภาษาอังกฤษเรียกว่า **โรคหมาว้อ** เป็นโรคติดต่ออันตรายร้ายแรงต่อมนุษย์และสัตว์ เกิดจากเชื้อไวรัสชื่อ เรบีส ไวรัส (Rabies) ทำให้เกิดโรคได้ในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิด เช่น คน สุนัข แมว ลิง ชะนี กระรอก ค้างคาว ฯลฯ โรคนี้เมื่อเป็นแล้วจะทำให้มีอาการทางประสาท โดยเฉพาะระบบประสาทส่วนกลาง ปัจจุบันยังไม่มีทางรักษาหาย ผู้ป่วยมักคงสภาพอยู่ได้นานไม่เกิน 1 สัปดาห์ และเสียชีวิต เนื่องจากอัมพาตของกล้ามเนื้อ และระบบทางเดินหายใจ การรักษาอยู่วิธีเดียว คือการป้องกัน ได้แก่ การป้องกันไม่ให้สุนัขกัดหรือเลีย และการฉีดวัคซีนป้องกัน

: ความเชื่อเกี่ยวกับโรค และสาเหตุของโรคพิษสุนัขบ้า

(หมาว้อ) หมอหมาว้อทั้ง 3 คน ทราบจากคำบอกเล่าที่สืบทอดกันมาว่าโรคพิษสุนัขบ้าเกิดจากเชื้อไวรัสที่มากับน้ำลายสุนัขที่เป็นบ้า แต่ก็ไม่ทราบว่าไวรัสมีตัวตนอย่างไร และทราบว่าเมื่อผู้ป่วยแสดงอาการของโรคแล้วโรงพยาบาลก็เอาไว้ไม่อยู่ (หมายถึงโอกาสรอดชีวิตของผู้ป่วยมีน้อย) ความเชื่อมั่นในผลการรักษาของตำรับสมุนไพรที่ตนเองมีอยู่นั้นได้มาจากประสบการณ์ตรง ที่พบว่าผู้ที่ถูกสุนัขตัวเดียวกันกัด ผู้ที่รักษาด้วยตำรับสมุนไพรที่หมอหมาว้อให้อยู่ช่วยป้องกันไม่ให้ผู้ป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้รักษากลับมาป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า

: การดำรงอยู่ของหมอหมาว้อในสภาพสังคมปัจจุบันบทบาท

ด้านการป้องกันและรักษาผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้ามีน้อยมากและมีแนวโน้มจะต้องหมดไปจากสังคมไทย เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งหากเราไม่ทราบว่าการสูญเสียบทบาทของหมอหมาว้อที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากความเสื่อมของบทบาทเองหรือเกิดจากการถูกรวบอำนาจบทบาท

: ดำรับสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน 3 คน

มีถิ่นที่อยู่ใน จ.ชัยภูมิ (1 คน, ดำรับที่ 1,) จ.ขอนแก่น (1 คน, ดำรับที่ 2) จ.เลย (1 คน, ดำรับที่ 3)

ดำรับสมุนไพร ที่ 1 ใบสลอด (สด, *Croton tiglium* Linn.)

ใบฟักทอง (สด, *Cucurbita moschata* Decne.)

ใบหูเสือ (สด, *Plectranthus amboinicus* (Lour.) Spreng.)

ผักหนอก (สด, *Hydrocotyle javanica* Ponten ex Thunb.)

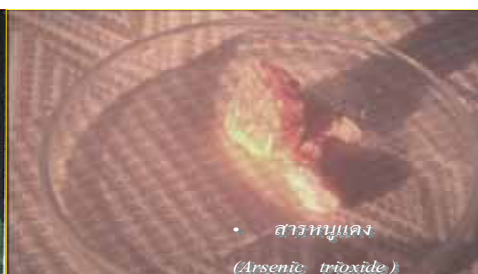
ใช้เหล้าขาว 40 ดีกรี หยอดให้ผงสมุนไพรที่พอกแผลไว้ ชุ่มอยู่เสมอ

ดำรับสมุนไพร ที่ 2 ใบและเมล็ดสลอด (สดหรือแห้ง, *Croton tiglium* Linn.)

และสารหนูแดง (*Arsenic trioxide*) ใช้น้ำหยดให้ผงสมุนไพรที่พอกแผลไว้ให้

ชุ่มอยู่เสมอ (รากจิงจ้อ - เขียวเสือ - หัวกะโหลกลิง - ผ่นกับน้ำแก้ปวดลดไข้)

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 ใบสลอด (สค. *Croton tiglium* Linn.)

ถ่านที่ทำจากไม้สัก และแป้งสาลี ใช้รักษาฝีหนองที่พอกแผลไว้ให้ ชุ่มอยู่เสมอ

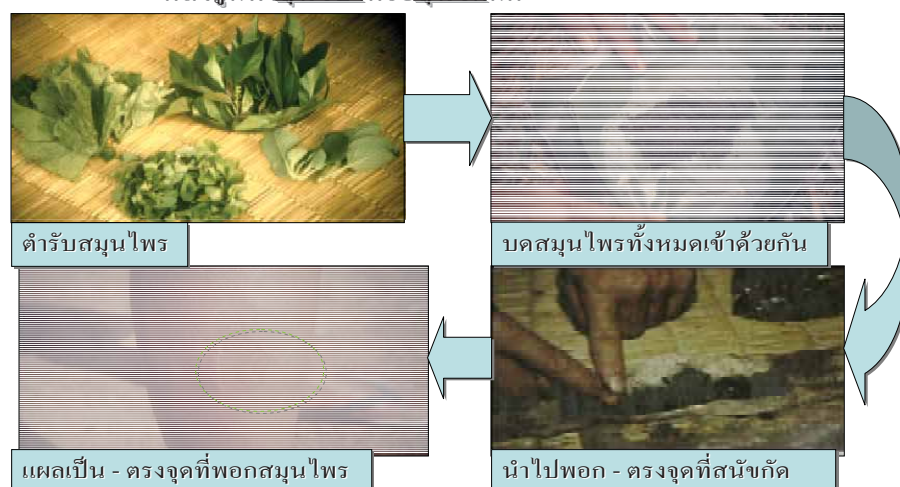
: เนื่องจากทุกตำรับมีสมุนไพรหลักที่เหมือนกันได้แก่ ใบสลอด ซึ่งมีผลข้างเคียงที่ทำให้เกิดการระคายเคืองต่อผิวหนัง โดยเฉพาะสมุนไพรตำรับที่ 2 ที่มีสารหนูแดง เป็นเหตุให้เกิดผลข้างเคียงที่รุนแรง ได้แก่ การอักเสบและมีไข้ หมอหมาวัวจึงมีตำรับสมุนไพรรักษาอาการอักเสบและไข้ ของ ตำรับ ที่ 1 ได้แก่ - กระดุกเสื่อหรือจระเข้ รากต้นละหุ่งแดง เขี้ยวเสื่อ หัวกะโหลกลิง รากต้นจิงจ้อ ลูกบ้ำจริง รากมะเฟือง รากต้นแสม รากเครือตดหมา รากปอสามพันธุ์ รากชาตะโก (ต้นตะโกที่ไม่มีหนาม) เมล็ดข้าวเจ้าที่สีแล้ว ใช้ฝนกับน้ำและรับประทานต่างน้ำ ของ ตำรับ ที่ 2 ได้แก่ เขี้ยวเสื่อ หัวกะโหลกลิง รากจิงจ้อ ใช้ฝนกับน้ำและรับประทานต่างน้ำ ของตำรับ ที่ 3 ไม่มีและไม่ต้องใช้

- ❖ : วิธีการใช้ ตำรับสมุนไพรทั้ง 3 ตำรับคล้ายกัน นำสมุนไพรในตำรับมาบดแล้วจึงนำไปพอกตรงบริเวณบาดแผลที่ถูกสุนัขกัด (ทั้งสุนัขดีและสุนัขบ้ากัด) ติดต่อกัน 4-7 วัน เปลี่ยนผงสมุนไพรวันละ 1-3 ครั้ง การใช้สมุนไพรบดมีความต่างและความเหมือน ได้แก่
  - : ไม่ว่า ผู้ป่วยจะถูกสุนัขดีหรือสุนัขบ้ากัดก็ต้องได้รับการรักษา
  - : ตำหรับบดสมุนไพรในตำรับผสมเข้าด้วยกันก่อน
  - : ตรวจสอบบริเวณบาดแผลผู้ป่วยก่อน ว่าถูกสุนัขกัดมีรอยแผล(เขี้ยว)หรือไม่

- ในกรณีของสมุนไพรตำรับที่ 2 ถ้าวัดขนาดแผลยังใหม่ (บาดแผลเปิด) อยู่ก็ใช้สมุนไพรพอกได้เลย แต่ถ้าบาดแผล ปิดสนิทต้องใช้เข็มสะกิดให้มีเลือดไหลออกซิ๊งๆ ก่อนจึง พอกผงสมุนไพร
  - ในกรณีของสมุนไพรตำรับที่ 1 และ 3 ต้องตรวจหาเพียง ตำแหน่งที่ถูกสุนัขกัดหรือเลียให้ชัดเจนไม่จำเป็นต้องเป็น แผลเปิด สามารถใช้ผงสมุนไพรพอกได้เลย
- : การพอกผงสมุนไพรของหมอมหาวิทย์ทั้ง 3 ตำรับ เหมือนกัน คือ พอกผงสมุนไพรขนาดหยาบมือลงบริเวณที่สุนัขกัดใช้สำลีวางทับแล้วใช้ผ้าพันแผลพัน ทับอีกรอบเพื่อป้องกันไม่ให้ผงสมุนไพรหลุดออก
- : ในระหว่างการรักษาต้องทำให้ผงสมุนไพรชุ่มน้ำอยู่เสมอ สำหรับสมุนไพร ตำรับที่ 1 ใช้น้ำเหล้าขาว 40 ดีกรี หยดลงที่สำลีบ่อยๆเพื่อให้ผงสมุนไพรชุ่มอยู่ ตลอดเวลา สำหรับสมุนไพรตำรับที่ 2 และที่ 3 ใช้น้ำหยดลงที่สำลีบ่อยๆเพื่อทำ ให้ผงสมุนไพรชุ่มอยู่ตลอดเวลา
- : หากผู้ป่วยได้รับประทานยาฝนแก้ปวดแล้วแต่ก็ทนปวดจากการอักเสบ ไม่ได้ (โดยเฉพาะสมุนไพรตำรับที่ 2) ต้องลดผงสมุนไพรให้น้อยลงหรือเอาผงสมุนไพรที่ใส่ไว้เอาออกก่อนจนหายปวดแล้วจึงเริ่มใส่ผงสมุนไพรใหม่ในขนาด ที่น้อยลง
- ❖ : การสังเกตถึงประสิทธิผลการรักษาของหมอมหาวิทย์ในสมุนไพรตำรับ ที่ 1 และ 3 ทั้ง 2 คน เชื่อว่า “หากผู้ป่วยได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าจริงในระหว่างการใช้สมุนไพรผิวหนังบริเวณนั้นจะ เกิดเป็นแผลพุพอง แต่ถ้าผู้ป่วยไม่มีเชื้อพิษสุนัขบ้า (แสดงว่าถูกสุนัขกัด) ผิวหนังบริเวณที่ พอกผงสมุนไพรก็จะไม่เกิดเป็นแผลพุพอง ต่างจากสมุนไพรตำรับ ที่ 2 ที่สามารถทำให้ ผิวหนังบริเวณที่ถูกพอกผงสมุนไพรเกิดเป็นแผล พุพอง เป็นฝี เป็นหนองทุกครั้งไม่ว่าผู้ป่วย จะมีหรือไม่มีเชื้อพิษสุนัขบ้า

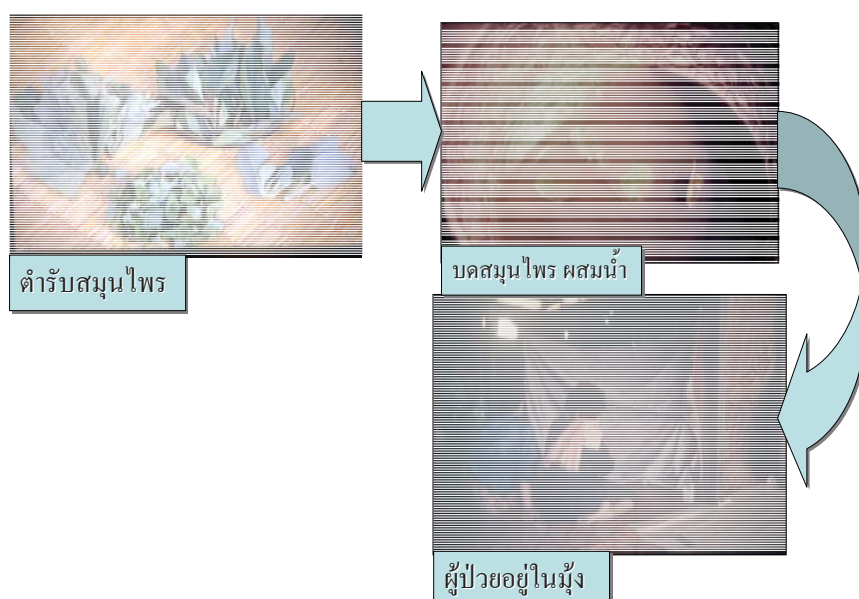

การใช้ตำรับสมุนไพรป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า (โรคหมาว้อ)
หลังถูกทั้งสุนัขบ้าหรือสุนัขกัด

- ❖ : การรักษาผู้ป่วยที่แสดงอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ได้แก่ เจ็บคอ ปวดแสบปวดร้อนตรงบริเวณแผลที่ถูกกัด ทั้ง ๆ ที่แผลหายเป็นปกติแล้ว ไม่ชอบแสงสว่าง ไม่ชอบลม และไม่ชอบเสียงดัง กลืนลำบาก เจ็บมากเวลากลืน ชัก เป็นอัมพาต มีหมอพื้นบ้านที่ใช้สมุนไพรตำรับที่ 1 เท่านั้นที่รักษาผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า การรักษาใช้สมุนไพรตำรับที่ 1 บดผสมน้ำให้ผู้ป่วยจิบรับประทานบ่อยๆ หลังรับประทานผู้ป่วยได้แสดงอาการสำรอกเป็นระยะทุก 1-2 นาที ผู้ป่วยทุกรายอาการดีขึ้น(รับประทานอาหารได้ จากเดิมไม่ได้) ก่อนที่จะรอดหรือไม่รอดชีวิต

การใช้ตำรับสมุนไพรรักษาโรคพิษสุนัขบ้า(โรคหมาว้อ)

1.3 การใช้ตำรับสมุนไพรรักษา งูมีพิษกัด

❖ : หมอต่างก็ให้ความหมายของคำว่า“งูมีพิษ”ไว้เหมือนกันว่า หมายถึง งูที่สามารถทำให้ผู้ถูกกัดเสียชีวิต ได้แก่ งูเห่า งูจงอาง งูสามเหลี่ยม งูแมวเซา งูกะปะ การรู้ว่าเป็นงูพิษอะไร สังเกตได้จากอาการที่ผู้ป่วยแสดงออกและรอยบาดแผล ไม่ว่าหมอจะมีความรู้เกี่ยวกับงูมีพิษจริงหรือไม่ ไม่มีความสัมพันธ์กับวิธีการรักษาและการใช้สมุนไพรของหมอ ในจำนวนหมอพื้นบ้าน 43 คน ร้อยละ 11.6 (5 คน) เป็นหมอที่มีถิ่นที่อยู่ จ.ชัยภูมิ (4 คน) จ.หนองคาย (1 คน) สภาพการดำรงอยู่ในสังคมชนบท หมอต่างมีความเชื่อเกี่ยวกับพิษงูที่มาจากประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากผู้ป่วย พบว่า ผู้ป่วยที่ถูกงูมีพิษกัดมีอาการ ปวดเสμπปวดร้อน มีอาการกระวนกระวาย แขนขาอ่อนแรง แน่นหน้าอก พุดอ้อแอ้ หดสติ บางรายมีเลือดออกตามขุมขน หมอเป็นคำพูดเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้ป่วยในชุมชนชนบทให้ความสำคัญไม่ต่างจากโรงพยาบาล

❖ : สมุนไพรที่หมอทั้ง 5 คน ใช้มีมาต่อเนื่องกันหลายชั่วอายุคน ได้แก่

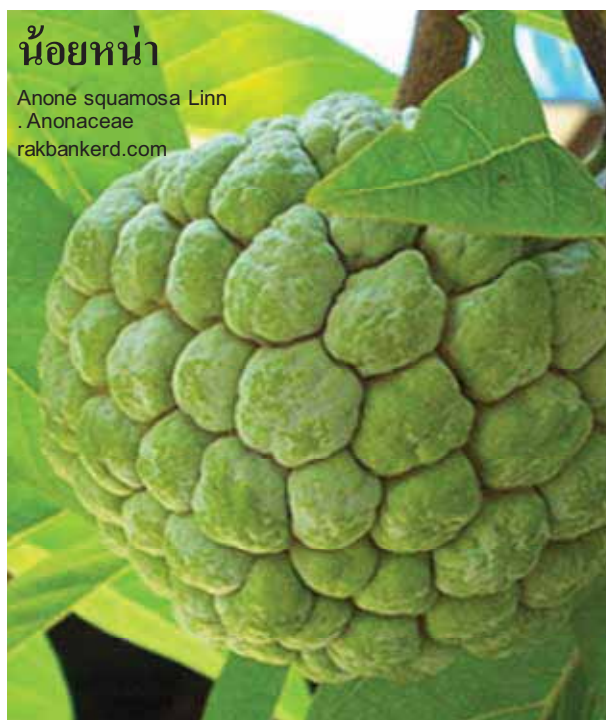
- **ตำรับสมุนไพร ที่ 1** (คนที่ 1) **รากต้นโศคนางแดง** (*Trigonostemon reidioides* (Kurz) Craib)

ใช้ฝน กับ เหล้าขาว 40 ดีกรี

- **ตำรับสมุนไพร ที่ 2** (คนที่ 2) **รากบกเขียบ** (น้อยหน่า, *Annon squamosa* Linn.) ใช้ฝน กับ น้ำผสมกับ

น้ำมะนาว (*Citrus aurantifolia* Swing.) ในขนาดที่เท่ากัน หรือฝนกับ
เหล้าขาว 40 ดีกรี)

- **ตำรับสมุนไพร ที่ 3** (คนที่ 3) **เหง้าต้นกอมก้อยรูดขน** (*Aristolochia arenicola* Hance) และ **รากต้นตุมกา** (*Strychnos nux-blanda* A.W. Hill.) (ใช้ฝน กับ น้ำ ผสมกับ **น้ำมะนาว** (*Citrus aurantifolia* Swing.) ในขนาดที่เท่ากัน หรือฝนกับ **เหล้าขาว 40 ดีกรี**)

- **ตำรับสมุนไพร ที่ 4** (คนที่ 4) **คิงจงอาง** **เหง้าต้นกอมก้อยรูดขน** (*Aristolochia arenicola* Hance) และ **รากต้นเต่าร้าง** (*Polyalthia evecata* (Pierre) Finet & Gagnep.) (ใช้ฝน กับ **น้ำ ผสมกับ น้ำมะนาว** (*Citrus aurantifolia* Swing.) ในขนาดที่เท่ากัน ร่วมกับการสัก

➤ ตำรับสมุนไพรร ที่ 5 (คนที่ 5) ดึงจาง

เหง้าต้นกอมก้อยรูดขน (*Aristolochia arenicola* Hance) และ

รากต้นเปล้า (*Croton oblongifolious* Roxb.) ใช้ฝน กับ น้ำ ผสมกับ

น้ำมะนาว (*Citrus aurantifolia* Swing.) ในขนาดที่เท่ากันร่วมกับการสัก

❖ : แนวความคิดในการใช้สมุนไพรรของหมอ ไม่ว่าจะเป็นหมอที่ใช้สมุนไพรรเพียงอย่างเดียว หรือหมอที่ใช้สมุนไพรรร่วมกับการสัก พบว่าสมุนไพรรที่หมอใช้มีความแตกต่างกันไม่เหมือนกัน บนความต่างนั้นหมอมิ่แนวคิดในการรักษาผู้ป่วยที่ถูกลงมีพิษกัดที่เหมือนกันคือต้องทำให้ผู้ป่วย “อาเจียน” และระบายถ่ายท้องโดยเชื่อว่าวิธีการดังกล่าวเป็นการ “ขับพิษหรือกระตุ้นพิษ”

❖ : การรักษาผู้ป่วยที่ถูกลงเห่ากัดของหมอที่ใช้สมุนไพรรเพียงอย่างเดียว

- ก่อนอื่นหมอมิได้สอบถามญาติผู้ป่วยร่วมกับการสังเกตอาการผู้ป่วย จนได้ความชัดเจนว่าถูกลงมีพิษกัดมาแน่นอน
- แล้วจึงเริ่มนำรากต้นโลดทะนงแดงมาฝนกับสุรา 40 ดีกรี จนน้ำสุราจะมีสีขุ่นขึ้น (ตามรูปภาพ) ให้ผู้ป่วยดื่มและดื่มซ้ำอีก ผู้ป่วยรู้สึกวโล่งขึ้นเมื่ออาเจียนออกมา
- หากผู้ป่วยยังแสดงถึงอาการของพิษงู ได้แก่อาการหนังตาตก กลืนลำบาก หายใจไม่สะดวก ขยับแขนขาไม่ได้ เลือดออกตามไรฟัน จุดเลือดออก

ตามตัว ปัสสาวะเป็นเลือด ต้องให้ผู้ป่วยรับประทานสมุนไพรจนอาเจียน วันละ 2 – 4 ครั้ง (ต้องดูถึงความพร้อมสภาพร่างกายของผู้ป่วยด้วย)

- ในกรณีของอาการปวด บวม แดง ร้อนมีอาการอักเสบชัดเจน ต้องให้สมุนไพร (โศดทะนงมาฝนกับสุรา 40 ดีกรี) ในขนาดที่น้อยลง(เพื่อไม่ทำให้ผู้ป่วยอาเจียน) เพราะมันมีสรรพคุณเป็นยาระบายถ่ายท้องเพื่อลดอาการปวด **ทำควบคู่กับการเป่าเพื่อระงับอาการปวดและอักเสบ**
- ระยะเวลาการรักษาผู้ป่วยที่ถูกงูมีพิษกัดขึ้นอยู่จำนวนพิษงูที่ผู้ป่วยได้รับ ระยะเวลาที่เคยรักษาอยู่ระหว่าง 3 – 45 วัน

⊖ : (ชื่อนาสั่งเกต จากคำกล่าวของพ่อรอด หมอสมุนไพรตำรับ ที่ 3 เล่าว่าขณะที่นั่งอยู่ร้านกาแฟมีชาวบ้านช่วยกันห้ามผู้ป่วยที่ถูกงูจงอางกัดมาหา ตนเองไม่สามารถห้ามะนาว จึงตัดสินใจใช้ “น้ำส้มสายชู” ที่วางอยู่บนโต๊ะกาแฟ ใช้แทนน้ำมะนาว แล้วนำสมุนไพรมาฝน และให้ผู้ป่วยรับประทานจนอาเจียน ท้ายสุดผู้ป่วยปลอดภัย)

การรักษางูมีพิษกัดด้วยยาฝน

➤ : การใช้สมุนไพรรักษาผู้ป่วยที่ถูกงูมีพิษกัด (ตำรับที่ 4 และ 5) โดยหมอศักดิ์ หมอศักดิ์ เชื่อว่า พิษของงูที่เข้าสู่ร่างกายมันจะเข้าแทรกซึมอยู่ตามกระดูกข้อต่อนิ้วมือ นิ้วเท้า และเชื่อว่า การสีกตามจุดที่กำหนดไว้จะช่วยลดปวดและทำให้อาเจียน แต่ถ้าผู้ป่วยไม่อาเจียนต้องฝนรากโศดทะนงแดงที่เตรียมไว้ให้ผู้ป่วยรับประทานจนอาเจียน)

➤ ตำรับสมุนไพร ที่ 4 (คนที่ 4)

คิงจาง

เหง้าต้นกอมก้อยรูดขน (*Aristolochia arenicola* Hance) และ รากต้นเฒ่าแรง (*Polyalthia evecta* (Pierre) Finet & Gagnep.) ใช้ ผน กับ น้ำ ผสมกับ น้ำมะนาว (*Citrus aurantifolia* Swing.) ใน ขนาดที่เท่ากัน ร่วมกับการสัก

➤ ตำรับที่ 5 (คนที่ 5)

คิงจาง

เหง้าต้นกอมก้อยรูดขน (*Aristolochia arenicola* Hance) และรากต้นเปล้า (*Croton oblongifolious* Roxb.) ใช้ ผน กับ

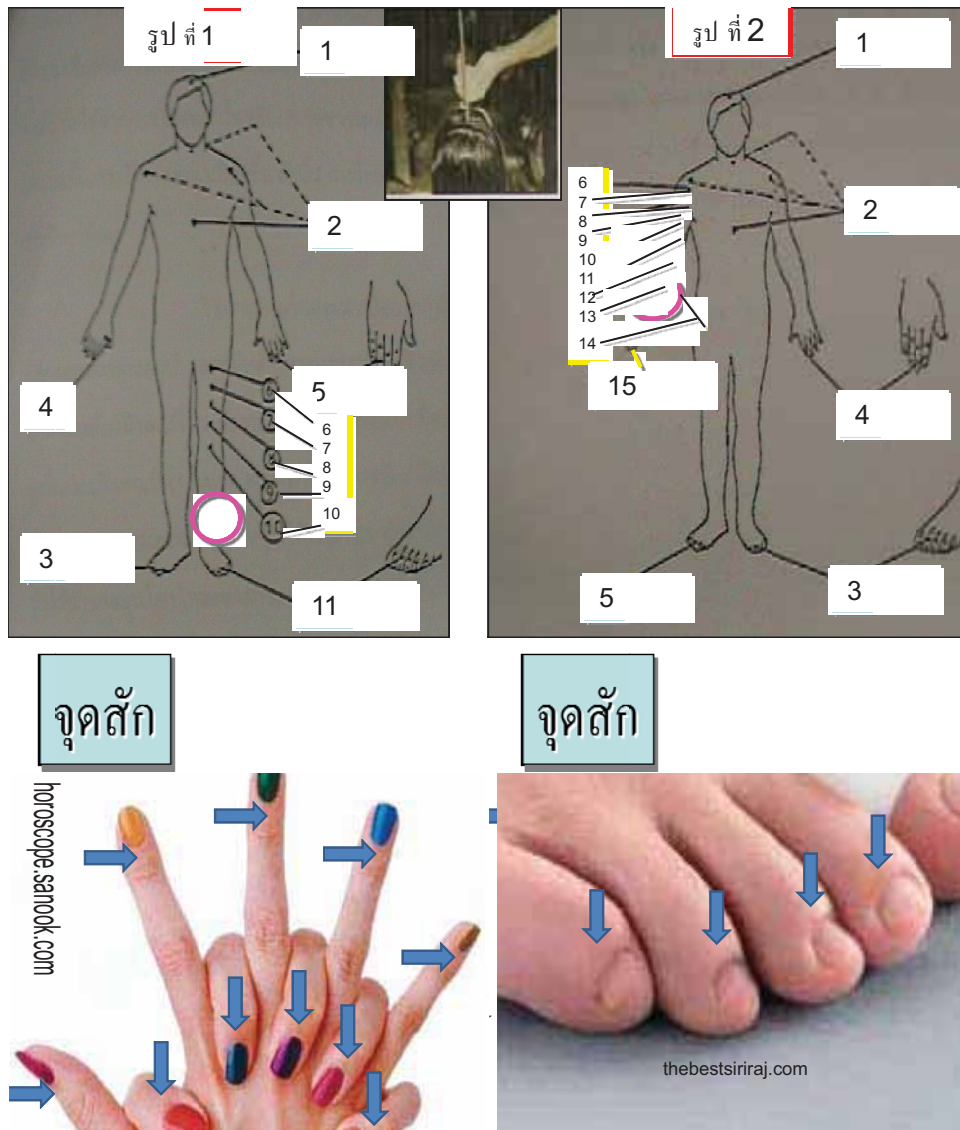
น้ำ ผสมกับ น้ำมะนาว (*Citrus aurantifolia* Swing.) ในขนาดที่ เท่ากัน ร่วมกับการสัก

➤ : การสักรักษาผู้ป่วยที่ถูกงูมีพิษกัดโดยหมอสัก พบว่าหมอสักทั้ง 2 คน มีจุดสักที่ตรง ตาม รูปภาพ ที่ 1 ผู้ป่วยถูกงูเห่ากัดเหนือข้อเท้าด้านซ้ายมือ การสักหมอสักได้ ผน สมุนไพรไว้ส่วนหนึ่งแยกเก็บในกระบอกไม้ไผ่ ก่อนสักใช้ส่วนปลายของไม้สักที่เป็น เหล็กแหลมจุ่มลงในกระบอกไม้ไผ่ที่เก็บน้ำสมุนไพรไว้ จุดที่หมอสักเริ่มสัก ได้แก่

- (จุด ที่ 1) สักที่ กลางกระหม่อม
- (จุด ที่ 2) สักที่ ด้านหลังลำคอ ตรงข้ามกับลูกกระเดือก หัวไหล่ทั้ง 2 ข้าง และ ล้นปี
- (จุด ที่ 3) สักที่ปลายกระดูก ได้ข้อเล็บเท้าด้านขวา ทั้ง 5 นิ้วเท้า
- (จุด ที่ 4) สักที่ปลายกระดูก ได้ข้อเล็บมือด้านขวา ทั้ง 5 นิ้วมือ
- (จุด ที่ 5) สักที่ปลายกระดูก ได้ข้อเล็บมือด้านซ้าย ทั้ง 5 นิ้วมือ
- (จุด ที่ 6 ถึง จุด ที่ 10 สักมากจุดกว่านี้ก็ได้) สักที่ หน้าขา ด้านซ้าย เหนือหัวเข่า ประมาณ 6 นิ้ว ไล่ลงมาให้อยู่เหนือบาดแผลประมาณ 2 นิ้ว
- (จุด ที่ 11) สักที่ปลายกระดูก ได้ข้อเล็บเท้าด้านซ้าย ทั้ง 5 นิ้ว

○ ลักษณะไม้สำหรับสัก ยาวประมาณ 2 ฟุต ที่ปลายประกบด้วยเหล็กปลายแหลม 4 เล่ม ยื่น ออกมาจากปลายไม้ประมาณ 2 มม. จากการสัก ผู้ป่วยไม่แสดงอาการเจ็บปวดซึ่งต่างจากผู้ ไม่ป่วย หลังการสักสิ้นสุด หมอสักได้ ผน สมุนไพรให้ผู้ป่วยรับประทานจนอาเจียน การสัก ควบคู่กับการใช้สมุนไพรดำเนิการวันละ 2 – 4 ครั้ง ขึ้นอยู่อาการของผู้ป่วย ระยะเวลาที่ เคยรับรักษา 3 – 30 วัน

การรักษามะเร็งผิวหนังด้วยการตัดตามจุด

❖ : การใช้ตำรับสมุนไพรรักษาแผลเปื่อยที่เกิดจากมะเร็งผิวหนัง มีการใช้ตำรับสมุนไพรที่แตกต่างกัน: สมุนไพรที่หมอมองทั้งรคนใช้มีมาต่อเนื่องกันหลายชั่วอายุคน ได้แก่

➢ ตำรับที่ 1 (คนที่ 1) เปลือกต้นพะยอม (แห้ง *Shorea roxburghii* G.Don.)

ผลน้อยหน่า (แห้งคั่ว *Annona squamosa* Linn.)

ไส้เดือนดิน (แห้ง *Lumbricus terrestris*. Terrestris)

วิธีปรุง บดแล้วผสมสมุนไพรอย่างละเท่าๆกัน วิธีใช้ ทำความสะอาดแผลเปื่อยด้วยไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์และน้ำอุ่นชะล้างแผลจนสะอาดแล้วจึงเอาผงสมุนไพรโรยจนทั่วปล่อยทิ้งไว้จนผงสมุนไพรที่ใช้โรยเปียกแล้วจึงชะล้างและทำความสะอาดแผลใหม่แล้วจึงโรยผงสมุนไพรลงไปและโรยซ้ำไปเรื่อยๆตลอดเวลากลางวัน ควบคู่กับการเป่าเพื่อระงับอาการปวดและอักเสบ ใช้เวลารักษาประมาณ 3 เดือน

➤ ตำรับสมุนไพร ที่ 2 (คนที่ 2) รากบัวเขียว (น้อยหน่า, *Annona squamosa* Linn.)

ใช้แบบเดียวกันกับหมอมู คน ที่ 3 แตกต่างกันที่สมุนไพรที่ใช้ ควบคุมกับการเป่าเพื่อ
ระงับอาการปวดและอักเสบ

➤ ตำรับที่ 3 (คนที่ 3)

เหง้าต้นกอมก้อยรูดขน (Aristolochia arenicola Hance) และ

รากต้นตูมกา (Strychnos nux-blanda A.W. Hill.)

วิธีเตรียม ใช้สมุนไพรฝน กับ น้ำ 2 ลิตร ผสมกับ น้ำมะนาว (*Citrus aurantifolia* Swing.) 1 แก้ว (ประมาณ 240 ซีซี) ใช้สำหรับจุ่มน้ำสมุนไพรที่ฝนไว้บิษชะล้างแผลเปื่อยต่อเนื่องกันครั้งละ 2 – 3 ชั่วโมง ทำซ้ำบ่อยๆควบคู่กับการเป่าเพื่อระงับอาการปวดและอักเสบ ตอนกลางคืนนอนกางมุ้ง ใช้เวลารักษาประมาณ 4 เดือน

การใช้ตำรับสมุนไพรรักษาน้ำกัดเท้า ใช้สมุนไพรล้างแผลในกะละมัง แล้วให้ผู้ป่วยลืมน้ำสมุนไพรจนอาการดีขึ้น(หมอมู คน ที่ 2 ก็ใช้แบบเดียวกันแตกต่างกันที่สมุนไพรที่ใช้)

➤ ตำรับที่ 4 (คนที่ 4)

เหง้าต้นกอมก้อยรูดขน (Aristolochia arenicola Hance.) และ

รากต้นเต้าแล้ง (Polyalthia evecta (Pierre) Finet & Gagnep.)

วิธีเตรียม (ใช้แบบเดียวกันกับหมอมู คน ที่ 3 แตกต่างกันที่สมุนไพรที่ใช้ ควบคู่กับการสั๊กเพื่อลดอาการปวด)

➤ ตำรับ ที่ 5 (คนที่ 5)

น้ำชาข้าว (น้ำที่ได้จากการแช่ข้าวสารข้าวเจ้าทิ้งไว้ 1 คืน)

เครื่องต้นไล่ไก่ (*jasminum scandens* (Retz.) Vahl.) 1 กำมือ ร่วมกับการ
สักวัน ละ 1 - 2 ครั้ง

วิธีใช้ เอาบริเวณแผลที่เปื่อยไปอังกับไอน้ำที่ได้จากการต้มน้ำชาข้าวกับเครื่องต้นไล่
ไก่กระทั่งน้ำชาข้าวอุ่น ๆ จึงนำส่วนที่เป็นแผลเปื่อยลงแช่ (ผู้ป่วยพุคขึ้น
เสมอ ว่า "มีเฮงดี" หมายถึง สบายดี) ทำสลับกันเช่นนี้ตลอดการรักษาใน
เวลากลางวันควบคู่กับการสักวัน ละ 1 - 2 ครั้ง ตอนกลางคืนนอนกางมุ้ง
ใช้ผ้าคลุมแผลไว้

////////////////////////////////////

❖ : วิธีการรักษาแผลเปื่อยจากงูเห่ากัด จากหมอนูดำรับที่ 5 (โดยหมอศักดิ์)

การรักษาแผลเปื่อยจากงูเห่ากัด

❖ : ผลการรักษาแผลเปื่อยจากงูเห่ากัด จากหมอนูดำรับที่ 5 (โดยหมอศักดิ์)

1.4 ตำรับสมุนไพรช่วยเลิกบุหรี่ – เหล้า – ยาบ้า (ยาเสพติดให้โทษ)

บุหรี่ – เหล้า ในหมู่ประชาชนจัดเป็น “สารเสพติดหรือวัตถุเสพติด” เพราะไม่มีกฎหมายลงโทษผู้จำหน่ายและผู้เสพต่างๆ ที่บุหรี่-เหล้า ก็มีผลเสียต่อร่างกายและจิตใจผู้เสพ แต่รุนแรงน้อยกว่า “ยาเสพติดให้โทษ” ได้แก่ **มอร์ฟิน ผีน เฮโรอีน กัญชา กระต่อม แอล เอส ดี โคเคน โคเคอิน แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ฯลฯ**

ความหมายของ “ยาเสพติด” และการออกฤทธิ์

อาการของยาเสพติดให้โทษ

ความหมายของ “ยาเสพติด” หมายถึงสิ่งที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุด จะทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้น

จำแนกประเภทของยาเสพติดตามการออกฤทธิ์

ต่อระบบประสาทแบ่งเป็น 4 ประเภท

ประเภทกดประสาท ได้แก่ ผีน มอร์ฟิน เฮโรอีน ยาแอมเฟตัม ยาจับประสาท ยาก่อมประสาท บาร์บิทูเรต ทุกชนิด รวมทั้ง สารระเหย เช่น ทินเนอร์ แอลกอฮอล์ น้ำมันเบนซิน กาว

ประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ยาไอซ์ ยาดี กระต่อม โคเคน

ประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี เอ็ดดี้วอย ดีเอ็มที และ ยาวอด

ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน คือทั้งกระตุ้นกดและหลอนประสาทร่วมกัน ผู้เสพยาจะมี อาการ หวาดระแวง ความคิดสับสน เห็นภาพหลอนตาหูแว่ว ความคุมตนเองไม่ได้และป่วยเป็นโรคจิตได้แก่ กัญชา

: ตำรับสมุนไพรที่ใช้เป็นของหลวงปู่ทา จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้รับตกทอดมาจากพระครูคงแก้ว 20 ปี มี 2 ตำรับ ใช้ร่วมกัน ได้แก่

➤ ตำรับสมุนไพร ที่ 1

ประกอบด้วย **รากมะยมตัวผู้** (*Phyllanthus acidus* (L.) Skeels) (เป็นสมุนไพรหลัก)

แก่นต้นหม่อนแก้ว (*Morus alba* L.)

รากมะเขือขื่น (*Solanum xanthocarpum* Schrad. & Wendl.) (ใช้ดื่มรับประทาน)

➤ ตำรับสมุนไพร ที่ 2

ประกอบด้วย **รากโศคนางแดง** (*Trigonostemon reidiodes* (Kurz) Craib.) (เป็นสมุนไพรหลัก)

รากต้นมะยมตัวผู้ (*Phyllanthus acidus* (L.) Skeels)

แก่นต้นหม่อนแก้ว (*Morus alba* L.)

รากมะเขือขื่น (*Solanum xanthocarpum* Schrad. & Wendl.) (ใช้ดื่มรับประทาน)

- หลักการใช้ตำรับสมุนไพรทั้ง 2 ตำรับ โดยปกติแล้ว สมุนไพรตำรับ ที่ 1 ใช้กับผู้เสพติดบุหรี่ ส่วนสมุนไพรตำรับ ที่ 2 ใช้กับผู้เสพติด เหล้า ยาบ้า และยาเสพติดอื่นๆ ได้แก่ กัญชา กระท่อม ฯลฯ

สรรพคุณของ ตำรับสมุนไพร ที่ 1 ไม่ได้เน้นทำให้ผู้ติดบุหรี่ต้องอาเจียน แต่รากมะยมตัวผู้ทำให้เกิดอาการเบื่ออาหาร เหมือนกลิ่นควันบุหรี่ มีไข้ วิงเวียนศีรษะ ถ้าสูบบุหรี่อีกในช่วงของการใช้สมุนไพร ก็จะรู้สึก ปากขม เผ็ดปาก จมูกได้กลิ่นผิดปกติ

สรรพคุณของ ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เน้นสรรพคุณของรากโศคนางแดง คือ ทำให้ผู้เสพติด เหล้า ยาบ้าหรือยาเสพติดอื่นๆ อาเจียน และระบายถ่ายท้อง เมื่อให้ขนาดของโศคนางแดงลดลง การเลิกหรือการไม่กลับมายุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดได้นั้น หลวงปู่กล่าวว่า “ความเข้มแข็งและมุ่งมั่นของจิตใจของผู้เสพสำคัญที่สุด” เพราะตำรับสมุนไพรที่ใช้ช่วยให้จิตใจผู้เสพเกิดความเกลียด ความกลัวต่อฤทธิ์ของสิ่งเสพติดเพียงระยะเวลาสั้นๆ 3-7 วัน เท่านั้น ซึ่งหากผู้เสพมีจิตใจไม่เข้มแข็งและมุ่งมั่นพอก็จะ กลับไปเสพอีก

การเตรียมตัวรับสมุนไพร และวิธีใช้: นำรากสมุนไพรมาผ่าเป็นท่อน ๆ ความยาวประมาณหนึ่งกำมือ แล้วนำมามัดรวมกันให้ใหญ่กว่าบ่วงมืออยู่ 2 นิ้ว (บ่วงมือเอาปลายนิ้วหัวแม่มือ และนิ้วชี้ด้านขวาชนกันปลายหัวแม่มือและนิ้วชี้ด้านซ้าย) *เติมน้ำพอท่วมสมุนไพรต้มให้เดือด 2-3 นาที แล้วนำสมุนไพรออกมาผึ่งแดดไว้ตัวรับประทาน ครั้งต่อไปรับประทานติดต่อกันถึง 5 วัน หากการรักษาด้วยตัวรับสมุนไพรที่ 1 ไม่ได้ผล ให้เอาสมุนไพรตัวรับที่ 2 มาต้มลักษณะเดียวกันรับประทานติดต่อกันไปอีก 5 วัน หากครั้งแรกที่รับประทานสมุนไพรตัวรับ ที่ 2 แล้วยังไม่อาเจียน ให้ฝนรากโศดทะนงแดงกับน้ำจนเปลี่ยนสีกลายเป็นสีเทาเข้ม (ตามรูปภาพ) ขนาดที่ใช้ ประมาณ 1 – 2 แก้ว (240 ซีซี – 480 ซีซี) และสามารถเพิ่มขนาดยาที่ใช้รับประทานให้มากขึ้นได้ เพื่อให้ผู้ป่วยอาเจียน*

❖ คำเตือน : ผู้เข้ารับการบำบัดต้องมีสุขภาพแข็งแรงระดับปกติ

2. การใช้สมุนไพรรักษาโรคหรืออาการของโรคตามแนวคิดที่ 2

ในจำนวนตำรับสมุนไพร 99 ตำรับ ร้อยละ 85.1 (85 ตำรับ) เป็นตำรับสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคหรืออาการของโรคตามแนวคิดที่ 2 ประกอบด้วย ตำรับสมุนไพรรักษาโรคริดสีดวงทวาร ตำรับสมุนไพรรักษาโรคริดสีดวงจมูก ตำรับสมุนไพรรักษาไฟ หูด ขี้แมลงวัน ตาปลา ตึงเนื้อขนาดเล็ก ตำรับสมุนไพรรวมโรค (สมุนไพร รหัส Pharm. 001) ตำรับสมุนไพรท้องถิ่นดั้งเดิม

2.1 ตำรับสมุนไพรรักษาโรคริดสีดวงทวาร

: ในจำนวนตำรับสมุนไพร 85 ตำรับ ร้อยละ 3.8 (2 ตำรับ) เป็นตำรับสมุนไพรรักษาโรคริดสีดวงทวารระยะหัวริดสีดวงยื่นออกนอกทวาร เป็นของหมอพื้นบ้านประเภทอาชีพ (6 คน) มีถิ่นที่อยู่ จ.ชัยภูมิ (4 คน) จ.อุดร (1 คน) จ.ขอนแก่น (1 คน) ภาพรวมของตำรับสมุนไพรที่ใช้ประกอบอาชีพและเป็นที่ยอมรับและต้องการของหมอพื้นบ้านทั่วไปว่า **สามารถรักษาได้ทั้งริดสีดวงภายในและภายนอกทวารที่ไม่สามารถรักษาให้หายด้วยการรับประทานสมุนไพรและยาแผนปัจจุบัน** ดังแผนภาพ

ตำรับสมุนไพรที่ใช้แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ “ประเภทผง” (ตำรับ ที่ 1) และ “ประเภทน้ำ” ที่ได้จากการกลั่นแห้ง” (ตำรับ ที่ 2)

➤ ตำรับ ที่ 1 ประกอบด้วย สารหนูแดง (*Arsenic trioxide*) 15 กรัม

น้ำประสานทอง (สะตุ, Borax) 15 กรัม

ต้นพิมเสน (แห้ว, *Pogostemon cablin*) 30 กรัม และ

ดินสอพอง 30 กรัม

- **ตำรับ ที่ 2** ประกอบด้วย **ดินประสี** **สารส้ม** **จุนสี** และ **ดีเกลือ** อย่าง ละ 200 กรัม (ตามแผนภาพ)

ตำรับสมุนไพรจิตติดวงทวาร

ตำรับ ที่ 1

ผงตำรับสมุนไพรสารหนูแดง
มี As = 13 % W/W

ตำรับสมุนไพรกลิ่นเหม็น

ตำรับ ที่ 2

น้ำสมุนไพร
ที่ได้คือ...
กรดไนตริก
(HNO₃) ร้อย
ละ 35.5 w/v

ตำรับ ที่ 1

❖ คุณสมบัติของสมุนไพรที่ประกอบเป็น ตำรับสมุนไพรสารหนูแดง (F- ATO) ประกอบด้วย คุณสมบัติของ **สารหนูแดง (ATO)** **น้ำประสานทอง**, **พิมเสนตัน** และ **ดินสอพอง**

➤ สารหนูแดง (ATO)

กลุ่มหมอพื้นบ้านเชื่อว่าสารหนูแดงเป็น “ยาเบื่อ” และ “ยาสั่ง” โดยการรับประทาน ใช้ภายนอกรักษาโรคริดสีดวงทวารทำให้หัวริดสีดวงตายและหลุดออกโดยไม่ต้องใช้ร่วมกับสมุนไพรอื่น ตามกฎหมาย**สารหนูแดงเป็นวัตถุอันตรายห้ามมิไว้ในครอบครอง** ATO มีสูตรโมเลกุล As₂O₃ มีขนาดที่ทำให้คนรับประทานตาย 50% เท่ากับ 1,430 ไมโครกรัมต่อกิโลกรัม

IARC(International Agency for Research on Cancer) ระบุเป็น**สารก่อมะเร็งในคน** มีการค้นพบว่า สารหนูแดง (ATO) มีฤทธิ์กัดและทำลายผิวหนัง(Caustic Action) ในเกสซ์ตำรับของ ATO ระบุ**ใช้รักษาโรคปรสิตผิวหนัง แผลฝีหนอง ปากอักเสบ ใช้ทำลายประสาทรากฟัน รักษาโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว**

➤ น้ำประสานทอง

น้ำประสานทองมีชื่อวิทยาศาสตร์ Sodium Borate หรือ Borax มีสูตรโมเลกุล $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ ค่า pH = 9.5 มีฤทธิ์ระคายเคืองต่อผิวหนังทำให้เกิดอาการปวด ออกร้อนและบวมแดง น้ำประสานทองเป็นเกลือธรรมชาติชนิดหนึ่งพบเป็นจำนวนมากในรัฐ California ประเทศสหรัฐอเมริกา ทิเบตและเปอร์เซีย น้ำประสานทองถูกนำมาใช้ในอุตสาหกรรมเคลือบเงา ประโยชน์ทางยาเป็น ยาระงับเชื้อ และเป็นยาฝาดสมาน (Astringent) ส่วนมากถูกนำมาใช้เป็นยาภายนอกรักษาอาการคันบนผิวหนัง (Antipruritic), ฆ่าเชื้อรา (fungicide), ฆ่าแมลง (Insecticide) ทำเป็นยาอมบ้วนปากเพื่อรักษาอาการปากและเหงือกอักเสบ, ตำรายาไทยใช้ขับเสมหะ แก้ไอ แก่ริดสีดวงจมูก ใช้ลอกฝ้าขาวในลิ้นเด็ก ใช้กัดเม็ดยอดในปากคอกและกัดเม็ดยี่

➤ พิมเสนต้น

พิมเสนต้น ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pogostemon cablin* (Blanco) Benth. วงศ์ Labiatae เป็นไม้ล้มลุก สูง 30 – 75 ซม. ทุกส่วนมีกลิ่นหอม ใบเดี่ยว เรียงสลับรูปไข่ กว้าง 5.8 ซม. ขอบใบหยักมน ดอกช่อ ออกที่ซอกใบและปลายกิ่ง กลีบดอกสีขาวประม่วง ผลเป็นผลแห้งไม่แตก ตำรายาไทยใช้ใบปรุงเป็นยาลดไข้ หมอพื้นบ้านใช้ทุกส่วนของต้น นำไปตากแดดอ่อนๆ ให้แห้ง แล้วบดละเอียดเป็นผง ใช้ภายนอกสำหรับระงับกลิ่น และดูดซับพิษ

➤ ดินสอพอง

ดินสอพองเป็นยาเย็นและดูดซับพิษ ดินสอพอง เป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ผลิตจากดินธรรมชาติกับน้ำ คนไทยส่วนใหญ่นิยมใช้ร่วมกับแป้งหรือเครื่องหอม ตำรายาไทยใช้ดินสอพองเป็นยาใช้ภายนอกเพื่อดูดซับพิษและเพื่อให้ผงยาสมุนไพรเกาะยึดเข้าด้วยกันและเกาะติดบริเวณรอบๆ บาดแผล

สารหนูแดง 15 gm. (ATO)

พืชมะดัน 30 gm. (Pogostemon cabin)

ตำรับที่ 1

บด-ผสม

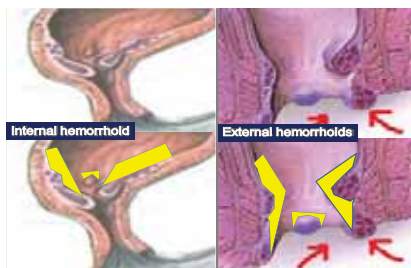

น้ำประสานทอง สะตุ (Sodium borate 15 gm.) ดินสอพอง 30 gm.

❖ วิธีใช้ผงตำรับสมุนไพรรักษาโรค

- บดและผสมสมุนไพรรักษาโรคที่มีอยู่ในตำรับจนเป็นผงละเอียด
- ตักผงสมุนไพรรักษาโรคใส่โถงแล้วเติมน้ำมันงาลงผสม เพื่อให้ผงสมุนไพรรักษาโรคเกาะติดกันให้เหมาะสำหรับการนำไปพอกหรือป้ายหัวริดสีดวง แต่ถ้าใช้สำหรับสอดเข้ารูทวารต้องเพิ่มสำลีลงคลุกเพื่อให้ผงสมุนไพรรักษาโรคเกาะติดกันเป็นก้อน
- การสอด การพอก หรือการป้ายผงสมุนไพรรักษาโรคบนตำแหน่งหัวริดสีดวงทวารจุดสำคัญที่ใช้สมุนไพรรักษาโรค ใจมดีคือฐานที่ตั้งหัวริดสีดวงซึ่งอยู่บริเวณขอบริมทวารด้านใน สามารถใช้นิ้วมือสัมผัสได้
- ก่อนใช้สมุนไพรรักษาโรคทุกครั้งต้องป้ายดินสอพองรอบๆขอบทวารทุกครั้ง
- การใช้ผงสมุนไพรรักษาโรคครั้งแรกกับผู้ป่วยทุกคนเหมือนกันคือ ต้องสอดสำลีที่คลุกผงสมุนไพรรักษาโรคน้ำมันงาเข้ารูทวารลึกประมาณ 1.5 – 2 นิ้ว แล้วแปะสำลีไว้บริเวณฐานที่ตั้งหัวริดสีดวง

- การใช้ผงสมุนไพรครั้งต่อไปพยายามแทรกสมุนไพรลงบริเวณฐานที่ตั่งหัวริดสีดวง แต่ไม่สามารถทำได้เพราะหัวริดสีดวงถูกสมุนไพรที่ใช้ครั้งแรกเกิดการอักเสบวมโตยื่นออกมานอกทวารและปิดรูทวารไว้ จึงจำเป็นต้องพอกสมุนไพรไว้แล้วใช้สำลีปิดทับและปิดทับด้วยผ้าอนามัยทับอีกครั้ง
- ใช้สอดหรือพอกสมุนไพรวันละ 3 ครั้ง ขนาดที่ใช้อยู่ระหว่าง 1.10 – 1.90 กรัม ติดต่อกัน 3 – 6 วัน หรือหยุดใช้สมุนไพรเมื่อพบว่าหัวริดสีดวงตายแล้ว สังเกตโดยใช้มือบีบกดก้อน เนื้อหัวริดสีดวง แล้วผู้ป่วยไม่รับรู้การสัมผัส ยังไม่เพียงพอ ต้องสังเกตเพิ่มถึงสภาพของก้อนเนื้อที่ตายนั้น ต้องเปลี่ยนสภาพจากแข็งเป็นอ่อนนุ่มจึงหยุดป้ายสมุนไพร
- เมื่อหัวริดสีดวงตายแล้ว ปลดทิ้งไว้ประมาณ 4 – 10 วัน หัวริดสีดวงจะหลุดร่วงตามธรรมชาติเอง รักษาบาดแผลที่เกิดจากการหลุดร่วงด้วยยาแผนปัจจุบัน
- **ข้อควรระวัง #** หากผู้ป่วยปวดทวารมากหลังการใช้ตำรับสมุนไพร สารหนูแดงให้ลดขนาดของสารหนูแดงในตำรับลง หรือเอาสมุนไพรที่ใช้อยู่ออกแล้วลดขนาดสมุนไพรที่ใช้ลง หรือให้ผู้ป่วยนั่งแช่ในน้ำอุ่นผสมด่างทับทิม ระยะเวลาหรือจำนวนครั้งที่นั่งแช่ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ป่วย

วิธีใช้สมุนไพรตำรับสารหนูแดง (F-ATO) โดยหมอพื้นบ้าน

ผลการใช้สมุนไพรดำรับสารหนูแดงของหมอพื้นบ้าน

ประทีป เมฆประสานและคณะ (พ.ศ.2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยการรักษาผู้ป่วยโรคริดสีดวงภายในทวารโดยหมอพื้นบ้าน ณ ดิگผู้ป่วยสัณยกรรม โรงพยาบาลเจียว จำนวน ผู้ป่วย 30 คน เป็นการศึกษาวิจัยแบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมสมบูรณ์แบบ (complete participant Observational study) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก บันทึกภาพ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth Interview) พบว่า

- ระยะที่ 1 มีผู้ป่วย 6 คน (ร้อยละ 100)

- ร้อยละ 83.33 (5 คน) ตรวจไม่พบรอยโรค ที่เหลือ

ก่อนใช้ F-ATO

หลังหยุดใช้ F-ATO

- ร้อยละ 16.67 (1 คน) ตรวจพบรอยโรคลดลง

ก่อนใช้ F-ATO

หลังหยุดใช้ F-ATC

หลังหยุดใช้ F-ATO

- ระยะที่ 2 มีผู้ป่วย 13 คน (ร้อยละ 100)

- ร้อยละ 69.23 (9 คน) ตรวจไม่พบรอยโรค ที่เหลือ

ก่อนใช้ F-ATO

หลังหยุดใช้ F-ATO

หลังหยุดใช้ F-ATO

- ร้อยละ 30.77 (4 คน) ตรวจพบรอยโรคลดลง

ก่อนใช้ F-ATO

หลังหยุดใช้ F-ATO

หลังหยุดใช้ F-ATO

• ระยะที่ 3 มีผู้ป่วย 11 คน (ร้อยละ 100)

- ร้อยละ 63.64 (7 คน) ตรวจไม่พบรอยโรค

- ที่เหลือ ร้อยละ 27.27 (3 คน) ตรวจพบรอยโรคลดลง และ

- ร้อย ละ 9.09 (1 คน) พบรอยโรครุนแรงมากขึ้น

ก่อนใช้ F-ATO

หลังหยุดใช้ F-ATO

หลังหยุดใช้ F-ATO

❖ ผลข้างเคียงของตำรับสมุนไพรสารหนูแดง

- ผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยแล้วหายเองได้ ผู้ป่วยมากกว่า ร้อย ละ 50 ได้รับผลข้างเคียงจากตำรับสมุนไพรสารหนูแดง ได้แก่ *ปวดและออกร้อนทวารหนัก, ความรู้สึกเหมือนทวารถูกชอนไช, การนอนถูกรบกวน, มีไข้, กระจายน้ำ, ผิวคล้ำ, ใบหน้าแดง, มีเหงื่อออกตอนกลางคืน, ปวดศีรษะ, หงุดหงิด, มีความรู้สึกเหนียวอ่อน, ปัสสาวะขัด, ปวดกล้ามเนื้อ, วิงเวียนศีรษะ, ท้องผูก, มีจุดผื่นแดง*
- เกิดขึ้นกับผู้ป่วยระหว่างร้อยละ 10-50 ได้แก่ *ผื่นตุ่มพอง, ตุ่มพอง, คัน, ปวดท้อง, ท้องร่วง, ปัสสาวะน้อย, คลื่นไส้, อาเจียน, จมูกได้กลิ่นผิดปกติ, ปวดตา, แขนขาเป็นตะกริว, เป็นลม(ชั่วขณะ)*
- เกิดขึ้นกับผู้ป่วยต่ำกว่าร้อยละ 10 ได้แก่ *การกลืนปัสสาวะ อุจจาระไม่อยู่, ต่อมน์น้ำเหลืองโต เปลือกตาบวมโต*

ตำรับ ที่ 2

❖ คุณสมบัติของสมุนไพรกลั่นแห้ง ตำรับสมุนไพรเป็นของพ่อสมศักดิ์ แสงจันทร์ศรี จ.ขอนแก่น

จากการส่งน้ำสมุนไพรกลั่นที่ได้มีส่วนร่วมกับหมอพื้นบ้าน เติริมขึ้น เพื่อส่งตรวจวิเคราะห์ยังกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ พบว่า น้ำสมุนไพรที่กลั่นได้ เป็นกรดไนตริก (Nitric Acid,) มีความเข้มข้น อยู่ที่ ร้อย ละ 35.5 (w/v)

➤ กรดไนตริก (Nitric Acid.)

มีฤทธิ์กัดกร่อน ระคายเคืองอย่างรุนแรงต่อผิวหนัง ทำให้ผิวหนังแห้ง และอาจเป็นแผลลึก หากได้รับทางการหายใจ อาจทำให้เกิดการระคายเคืองทางเดินหายใจ ปวดในจมูกและคอเนื่องจากมีแผลไหม้ ไอและปอดบวม ประโยชน์ทางยา ใช้รักษาหูด

❖ สรรพคุณตำรับสมุนไพรกลั่นแห้ง

- รักษาโรคผิวหนัง
- รักษาโรคผิวหนัง

❖ การเตรียมตำรับสมุนไพรกลั่นแห้ง

- บดและผสม ดินประสิว จุนสี ดีเกลือ สารส้ม อย่าง ละ 200 กรัม เข้าด้วยกัน แล้วนำบรรจุลงไห (ขนาดเล็ก)
- ปิดฝา (ใช้กระปุกตั้งฉายเป็นฝา) ให้สนิท (บดร่ำผสมกับข้าวเจ้าสุกโบทปิดทับฝาไว้) เเจาะรูที่ฝา(กระปุกตั้งฉ่าย) ไว้สองรูเพื่อใช้เป็นที่เสียบของก้านมะละกอหรือหลอดแก้ว เพื่อใช้เป็นทางเดินของไอของสมุนไพร (ไอที่ได้เป็นสีแดง) ลงสู่ขวดทั้ง 2 ข้างๆละ 20 ขวด (เริ่มเอาเฉพาะช่วงที่ไอเปลี่ยนเป็นสีแดงเท่านั้น ปิดฝาขวดแล้วทิ้งไว้หนึ่งคืนก็จะได้น้ำสมุนไพรกลั่นแห้ง) ที่เตรียมไว้ เสร็จแล้วจึงนำไปที่เตรียมตั้งไฟ (ตามรูปภาพ)

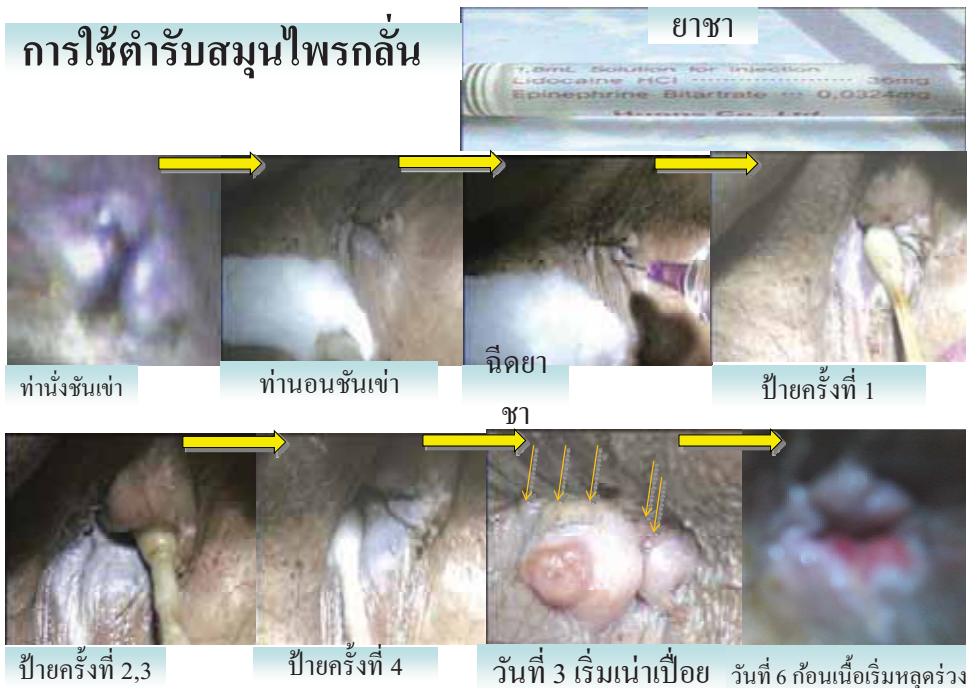

❖ วิธีใช้ตำรับสมุนไพรกลั่นแห้ง รักษาโรคผิวหนัง

- ฉีดยาชาบริเวณขอบทวารตรงตำแหน่งที่ตั้งหัวริดสีดวงทวารที่ยื่นออกมาเองหรือขณะนั่งชันเข่าหรือการถ่างทวารโดยใช้หัวนิ้วโป้งเท้าซ้ายและมือซ้ายถ่างดู ส่วนมือที่เหลือใช้ฉีดยาชา
- ใช้สมุนไพรกลั่นป้ายลงบริเวณฐานของหัวริดสีดวงเพียงช่วงเวลาหนึ่ง โดยใช้สำลีชุบน้ำสมุนไพรกลั่นแห้งป้าย 4 ครั้ง
- ปลดยทิ้งไว้ประมาณ 7 วัน หัวริดสีดวงจะหลุดออกเองตามธรรมชาติ (เกิดการติดเชื้อและเน่าเปื่อย)
- รักษาบาดแผลโดยใช้ยาแผนปัจจุบัน

❖ ผลข้างเคียงของตำรับสมุนไพรกลั่นแห้ง

- *ปวดทวารหนัก, การนอนถูกรบกวน, , หงุดหงิด, ปวดกล้ามเนื้อ,*
- มีไข้และอาการหนาวสั่น
- มีกลิ่นเหม็นจากการเน่าเปื่อย
- มีแผลวันต่อม ต้องกางมุ้งนอนตลอดเวลาในช่วงที่มีการเน่าเปื่อยของก้อนเนื้อ

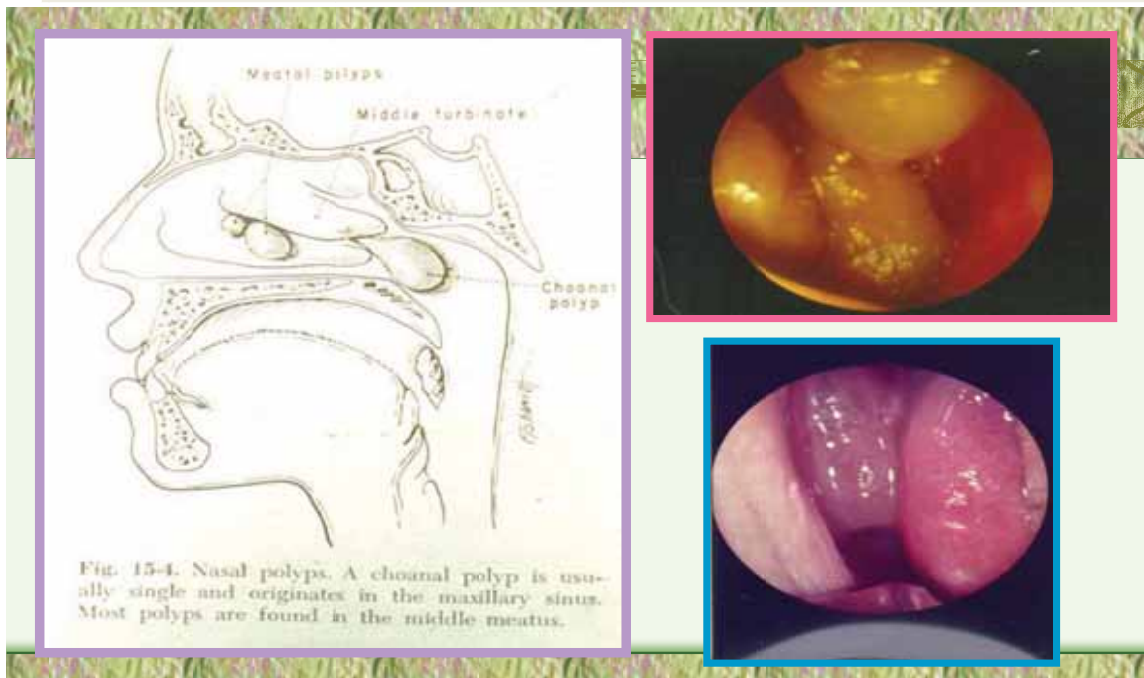

2.2 คำรับสมุนไพรรักษาโรคจมูก

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับโรคจมูกของการแพทย์แผนปัจจุบัน

พริพันธ์ เจริญชาติ, ปารยะ อาศนะเสน,(2545) กล่าวว่า โรคจมูก คือ การที่เยื่อจมูกหรือไซนัสมีการอักเสบและบวม จนยื่นออกมาเป็นก้อน เป็นโรคทางจมูกและไซนัสที่สร้างปัญหาให้กับทั้งตัวผู้ป่วยเอง และแก่แพทย์ผู้ทำการรักษา ผู้ป่วยบางรายได้รับการผ่าตัดหลายครั้งก็ยังเกิดเป็นซ้ำได้อีก โรคจมูกมีลักษณะเฉพาะ คือ ผิวค่อนข้างมัน เรียบ สีขาวเทาหรือขาวเหลือง ในรายที่โรคจมูกโตมากอาจห้อยลงมาทางด้านหน้าของโพรงจมูก เป็นก้อนจุกอยู่ที่รูจมูกได้ อาการของโรคจมูก ได้แก่ คัดจมูก บางรายไม่สามารถหายใจทางจมูก น้ำมูกไหล น้ำมูกงอก ปวดตามใบหน้า ปวดศีรษะ การได้กลิ่นลดลง เสียงขึ้นจมูก มีกลิ่นเหม็นในจมูก อ่อนเพลีย คออักเสบ หูอื้อ เป็นต้น

โรคจมูก คือ ก้อนเนื้อไม่ใช่เนื้องอกที่เกิดขึ้นในโพรงจมูก

ความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดโรค หมอพื้นบ้านทั้ง 4 คน เชื่อว่าการแพ้อากาศ การแพ้อาหาร ระบบขับถ่ายของร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ รวมถึงกรรมพันธุ์ เป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคจมูก โรคจมูกมีอาการแสดงออกดังนี้ ผู้ป่วยบางรายมีอาการ คันขอบตา รุนจมูกเป็นสีขาว มีเนื้องอก ปวดหัวคิ้ว ปวดศีรษะ บางรายในรูจมูกมีเนื้องอกสีขาวขุ่นหรือแดง เมื่อเกิดอาการแพ้ จามบ่อย จมูกรับกลิ่นได้น้อย บางราย ในรูจมูกมีเนื้องอกสีขาวขุ่นหรือแดง ไม่มีอาการแพ้ จมูกไม่สามารถรับกลิ่น เวลาพูดมีเสียงขึ้นจมูก หูอื้อ ปวดหัวคิ้ว

- การเตรียมตำรับสมุนไพรกลั่นแห้ง มีรายละเอียดการเตรียมอยู่ในการเตรียมตำรับสมุนไพรรักษาริดสีดวงทวาร

วิธีการใช้ กระบวนการใช้ ขนาดที่ใช้สมุนไพรกลั่นแห้ง และการป้อนน้ำสมุนไพรกลั่น

- วิธีการใช้สมุนไพรกลั่นแห้งมีอยู่ 2 วิธี
วิธีที่ 1 การรักษาแบบไม่ต่อเนื่อง (13 คน) รักษา กลุ่มที่ 1, 2 หมายถึง การป้อนน้ำกลั่นสมุนไพรเพียง 2 ครั้ง
วิธีที่ 2 การรักษาแบบต่อเนื่อง (4 คน) รักษา กลุ่มที่ 2 มี 3 คน กลุ่มที่ 3 มี 1 คน
หมายถึง การต้องป้อนน้ำกลั่นสมุนไพรมากกว่า 2 ครั้ง
รวม 17 คน (20 คน ตัดออกจากการศึกษา 3 คน เพราะไม่สามารถมารับสมุนไพรได้ (กลุ่มที่ 2, 1 คน, กลุ่มที่ 3, 2 คน)
- กระบวนการใช้ หรือกระบวนการเข้าสู่การรักษา

- ขนาดที่ใช้สมุนไพรกลั่นแห้ง ในแต่ละ ประเภท ได้แก่
ประเภทที่ 1 การรักษาแบบไม่ต่อเนื่อง (ใช้กับกลุ่ม ที่ 1) หมายถึงการใช้ยากลั่นเพียง 2 ครั้ง
ขนาดของสมุนไพรกลั่นแห้งที่ใช้ในรูกมูกแต่ละข้างประมาณ 0.6-0.8 ซีซี
แบ่งให้ 2 ครั้งๆแรกให้ข้าง ละ 0.3-0.4 ซีซี, ครั้งที่ 2 ใช้ในช่วงแผลตกสะเก็ดให้ข้าง ละ 0.2-0.4 ซีซี

ประเภทที่ 2 การรักษาแบบต่อเนื่อง (ใช้กับกลุ่ม ที่ 2 และ 3) หมายถึงการใช้ยากลับมากกว่า 2 ครั้ง

ขนาดของสมุนไพรกลั่นแห้งที่ใช้ในรูกมูกแต่ละข้างประมาณ 1-1.4 ซีซี แบ่งให้มากกว่า 2 ครั้ง ๆ

แรกให้ข้าง ละ 0.3-0.4 ซีซี, ครั้งที่ 2 และครั้งต่อไปใช้เมื่อสังเกตเห็นการฟื้นตัวของก้อนเนื้อ 0.2-

0.4 ซีซี ในช่วง 2 วันหลังป้ายยากลับ หมอพื้นบ้านต้องหมั่นออกตรวจเยี่ยมผู้ป่วยที่เคยผ่าตัด

ริดสีดวงมาแล้ว 3 คนแบบวันเว้นวัน

➤ การป้ายน้ำสมุนไพรกลั่น

-ป้ายครั้งที่ 1 หมายถึง การใช้ไม้พันสำลีจุ่มน้ำสมุนไพร 1 ครั้ง แล้วนำไป

ป้ายที่ฐานรอบหัวริดสีดวง 1 ครั้ง ทำซ้ำกันแบบนี้ 3 ถึง 4 ครั้ง เรียกว่า “ป้ายครั้งที่ 1

-การใช้ไม้พันสำลีจุ่มน้ำสมุนไพร 1 ครั้ง จะได้น้ำสมุนไพร ประมาณ 0.1 ซีซี

ผลการรักษา

กลุ่ม ที่ 1 เป็นริดสีดวงมูก 2 ข้าง แบบไม่มีก้อนเนื้อ มีภูมิแพ้ รูกมูกเป็นสีขาว ไม่มี
เนื้องอก ปวดหัวคิ้ว ปวดศีรษะ เรียกว่า “ไซนัส ”

หลังการรักษา ไม่มีน้ำมูก ไม่ปวดหัวคิ้ว และปวดศีรษะ หายใจสะดวกดีมาก เป็นที่น่า

สังเกต อาการของโรคที่หมอพื้นบ้านเรียกว่า “ไซนัส” สามารถรักษาหายถึง 100 %

(ผู้ป่วย 13คน)

ผลการรักษา กลุ่ม ที่ 1 เป็นริดสีดวงจมูก 2 ข้าง แบบไม่มีก้อนเนื้อ

กลุ่ม ที่ 2 เป็นริดสีดวงจมูก 2 ข้าง แบบมีก้อนเนื้อ มีอาการแน่นจมูก จมูกไม่สามารถ
รับกลิ่นเวลาพูดมีเสียงขึ้นจมูก หูอื้อ ปวดศีรษะ

หลังการรักษา ไม่พบก้อนเนื้อในจมูกทั้ง 2 ข้าง ไม่มีอาการเสียงขึ้นจมูก หู
ไม่อื้อและไม่ปวดศีรษะ (การศึกษาวิจัยนี้ควรทำซ้ำขึ้นมาใหม่เนื่องจากผู้วิจัยป่วยไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบ)

ผลการรักษา กลุ่ม ที่ 2 เป็นริดสีดวงจมูก 2 ข้าง แบบมีก้อนเนื้อ

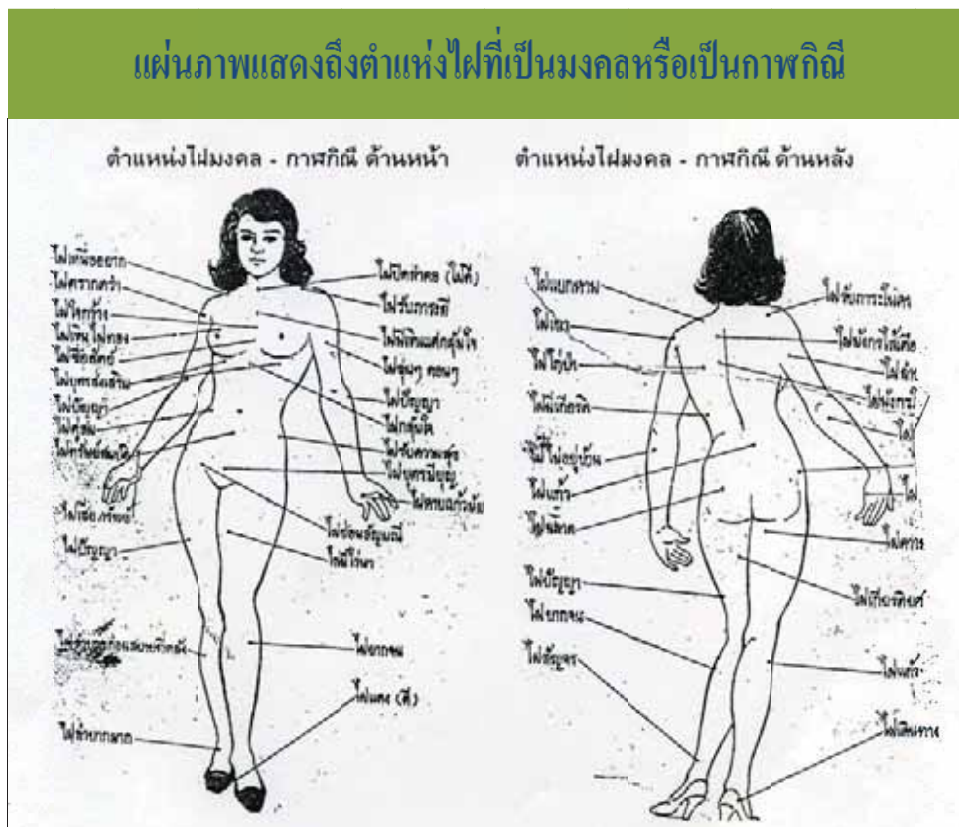

ผลข้างเคียงของตำรับสมุนไพรท้องถิ่นแห่งนี้ สามารถหายเองได้ภายใน 3 ชั่วโมง
ส่วนอาการ เจ็บคอ ไอ ไข้ แน่นจมูก หายได้เองภายใน 7 วัน

2.3 ตำรับสมุนไพรรักษาไฟ หูด ขี้แมลงวัน ตาปลา ตึงเนื้อขนาดเล็ก

คำรับสมุนไพรรักษาไฟ หูด จี๋แมลงวัน ตาปลา ตั้งเนื้อขนาดเล็ก หมอพื้นบ้านทั้งสอง
 คนที่เป็นเจ้าของตำรับเชื่อว่า คำรับสมุนไพรรักษาไฟที่อยู่ในปัจจุบัน มีการพัฒนามาจากการนำยางไม้ (ยาง
 รักษ์) มาใช้ก่อน ต่อมามีการนำ สบู่ลาย (สบู่สีเขียวก้อน ละ 0.50 – 1 บาท) ลักษณะการประกอบอาชีพ
 แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะ แรก เป็นการให้บริการ โดยการตั้งราคาค่ารักษาเป็นจุด ได้แก่
 ไฟ จี๋แมลงวัน จุด ละ 10 บาท หูดและตาปลา ตั้งเนื้อขนาดเล็ก จุด ละ 20 – 100 บาท ลักษณะ ที่ 2 เป็น
 การให้บริการโดยไม่กำหนดค่ารักษา แต่ไปรวมกับการดูดวง การทำนายทายทักโดยการกล่าวเชื่อมโยง
 ถึงตำแหน่งที่เกิดของไฟว่าเป็นมงคลหรือเป็นกาศภิกษีพร้อมกับพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ ค่าบริการอยู่
 ระหว่าง 300 – 2,000 บาท (แผนภาพที่หมอพื้นบ้านใช้ประกอบอาชีพ)

➤ คำรับสมุนไพร่ที่หมอพื้นบ้านใช้และยอมรับกันมากที่สุดมี 1 คำรับ เป็นของพ่อสอนขวัญกุล ได้แก่

ตำรับสมุนไพรร ที่ 1 ประกอบด้วย **โหระพา** (โหระพา) 1 กิโลกรัม **ขมิ้นชัน** (*Curcuma longa* Linn) ยาวมากกว่า 1 นิ้ว **ข่า** (แก่. *Alpinia galanga* (Linn.) Swartz.) ยาวมากกว่า 1 นิ้ว **ปูนขาว** (ปูนสำหรับเตี๋ยวมก) 1.5 – 2 กิโลกรัม **น้ำ** 300- 500 ซีซี

ตำรับสมุนไพรรที่ 1 ประกอบด้วย **โซเดียมไฮดรอกไซด์** (NaOH) 1 กิโลกรัม

ขมิ้นชัน (*Curcuma longa* Linn.) ยาวมากกว่า 1 นิ้ว

ข่าแก่ (*Alpinia galanga* (Linn.) Swartz.) ยาวมากกว่า 1 นิ้ว

ปูนขาว (ปูนสำหรับเคี้ยวหมาก) 1.5 – 2 กิโลกรัม

น้ำ 300-500 ซีซี

❖ การเตรียมตำรับสมุนไพรร

- ฝนขมิ้นชัน และข่าแก่ ยาวอย่าง ละ 1 นิ้วกับน้ำ 300 – 500 ซีซี แล้วกรองเอาแต่น้ำ
- นำน้ำที่ได้เทลงผสมกับปูนขาว แล้วคนผสมเข้ากัน
- ทบอยเติมก้อนโซดาไฟทีละนิดลงในน้ำผสมปูนพร้อมคนให้ละลายหมดจึงเติมใหม่
- เมื่อบรรจุลงขวดแล้ว จะต้องมึน้ำที่ได้จากการผสมลอยอยู่เหนือปูนสีแดง 2-4 มม, ถ้าน้ำไม่พอ ให้เติมน้ำลงผสมลงก่อนที่จะมีการบรรจุลงขวด

ตำรับสมุนไพรรักษาไฟ หูด จี๋แมลงวัน ตาปลา ดึงเนื้อขนาดเล็ก

ไม่มีน้ำลอยอยู่เหนือปูนแดง

ปริมาณน้ำ 2-4 มม.

บรรจุลงขวดแล้วตั้งไว้ 1 คืน จะมีน้ำลอยอยู่เหนือปูนแดงประมาณ 2 – 4 มม.

❖ วิธีใช้

- ใช้เพียงครั้งเดียว ไม่เกิดเป็นแผลเป็น
- ใช้สำหรับเอลดอกฮอตทาบริเวณโดยรอบก่อนที่จะแต้มยา
- ใช้เข็มฉีดยา (ใช้กับคนๆเดียวแล้วทิ้ง) สะกิด ไฟ หูด จี๋แมลงวัน ตาปลา ดึงเนื้อ ก่อนจึงแต้มยา
- เมื่อรู้สึกแสบบริเวณที่แต้มยา ให้เช็ดยาออกให้หมด
- ปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 5 – 10 วัน ไฟ หูด จี๋แมลงวัน ตาปลา ดึงเนื้อ จะหลุดออกเอง
- ระหว่างใช้ยา ระวังไม่ให้ถูกน้ำนาน

หูด

❖ ผลข้างเคียง

- ปวดแสบ 1 นาที

2.4 ตำรับสมุนไพรรวมโรค (สมุนไพร รหัส Pharm.001)

ในจำนวนตำรับสมุนไพร 85 ตำรับที่หมอพื้นบ้านใช้ประกอบอาชีพตามแนวคิดที่ 2 นั้น ร้อยละ 36.5 (31 ตำรับ) เป็นตำรับสมุนไพรที่มีสมุนไพรหลัก (Active Ingredient) ได้แก่ สมุนไพร รหัส Pharm.001 อยู่ในตำรับสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน 12 คน และมีการพัฒนารูปแบบของตำรับเพื่อให้มีสรรพคุณรักษาโรคหรืออาการของโรค ได้แก่ ตำรับสมุนไพรรักษาหอบหืด ตำรับสมุนไพรรักษาโรคผิวหนัง อีสุกอีใส - งูสวัด - เริม - โรคสะเก็ดเงิน กลากเกลื้อน ลมพิษ ผื่น คัน ตำรับสมุนไพรรักษาอาการผื่นผดผื่นทางช่องคลอด ได้แก่ อาการตกขาวคันช่องคลอด มีกลิ่นเหม็น และอาการมดลูกหย่อน ตำรับสมุนไพรรักษาอาการผู้ป่วยเอดส์ มะเร็งที่ตับ มะเร็งมดลูก ตำรับสมุนไพรรักษาเบาหวานและแผลเรื้อรังจากโรคเบาหวาน ตำรับสมุนไพรรักษาอาการอัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับท้องโต ตำรับสมุนไพรรักษาโรคไต (เสื่อม) ตำรับสมุนไพรใช้ภายนอกแก้ ผดผื่นคัน ลมพิษ วิงเวียนศีรษะ แผลสด ปวดตามข้อตามกระดูก ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการคัดจมูก น้ำมูกไหล ปลูกผม

2.4.1 ตำรับสมุนไพรรักษาหอบหืด

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอสมศักดิ์ โกษาเกษตร

ประกอบด้วย รากพังคิ (*Croton crassitoli* Geise) พัง 1 กิโลกรัม

คางคก (แห้ง) 1 กิโลกรัม

โปแตสเซียม ไอโอไดด์ 8 บาท หรือเท่ากับ 120 กรัม เมนทอล 3 - 5 กรัม

วิธีเตรียม สมุนไพรจะต้องแห้งสนิท (คางคกต้องผ่าเอาเครื่องในออกให้หมดแล้วนำไปอย่างไฟจน

แห้ง) นำสมุนไพรทั้งหมดมาบดผสมกันจนละเอียด แบ่งบรรจุถุงละประมาณ 30 - 100 กรัม

ราคาขายส่งถุง ละ 50 - 300 บาท

สรรพคุณ รักษาหอบหืด

วิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2 ช้อนชาพร้อมทั้งน้ำมะนาว วันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น ขนาดรักษา 3-4 ถุง

ขนาดบรรจุถุงละ 100 กรัม

2.4.2 คำรับสมุนไพรรักษาโรคผิวหนัง ได้แก่ อีสุกอีใส งูสวัด – เริม – โรคสะเก็ดเงิน กลากเกลื่อน ลมพิษ ผื่น คัน

- ❖ **โรคอีสุกอีใส (chicken pox)** เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อ **ไวรัส วาริเซลลา** (Varicella virus หรือ Human herpes virus type 3 เป็นเชื้อไวรัสชนิดเดียวกับที่ทำให้เกิด**งูสวัด**) มีลักษณะอาการเป็น ผื่นแดงราบ ตุ่มใส ตุ่มหนอง กระจายตามหน้า ลำตัว แผ่นหลัง และมีไข้ ติดต่อกับการสัมผัส ถูกตุ่มน้ำโดยตรงหรือ สัมผัสตุ่มของไข้ ในรายที่เป็นงูสวัด สามารถติดต่อในรูปแบบของ อีสุกอีใสได้ โดยเฉพาะมารดาที่ให้นมบุตร หากมารดาเป็นงูสวัดบุตรก็จะเป็นอีสุกอีใสได้ อาการของโรค เด็กจะมีไข้ต่ำ อ่อนเพลียและเบื่ออาหาร ส่วนผู้ใหญ่จะมีไข้สูง มีอาการปวดเมื่อยตามเนื้อตัวคล้าย**ไขหวัด** ขณะเดียวกันก็จะมีผื่นขึ้นพร้อมๆ กับวันที่เริ่มมีไข้ หรือ 1 วันหลังมีไข้ โรคนี้เมื่อหายแล้วมักจะมีเชื้อหลบอยู่ที่ปมประสาท ซึ่งอาจจะออกมาเป็น งูสวัด ในภายหลังได้ อาการแทรกซ้อน ที่พบบ่อยคือ การติดเชื้อ**แบคทีเรีย**
- ❖ **โรคงูสวัด (Herpes zoster)** เกิดจากเชื้อ**ไวรัส** ชื่อ "**วีแซดวี**" (varicella-zoster virus) เป็นคนละโรคกับ **โรคเริม** คนที่เป็นโรคงูสวัดจะต้องเคยเป็น**โรคอีสุกอีใส**มาก่อน เมื่อ**ภูมิคุ้มกัน**อ่อนแอลงจึงกลายเป็นโรคงูสวัด มักจะเป็น**ผื่น**ตามแนวเส้นประสาทของผิวหนัง และมักจะปวดมาก
- ❖ **โรคเริม (Herpes simplex)** โรคเริมเป็นโรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อไวรัส ชื่อ "Herpes simplex" ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด คือ ชนิดที่ทำให้เกิดแผล (cold sore) ที่พบบริเวณ**ริมฝีปาก** ทั้งบนและล่าง หรือมุมปาก พบได้ทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ และชนิดที่มักจะพบ**ริมบริเวณอวัยวะเพศ** พบในผู้ใหญ่ มากกว่าเด็ก ลักษณะอาการแบ่งเริ่มจากความรู้สึกคันหรือเจ็บยิบๆบริเวณที่จะเกิดแผล แล้วจะมีผื่น กลายเป็นกลุ่มของตุ่มน้ำใสซึ่งภายหลังจะรวมตัวกันอยู่บนผิวหนังประมาณ 1-2 วัน จากนั้นตุ่มน้ำใสนี้ จะแตกออก และตกสะเก็ดแต่บางรายอาจเป็นนานกว่านั้นเกือบถึง 1 สัปดาห์ ทั้งนี้เราไม่สามารถกำจัดเชื้อไวรัสเริมได้เด็ดขาด แต่เชื้อจะมีระยะพักตัว ซึ่งมักพักตัวอยู่ในเส้นประสาท และก่อให้เกิดตุ่มใสขึ้นอีกได้เสมอๆ ซึ่งขึ้นกับปัจจัยต่างๆ เช่น ภูมิคุ้มกันลดลง ความเครียดทางกายหรือจิตใจ ช่วงประจำเดือน เป็นต้น

เปรียบเทียบความแตกต่างของโรคเริมและโรคงูสวัด	
โรคเริม	โรคงูสวัด
1. เกิดจากเชื้อไวรัส H. simplex	1. เกิดจากเชื้อไวรัส Varicella-zoster virus
2. กลุ่มของตุ่มน้ำใส ไม่เรียงตามแนวเส้นประสาท	2. กลุ่มของตุ่มน้ำใส เรียงตัวตามแนวประสาท (dermatome)
3. กลับเป็นซ้ำได้อีก	3. เป็นครั้งเดียว มักไม่กลับมาเป็นซ้ำอีก

4. อาการเจ็บแสบเล็กน้อยกว่ามาก	4. อาการปวดแสบร้อนรุนแรงกว่ามาก
5. ไม่มีอาการปวดดังกล่าว	5. อาจมีอาการปวดตามแนวเส้นประสาท ในภายหลังได้ (post herpetic neur

- ❖ **ตาแฉะ** เนื่องจากติดเชื้อ พบได้บ่อยในทารกแรกเกิด ส่วนใหญ่เป็นเพราะมีสิ่งแปลกปลอมเข้าไปในตาเคื่กระหว่างการคลอด เช่น น้ำคร่ำหรือเลือด หรืออาจได้รับสิ่งแปลกปลอมหลังคลอดแล้ว อาการคือลูกจะมีขี้ตามาก เลยทำให้ลืมตาไม่ค่อยขึ้นเมื่อตื่นนอน เพราะขี้ตาที่แห้งเหนียว ควรพาถูกไปพบแพทย์ เพื่อหาสาเหตุและรักษาอาการอักเสบให้
- ❖ **โรคสะเก็ดเงิน** เป็นโรคผิวหนังอักเสบเรื้อรังมีแนวโน้มที่จะเป็นๆหายๆ ปัจจุบันทราบแล้วว่า เป็นโรคภูมิคุ้มกันทำร้ายเซลล์ตนเองที่เกิดจาก เซลล์ระบบภูมิคุ้มกัน อาการแสดงทางคลินิกเป็นผลรับของความผิดปกติของยีนหลายตำแหน่งและมีสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยกระตุ้น **การรักษาที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นเพียงการระงับอาการของผู้ป่วยเท่านั้น**

- ❖ **ตำรับสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านเตรียมขึ้นใช้** ส่วนมากแล้วจะเป็นการเตรียมขึ้นที่บ้านผู้ป่วย โดยหมอพื้นบ้านจะมีเฉพาะสมุนไพรหลักซึ่งได้แก่ โปแตสเซียม ไอโอไดด์ พกติดตัวและปิดบังไม่ให้ใครรู้เห็น ส่วนสมุนไพรอื่นที่จะใช้ร่วมกันมีอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เจ้าของบ้านหรือหมอพื้นบ้านจะออกไปเก็บเอง หมอพื้นบ้านสามารถประยุกต์ใช้สมุนไพรได้เอง ได้แก่ ใบพลู หรือใบเสลดพังพอนตัวเมีย หรือวานหางจระเข้ หรือเปลือกมังคุดแห้ง ฯลฯ

- **ตำรับสมุนไพรที่ 1** เป็นของพ่อหมอบุญเหรียญ จ.เลย

ประกอบด้วย ใบเสลดพังพอน (*Barleria lupulina* Lindl) เหล้าขาว 40 ดีกรี

โปแตสเซียม ไอโอไดด์ หนัก 15 บาท (ประมาณ 225 กรัม)

วิธีการเตรียม นำใบพลูหรือใบเสลดพังพอน (*Barleria lupulina* Lindl) มา 1 กำมือ (ประมาณ 30 ใบ) ล้างน้ำให้สะอาด นำมาโขลกไม่ต้องละเอียดแล้วเติมน้ำเหล้าขาว 40 ดีกรี ลงผสมประมาณ 100 ซีซี หรือ ½ แก้ว โขลกต่อจนละเอียด แล้วเติมน้ำลงผสม 2 แก้ว กรองเอาน้ำ (วิธีการกรองใช้ผ้าสี่เหลี่ยมวางลงบนผ้ากรองพับผ้าแล้วนำผ้ากรองไปวางบนกรวยกรอง) บรรจุลงขวด (ขวดน้ำปลาที่ล้างสะอาดแล้ว) แล้วเติม โปแตสเซียม ไอโอไดด์ ลงผสมหนัก 15 บาท (ประมาณ 225 กรัม) แล้วเติมน้ำสะอาดจนถึงคอขวด

สรรพคุณ รักษาอีสุกอีใส งูสวัด – เริม – โรคสะเก็ดเงิน กลากเกลื้อน ลมพิษ ผื่น คัน คางทูม

วิธีใช้ ใช้สำลีชุบยาชะล้าง (บีบสำลีให้ยาหยดชะล้าง) และทาบ่อยๆ ทุก 1 หรือ 2 ชั่วโมง

- **ตำรับสมุนไพรรที่ 2** เป็นของพ่อหมอพูน พงษ์ศิลป์ จ.นครราชสีมา
ประกอบด้วย **เปลือกมังคุด** (*Garcinia mangostana* Linn. .แห้ง) โปแตสเซียม ไอโอไดค์
วิธีเตรียม นำเปลือกมังคุด (*Garcinia mangostana* Linn.,.แห้ง)หนักประมาณ 0.5 – 1
กิโลกรัม เติมน้ำพอท่วม ต้มจนเดือด ประมาณ 3 นาที กรองเอาน้ำ (วิธีกรองใช้ผ้าลี
สะอาดวางลงบนผ้ากรองผ้าแล้วนำผ้ากรองไปวางบนกรวยกรอง) บรรจุลงขวด
(ขวดน้ำปลาที่ล้างสะอาดแล้ว) แล้วเติมโปแตสเซียม ไอโอไดค์ ลงผสมหนัก 225
กรัม แล้วเติมน้ำสะอาดจนถึงคอขวด
สรรพคุณ งูสวัด โรคสะเก็ดเงิน กลากเกลื้อน ลมพิษ ผื่น คัน แผลในผู้ป่วยเบาหวาน
วิธีใช้ ใช้สำลีชุบน้ำแล้วบีบสำลีให้ยาหยดลงชะล้างบาดแผลบ่อยๆติดต่อกันประมาณ 30 นาที
ทำวัน ละ 4-6 ครั้ง
- **ตำรับสมุนไพรรที่ 3** เป็นของพ่อหมอหวิน จ.หนองบัวลำภู
ประกอบด้วย **ว่านหางจระเข้** (*Aloe vera* (L.) Burm.f.) โปแตสเซียม ไอโอไดค์ 225 กรัม
วิธีเตรียม ตัดว่านหางจระเข้ (*Aloe vera* (L.) Burm.f.) ผ่าเอาวุ้น ระวังต้องล้างยางสีเหลืองออกให้
หมด นำวุ้นที่ได้มาเข้าเครื่องปั่นเพื่อปั่นเอาน้ำจากวุ้น 3 แก้ว นำน้ำที่ได้จากการปั่น
ไปต้มให้เดือดประมาณ 2 นาที กรองขณะน้ำว่านหางจระเข้ขณะยังร้อนอยู่ บรรจุลง
ขวดแล้วผสม โปแตสเซียม ไอโอไดค์ ลงผสมในขวด 225 กรัม ขณะน้ำกรองยัง
ร้อนๆอยู่ การกรองเหมือนตำรับสมุนไพรรที่ 2
สรรพคุณ รักษาแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก เริ่ม โรคสะเก็ดเงิน ผื่น คัน คางทูม
วิธีใช้ ใช้ป้ายบ่อยๆทุก 1 หรือ 2 ชั่วโมง
- **ตำรับสมุนไพรรที่ 4**
ประกอบด้วย โปแตสเซียม ไอโอไดค์ 5กรัม ชันน้ำมันต์ (750 :ซีซี)
วิธีเตรียม นำโปแตสเซียม ไอโอไดค์ ลงผสมในน้ำในชันน้ำมันต์ (750: ซีซี)5กรัม
สรรพคุณ งูสวัด โรคสะเก็ดเงิน กลากเกลื้อน ลมพิษ ผื่น คัน แผลในผู้ป่วยเบาหวาน คางทูม
วิธีใช้ ใช้พ่นเป่าวันละ 2 ครั้ง
- **ตำรับสมุนไพรรที่ 5** เป็นของแม่บ้านเย็น จ.ชัยภูมิ
ประกอบด้วย **ข่าลิง** (แห้ง, *Alpinia officinarum* Hance.)
ข่า (แห้ง, *Alpinia galanga* (Linn.) Swartz.)
ขิง (แห้ง, *Zingiber officinale* Roscoe.) **ผิวมะกรูด** (แห้ง, *Citrus hystrix* DC.)
ตะไคร้ (แห้ง, *Cymbopogon citratus* (DC.) Staph) หนักอย่าง ละ 10 บาท
ก่ายาน (แห้ง, *Styrax benzoides* Craib.) หนัก 2 บาท
การบูรพิมเสน เมนทอล หนักอย่าง ละ 1 บาท
โปแตสเซียม ไอโอไดค์ หนัก 3.2 บาท 48 กรัม)

วิธีเตรียม บดผสมสมุนไพรทั้งหมดเข้าด้วยกันอย่างละเอียด

สรรพคุณ ทุ่งวัด โรคสะเก็ดเงิน ลมพิษ ผื่น คัน คางทูม **ตาแฉะ**

วิธีใช้ นำผงสมุนไพรครึ่งละ 1 ช้อนชาไปรยลงยังถ่านหรือเหล็กที่ติดไฟแดง ให้ผู้ป่วยนั่งในกระโจมหรือใช้ผ้าผืนใหญ่คลุมศีรษะแล้วล้มตาเพื่อรับเอาควันจากสมุนไพรทำวันละ 2 ครั้ง

2.4.3 ตำรับสมุนไพรรักษาอาการผิดปกติทางช่องคลอด (ได้แก่ อาการ

ตกขาวคันช่องคลอดมีกลิ่นเหม็น และอาการมดลูกหย่อน)

2.4.3.1 อาการตกขาวคันช่องคลอดและมีกลิ่นเหม็น

ตำรับสมุนไพรรักษาที่ได้แก่

ตำรับสมุนไพรรักษาที่ 1 เป็นของ พ่อพูล จ.นครราชสีมา

ประกอบด้วย **ฝางแดง** (*Caesalpinia sappan* Linn) **สารส้ม** **โปแตสเซียม ไอโอไดด์**

วิธีเตรียม เติมน้ำจันทน์ **ฝางแดง** (*Caesalpinia sappan* Linn) 1 บวงมือ ต้มจนเดือดแล้วเติมน้ำส้ม
หนัก 1 บาท (15 กรัม) ลงละลาย กรองเอาน้ำต้มสมุนไพรรักษาที่ต้มจนร้อนๆ อยู่บรรจุลงขวด
(ขวดน้ำปลาที่ล้างสะอาด) แล้วเติม **โปแตสเซียม ไอโอไดด์** 5 กรัม ลงละลาย เมื่อขวดเย็นจึง
เติมเมนทอลผสมเล็กน้อย

สรรพคุณ รักษาอาการตกขาวคันช่องคลอดและมีกลิ่นเหม็น

วิธีใช้ ใช้ลูกบอลสำหรับสวนคูดน้ำยาจากขวดแล้วฉีดเข้าในช่องคลอดวันละ 2 ครั้ง ประมาณ 3-5 วัน

ตำรับสมุนไพรรักษาที่ 2 เป็นของแม่ฝ่าย สามิชื่อพ่อบุญมา เป็นเจ้าของตำรับ จ.กาฬสินธุ์

ประกอบด้วย **เปลือกประดงดำ** **การบูร** **พิมเสน** **เมนทอล** **โปแตสเซียม ไอโอไดด์**

วิธีเตรียม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน **ส่วนแรก** ซึ่ง **การบูร** **พิมเสน** **เมนทอล** หนักอย่าง ละ 1 บาท (15 กรัม)
นำทั้ง 3 อย่างมาผสมกันตั้งทิ้งไว้หนึ่งคืนก็จะได้น้ำมันหอม
ระเหยปิดฝาเก็บเอาไว้

ส่วนที่ 2 นำเปลือกประดงดำมาต้มใส่น้ำประมาณ 2 ลิตร ต้มให้เดือด
ประมาณ 5 นาที กรองขณะร้อนๆ บรรจุลงขวดกมลใส แล้ว
เติมโปแตสเซียม ไอโอไดด์ 5 กรัม ลงผสมปล่อยให้เย็น แล้ว
นำส่วนแรกเตรียมไว้หยดลงในขวดเพียง 1 – 2 หยด

สรรพคุณ รักษาอาการตกขาวคันช่องคลอดและมีกลิ่นเหม็น

วิธีใช้ ใช้ลูกบอลสำหรับสวนคูดน้ำยาจากขวดแล้วฉีดเข้าในช่องคลอดวันละ 2 ครั้ง ประมาณ 3-5 วัน

2.4.3.2 ตำรับสมุนไพรรักษามดลูกหย่อน

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของแม่ฝ่าย พ่อบุญมา เป็นเจ้าของตำรับ จ.กาฬสินธุ์

ประกอบด้วย สารส้ม การบูร พืชมเสน เมนทอล โปสเตอร์เซียม ไอโอไดค์

วิธีเตรียม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน **ส่วนแรก** ชั่ง การบูร พืชมเสน เมนทอล หนักอย่าง ละ 1 บาท (30 กรัม) นำทั้ง 3 อย่างมาผสมกันตั้งทิ้งไว้หนึ่งคืนก็จะได้น้ำมันหอมระเหยปิดฝาเก็บเอาไว้

ส่วน ที่ 2 นำสารส้มประมาณ 800 กรัม มาต้มใส่น้ำประมาณ 2 ลิตร ต้มให้เดือดประมาณ 3 นาที กรองขณะร้อนๆบรรจุลงขวดกมกลใส แล้วเติมโปสเตอร์เซียม ไอโอไดค์ ประมาณ 5 กรัม ลงผสมปล่อยให้เย็น แล้วนำส่วนแรกที่เตรียมไว้หยดลงในขวดเพียง 1 – 2 หยด

สรรพคุณ ทำให้มดลูกหดตัว

วิธีใช้ ใช้ลูกบอลสำหรับสวนคูดน้ำยาจากขวดแล้วฉีดเข้าในช่องคลอดวันละ 2 ครั้ง ประมาณ 3-5 วัน

2.4.3 ตำรับสมุนไพรรักษาอาการผู้ป่วยเอดส์ มะเร็งที่ตับ มะเร็ง

มดลูก หนองใน ซิฟิลิส โรคสะเก็ดเงิน โรครูมาตอยด์ โรคเกาต์

ตำรับสมุนไพรรักษาอาการผู้ป่วยเอดส์ มะเร็งที่ตับ มะเร็งมดลูก **หนองใน ซิฟิลิส โรคสะเก็ดเงิน โรครูมาตอยด์ โรคเกาต์** ของหมอพื้นบ้านมีตัวยาสมุนไพรรักษาที่เหมือนกัน ได้แก่ โปแตสเซียม ไอโอไดด์ แต่มีความต่างของขนาดที่ใช้ คำวินิจฉัยแพทย์แผนปัจจุบันและอาการเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่หมอพื้นบ้านให้ความสำคัญ

ในกรณีการใช้ตำรับสมุนไพรรักษาอาการผู้ป่วยเอดส์อาการผู้ป่วยจะดีขึ้นมากคือ ผู้ป่วยสามารถรับประทานอาหารได้มากขึ้น มีกำลังเพิ่มมากขึ้นสามารถลุกขึ้นจากเตียงและเดิน จากเดิมทำไม่ได้ วิธีการรักษาของหมอพื้นบ้านดำเนินการดังนี้

- 1.ผู้ป่วยต้องตรวจหาภูมิคุ้มกันโรค (CD4) ที่ โรงพยาบาลก่อน. เพื่อสำรวจว่ามีภูมิคุ้มกันโรค(เม็ดเลือดขาว) อยู่เท่าไรเมื่อรู้ผลของ CD4 แล้วจึงรับประทานสมุนไพรรักษา
- 2.เมื่อรับประทานสมุนไพรรักษาอาการต่อมาว่ามีอาการแพ้หรือไม่ หากมีให้เลิกรับประทานทันที หากไม่มีอาการใดๆ หรือเมื่อรับประทานสมุนไพรรักษาแล้วไม่มีอาการแพ้ และรู้สึกตัวดีขึ้นจึงให้รับประทานต่อไป
- 3.ระหว่างใช้สมุนไพรรักษาถ้าสังเกตว่ามีอาการอ่อนเพลียง่ายๆต้องให้เลิกรับประทานทันที แต่ถ้ามีกำลังขึ้นมา (หลังจากรับประทานได้ 2-3วัน) ดิฉันให้รับประทานต่อไป
- 4.เมื่อรับประทานครบ 1 เดือน ต้องไปตรวจCD4 อีกครั้ง หากพบว่าเม็ดเลือดขาวเพิ่มมากขึ้น หมายความว่าสมุนไพรรักษาที่รับประทานอยู่ให้ผลในการรักษาจึงให้รับประทานต่อไปได้ เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันให้มากขึ้น

ตำรับสมุนไพรรักษาที่ 1 เป็นของแม่ฝ่าย สามีชื่อพ่อบุญมา เป็นเจ้าของตำรับ จ.กาฬสินธุ์

ประกอบด้วย รากไหลแดง (โล่दीन. *Derris elliptica* (Roxb.) Benth.)

ใบพลู (*Piper betle* Linn.)

สารกันบูด (โซเดียมเบนโซเอต)

การบูร พิมเสน เมนทอล

โปแตสเซียม ไอโอไดด์

วิธีเตรียม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน

- ส่วนแรก ชั่ง การบูร พิมเสน เมนทอล หนักอย่าง ละ 1 บาท (15 กรัม) นำทั้ง 3 อย่างมา ผสมกันแล้วตั้งทิ้งไว้หนึ่งคืนก็จะได้น้ำมันหอมระเหยปิดฝาเก็บเอาไว้
- ส่วน ที่ 2 นำรากไหลแดงประมาณ 1 บ่วงมือ เทน้ำลงผสมพอท่วม แล้วนำส่วนที่ได้จากการ นำผงกันบูด หนัก 1 บาท (15 กรัม) ลงละลายกับน้ำร้อนครึ่งแก้ว (ประมาณ 100 ซีซี) เทลง ผสมแล้วหมักไว้ 3 วัน เมื่อครบ 3 วัน นำใบพลูมา 50 ใบ บดให้ละเอียดแล้วเติมน้ำที่ได้จากการหมักรากไหลแดงลงผสมแล้วหมักไว้ 3 วัน แล้ว

นำมากรองด้วยผ้าสี บรรจุลงขวดกลมใส แล้วเติมโปแตสเซียม ไอโอไดด์ 5 กรัม
ลงผสมปล่อยให้เย็นแล้วนำส่วนแรกที่เตรียมไว้หยดลงในขวดเพียง 1-2 หยด

สรรพคุณ มะเร็งมดลูก

วิธีใช้ ใช้ลูกบอลสำหรับสวน คูดน้ำยาจากขวดแล้วฉีดเข้าในช่องคลอดวันละ 2 ครั้ง ประมาณ 3-5 วัน

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของแม่ฝ่าย สามิเชื้อพ่อนบุญมา เป็นเจ้าของตำรับ จ.กาฬสินธุ์

ประกอบด้วย รากทองพันชั่ง (แห้ว, *Rhinacanthus nasutus* (Linn.) Kurz.) 15 บาท (225 กรัม)

เหงือกปลาหมอ (แห้ว, *Acanthus ebracteatus* Vahl.) 15 บาท

รากหนอนตายหยาก (แห้ว, *Stemona tuberosa* Lour.) 15 บาท

การบูร เมนทอล พิมเสน หนักอย่างละ 1 บาท

ดินประสิว 5 บาท

โปแตสเซียม ไอโอไดด์ หนัก 15 บาท

วิธีเตรียม บดผสมกัน ทำเป็นลูกกลอนโดยใช้มะขามเปียก (เอามะขามเปียกใส่ถุงพลาสติกแช่ไว้ในน้ำ
1 คืน แล้วบิดเอาเฉพาะเนื้อมะขามมาผสมปั้นทำยาลูกกลอน)

สรรพคุณ ใช้รักษาอาการผู้ป่วยเอดส์ มะเร็งที่ตับ มะเร็งมดลูก หนองใน ซิฟิลิส โรคสะเก็ดเงิน โรครูมา
ตอยด์ โรคเกาต์

วิธีใช้ รับประทานวันละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1-2 เม็ด เข้า-เย็น

ตำรับสมุนไพรมะเร็งที่ 3 เป็นของพ่อหมอสมศักดิ์ จ.ชัยภูมิ

ประกอบด้วย **ข้าวเย็นเหนือ** (*Smilax corbularia* Kunth Subsp. Corbularia) หนัก 15 บาท

ข้าวเย็นใต้ (*Smilax glabra* Wall. ex Roxb.) หนัก 15 บาท

ฝางแดง (*Caesalpinia sappan* Linn.) 15 บาท

สารส้ม หนัก 15 บาท **การบูร** **พิมเสน** **เมนทอล** หนักอย่างละ 0.50 บาท

โปแตสเซียม ไอโอไดด์ เป็นยาน้ำใช้หนัก 18 กรัม เป็นยาลูกกลอนใช้หนัก 18 บาท

วิธีเตรียม เตรียมเป็นยาน้ำคล้ายกับตำรับสมุนไพรมะเร็งที่ 1 เตรียมเป็นยาลูกกลอนคล้ายกับตำรับสมุนไพรมะเร็งที่ 2

สรรพคุณ ใช้รักษาอาการผู้ป่วยเอดส์ มะเร็งที่ตับ มะเร็งมดลูก หนองใน ซิฟิลิส โรคสะเก็ดเงิน โรครูมาตอยด์ โรคเกาต์

วิธีใช้ ยาน้ำรับประทานวันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น ครั้ง ละ 1 – 2 ช้อนโต๊ะ ยาลูกกลอนรับประทานวันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น ครั้ง ละ 1 – 2 เม็ด

ตำรับยาน้ำและยาลูกกลอนรักษาอาการ โรคเอดส์

ตำรับยาน้ำรักษาอาการ โรคเอดส์ของพ่อหมอสมศักดิ์

ตำรับสมุนไพรรที่ 4 เป็นของ พ่อหมอมพุด จ.นครราชสีมา

ประกอบด้วย **ข้าวเย็นเหนือ** (*Smilax corbularia* Kunth Subsp. Corbularia.)

ข้าวเย็นใต้ (*Smilax glabra* Wall.ex Roxb.)

รากทองพันชั่ง (*Rhinacanthus nasutus* (Linn.) Kurz.)

มหาหิงคุ์ (*Ferula assa-foetida* Linn.) **ยาดำ** (*Aloe vera* (L.) Burm.f)

พริกไทยดำ (*Piper nigrum* Linn.) **ว่านขี้** (*Typhonium trilobatum* (Linn.) Schott.)

ห้วบุก (*Amorphophall us* sp.) **ห้วคองคิงส์** (*Gloriosa superba* Linn.) หนักอย่างละ 10 บาท

ดินประสิว หนัก 5 บาท **การบูร** **พิมเสน** **เมนทอล** หนักอย่างละ 1 บาท

โปแตสเซียม ไอโอไดด์ หนัก 30 บาท (450 กรัม)

วิธีเตรียม เตรียมเป็นยาลูกกลอนคล้ายกับตำรับสมุนไพรรที่ 2

สรรพคุณ ใช้รักษาอาการผู้ป่วยเอดส์ มะเร็งที่ตับ มะเร็งมดลูก หนองใน ซิฟิลิส โรคสะเก็ดเงิน โรครูมาตอยด์ โรคเกาท์

วิธีใช้ รับประทานวันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น ครั้ง ละ 1 – 2 เม็ด

ตำรับยาลูกกลอนรักษาอาการโรคเอดส์ของพ่อหมอมพุด

ตำรับสมุนไพร ที่ 5 เป็นของพ่อฝ่าย วงศ์พานูตร จ.สกลนคร

ประกอบด้วย

- รากลิ้นแล่น
- เหล้าขาว 40 ดีกรี
- โปแตสเซียม ไอโอไดด์

วิธีเตรียม – เทเหล้าใส่กะละมัง 1 ขวด ฝนรากลิ้นแล่นแห้งลงผสมจนเหล้าเปลี่ยนเป็นสีขาวขุ่น แล้วจึงเติมโปแตสเซียม ไอโอไดด์ 18 กรัม ลงละลาย

สรรพคุณ – รักษาอาการ โรคเอดส์

วิธีใช้ – รับประทานครั้ง ละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วัน ละ 2 ครั้ง เข้า – เย็น

2.4.5 คำรับสมุนไพรรักษาเบาหวานและแผลเรื้อรังจากโรคเบาหวาน

เบาหวาน พบได้ประมาณ 3.5 เปอร์เซ็นต์ของคนทั่วไป พบได้ทุกเพศและทุกอายุ แต่จะพบมากในคนอายุมากกว่า 40 ปี ขึ้นไป และคนที่อยู่ในเมืองมีโอกาสเป็นโรคนี้นี้มากกว่าชาวชนบท คนอ้วนและหญิงที่มีลูกดก มีโอกาสเป็นโรคนี้ได้มากขึ้น

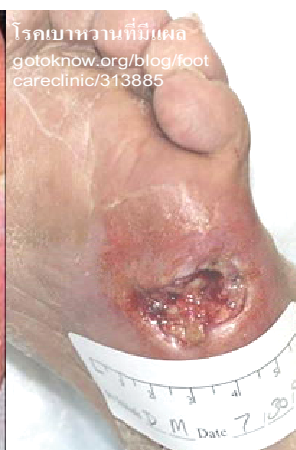
สาเหตุ

โรคนี้เกิดจากตับอ่อนสร้าง ฮอร์โมนอินซูลิน (Insulin) ได้น้อยหรือไม่ได้เลย ฮอร์โมนชนิดนี้มีหน้าที่คอยช่วยให้ร่างกายเผาผลาญน้ำตาลมาใช้เป็นพลังงาน เมื่ออินซูลินในร่างกายไม่พอ น้ำตาลก็ไม่ถูกนำไปใช้ จึงเกิดการคั่งของน้ำตาลในเลือดและอวัยวะต่าง ๆ เมื่อน้ำตาลคั่งในเลือดมาก ๆ ก็จะถูกไตกรองออกมาในปัสสาวะ ทำให้ปัสสาวะหวานหรือมีมดขึ้นได้ จึงเรียกว่า เบาหวาน ผู้ป่วยมักมีอาการปัสสาวะบ่อยและมาก เนื่องจากน้ำตาลที่ออกมาทางไต จะดึงเอาน้ำจากเลือดออกมไปด้วย เนื่องจากผู้ป่วยไม่สามารถนำน้ำตาลมาเผาผลาญเป็นพลังงาน จึงหันมาเผาผลาญกล้ามเนื้อและไขมันแทน ทำให้ร่างกายผ่ายผอม ไม่มีไขมัน กล้ามเนื้อฝ่อลีบ อ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย

นอกจากนี้ การมีน้ำตาลคั่งอยู่ในอวัยวะต่าง ๆ จึงทำให้อวัยวะต่าง ๆ เกิดความผิดปกติ และนำมาซึ่งภาวะแทรกซ้อนมากมาย

เบาหวานกับแผลเรื้อรังที่เท้า

ผู้ป่วยเบาหวานมีโอกาสเกิดแผลที่เท้าและถูกตัดขาได้มากกว่าคนธรรมดาหลายเท่าตัว มีหลายปัจจัยด้วยกันโดยปัจจัยหลักๆ ได้แก่.ปลายประสาทเสื่อม ประสาทรับรู้สัมผัสเสื่อม ประสาทควบคุมกล้ามเนื้อเสื่อม ประสาทอัตโนมัติเสื่อม ความผิดปกติของหลอดเลือด และการติดเชื้อแทรกซ้อน

คำรับสมุนไพรรักษา ที่ 1 เป็นของพ่อสอน ขวัญกุล จ.ชัยภูมิ

ประกอบด้วย **แก่นต้นขาเป็ย** (*Xantolis cambodiana* (Pierre ex Dubarb) P. Royen.)

แก่นต้นผักหวานป่า (*Melientha suavis* Pierre.)

โปแตสเซียม ไอโอด์

วิธีเตรียม นำแก่นต้นขาเป็ยและแก่นต้นผักหวานป่าที่ผ่าแล้วมาอย่างละ 1 บวงมือ ไสลงในหม้อแล้วเติมน้ำจนท่วม (ใช้น้ำประมาณ 2 ลิตร) ต้มเคี่ยวนาน 5 นาที กรองด้วยผ้าสีขุ่นน้ำต้มสมุนไพรยังร้อนๆอยู่ บรรจุลงขวดกลมใส (ขวดน้ำปลาที่ล้างสะอาดแล้ว) ไว้ 2 ขวด ขวดที่ 1 สำหรับรับประทานเดิม **โปแตสเซียม ไอโอด์** 1 กรัม ขวดที่ 2 ใช้เป็นยาชะล้างแผล เดิมโปแตสเซียม ไอโอด์ 225 กรัม (หนัก 15 บาท)

สรรพคุณ รักษาแผล

วิธีใช้ ขวดที่ 1 รับประทานครั้ง ละ 1 ถ้วยตราไก่ (250 ซีซี) หรือ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น ขวดที่ 2 ใช้ชะล้างบาดแผล (ใช้ผ้าสีชุบน้ำแล้วบีบให้ยาหยดลงถูกแผลติดต่อกันประมาณ 30 นาที) ทำวันละ 4 - 6 ครั้ง

➤ **ตำรับสมุนไพร ที่ 2** เป็นของ พ่อหมอบุนเหรียญน จ.เลย

ประกอบด้วย **เปลือกมังคุด** (แห้ง *Garcinia mangostana* Linn.)

โปแตสเซียม ไอโอด์

วิธีเตรียม นำเปลือกมังคุด (แห้ง *Garcinia mangostana* Linn.) หนัก 1 กิโลกรัม เติมน้ำพอท่วมประมาณ 2 ลิตร ต้มจนเดือด ประมาณ 5 นาที กรองเอาน้ำ (วิธีกรองใช้ผ้าสีสะอาดวางลงบนผ้ากรองพับผ้าแล้วนำผ้ากรองไปวางบนกรวยกรอง) บรรจุลงขวด

(ขุดน้ำปลาที่ล้างสะอาดแล้ว) แล้วเติม โปแตสเซียม ไอโอไดด์ ลงผสมหนักขวด
ละ 15 บาท (ประมาณ 225 กรัม)

สรรพคุณ รักษาแผล

วิธีใช้ ใช้สำลีชุบยาแล้วบีบสำลีให้ยาหยดลงชะล้างบาดแผลบ่อยๆติดต่อกันประมาณ 30 นาที
ทำวัน ละ 4-6 ครั้ง

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 เป็นของ พ่อพูล จ.นครราชสีมา

ประกอบด้วย ทุกส่วนของต้นหมอน้อย (แห้ง) 1 กิโลกรัม

โปแตสเซียม ไอโอไดด์ หนัก 10 บาท

วิธีเตรียม นำต้นหมอน้อยไปตากแดดแล้วนำมาคั่วจนแห้งสนิทแล้วนำไปบดผสมกัน

สรรพคุณ รักษาแผล

วิธีใช้ รับประทานวันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น ครั้ง ละ 2-3 เม็ด หลังอาหาร (ใช้ร่วมกับตำรับสมุนไพรที่ 1
และ 2 ในการชะล้างแผล)

2.4.6 ดำรับสมุนไพรรักษาอาการอัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับท้องโต

(และรักษา ผด ผื่นคัน คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ เป็นลม จุกเสียดแน่นท้อง ปวดศีรษะข้างเดียว)

ดำรับสมุนไพรรักษาอาการอัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับท้องโต นอกจากมีการใช้ดำรับสมุนไพรรักษาโรคหรืออาการโรคดังกล่าวหมอพื้นบ้านยังนำมารักษา ผด ผื่นคัน คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ เป็นลม จุกเสียดแน่นท้อง ปวดศีรษะข้างเดียว ดำรับสมุนไพรเหล่านี้มีลักษณะสมุนไพรที่ใช้เป็นสมุนไพรของภาคกลางเมื่อปรุงเสร็จเรียกว่าดำรับ “ยาลม” หรือ “ยาหอม” หมอพื้นบ้านอีสานเรียก ว่า ดำรับ “ยาฝุ่น” หรือ “ยาผง” ที่หมอพื้นบ้านระดับกิ่งอำเภอขึ้นไปต้องพกติดตัวเวลาประกอบอาชีพ

วิธีเตรียม

บดสมุนไพรทุกตัวให้ละเอียดแล้วผสมเข้าด้วยกัน โดยปกติแล้วหมอพื้นบ้านเป็นผู้เขียนรายการสมุนไพรสั่งซื้อและสั่งบดที่ร้านขายสมุนไพรที่มีเครื่องบด ขนาดบรรจุ 10-15 กรัม ในซองซิบบขนาดเล็กจำหน่ายซองละ 10 บาท

วิธีใช้

-ผสมน้ำร้อน หรือสุรา หรือน้ำมะนาว
ครั้ง ละ 1-2 ช้อนชา เข้า-เย็น

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอด้วง ปลื้มพันธ์ จ.นครราชสีมา

ประกอบด้วย **ลูกจันทน์** (*Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G Harrison)

ดอกจันทน์ (*Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G Harrison)

พริกไทย , (*Piper nigrum* Linn.) **ดีปลี** (*Piper retrofractum* Vahl.)

ชะเอมเทศ (*Glycyrrhiza glabra* Linn.) **โกศหัวบัว** (*Ligusticum chuanxiong* Hort.)

อบเชย (*Cinnamomum bejolghota* (Buch.-Ham.) Sweet)

โกศน้ำเต้า (*Rheum palmatum* L.) **โกศหัวบัว** (*Ligusticum chuanxiong* Hort.)

โกฐพุงปลา (*Dischidia rafflesiana* Wall.) **โกฐเชียง** (*Livisticum officinale* Koch.)

เทียนทั้ง 5 ลูกเรียว (*Alpinia allughas* Rosc.) **กระวาน** (*Amomum krervanh* Pierre.)

กานพลู (*Syzygium aromaticum* (L.) Merr. & L.M. Perry .)

ไ้ปัก (*Illicium verum* Hooker,) **คำฝอย** (*Carthamus tinctorius* L.)

เจตมูลเพลิง (*Plumbago indica* L.) **ดอกพิกุล** (*Mimusops elengi* Linn.)

จิงหั่ง (*Zingiber officinale* Roscoe.) **เปลือกกุ่มบก** (*Crateva religiosa* Forst. f.)

เปลือกกุ่มน้ำ (*Crateva adansonii* DC. subsp. *odorata* Jacobs ;) **ดีเกลือ** ($MgSO_4$)

แทมใจ (Aspirin, acetylsalicylic acid) **ดินน้ำตาล ผงโซดา ชนิดผง** หนักอย่าง ละ 10 บาท

เมนทอล พิมเสน การบูร หนักอย่าง ละ 1 บาท **โปแตสเซียม ไอโอไดด์** หนัก 4 บาท

วิธีเตรียม สั่งซื้อและสั่งบดที่ร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพรในเขตจังหวัดนครราชสีมา

สรรพคุณ รักษาอาการ **อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับท้องโต**

(และรักษา ผด ผื่นคัน คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ

เป็นลม จุกเสียดแน่นท้อง ปวดศีรษะข้างเดียว)

วิธีใช้ ผสมน้ำร้อน หรือสุรา หรือน้ำมะนาว ครั้ง ละ 1-2 ช้อนชา เข้า-เย็น

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของแม่รัต ชำนาญวงศ์ จ.ขอนแก่น

ประกอบด้วย **ลูกจันทน์**จันทร์เทศ (*Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G Harrison)

ดอกจันทน์ (*Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G Harrison,)

สะค้าน: สะค้าน (*Piper interruptum* Opiz (P. ribesoides Wall.))

กานพลู (*Syzygium aromaticum* (L.) Merr. & L.M. Perry)

โป๊ยกั๊ก (*Illicium verum* Hooker) **กระวาน** (*Amomum krervanh* Pierre.)

พริกไทย (*Piper nigrum* Linn.) **ตีปตี** (*Piper retrofractum* Vahl.)

โกศทั้ง 9 เทียนดำ (*Nigella sativa* Linn.) **ว่านน้ำ** (*Acorus calamus* Linn.)

ขิงแห้ง (*Zingiber officinale* Roscoe.) **ขิงแครงปลากั้ง** (*Zingiber officinale* Roscoe,)

ข้าวเย็นเหนือ (*Smilax corbularia* Kunth Subsp. Corbularia.) **ดีเกลือ** (MgSO₄)

ข้าวเย็นใต้ (*Smilax glabra* Wall. ex Roxb.) **ชะเอม** (*Glycyrrhiza glabra* Linn.)

ว่านขมิ้นคุดูก (*Dried Curcuma xanthorrhiza* Roxb.) **ขมิ้นชัน** (*Curcuma longa* Linn.)

บวดหายผง (Aspirin, acetylsalicylic acid) **เจตมูลเพลิงแดง** (*Plumbago indica* L.)

โศดามง ดินน้ำตาล หนักอย่าง ละ 10 บาท **เมนทอล พิมเสน การบูร** หนักอย่าง ละ 1 บาท

โปแตสเซียม ไอโอไดค์ หนัก 2 บาท

วิธีเตรียม สั่งซื้อและสั่งบดที่ร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพรในอำเภอในเขตจังหวัดขอนแก่น

สรรพคุณ รักษาอาการเฉพาะผู้หญิง **อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับท้องโต**

(และรักษา ผด ผื่นคัน คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ

เป็นลม จุกเสียดแน่นท้อง ปวดศีรษะข้างเดียว)

วิธีใช้ ผสมน้ำร้อน หรือสุรา หรือน้ำมะนาว ครั้ง ละ 1-2 ช้อนชา เข้า-เย็น

ผลจันทน์

www.oknation.net/blog/buzz/2007/.../entry-1

ดอกจันทน์

www.oknation.net/blog/buzz/2007/.../entry-1

ดอกจันทน์เทศจากอเมริกา

ลูกจันทน์เทศจากอินโดนีเซีย

ลูกจันทน์

www.212cafe.com/board/view.php...0id%3D15

ลูกจันทน์

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 เป็นของ พ่อหาญ ประกอบชัย จ.ชัยภูมิ

ประกอบด้วย **ลูกจันทน์จันทร์เทศ** (*Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G Harrison)

ดอกจันทน์ (*Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G Harrison,)

กระທ່อมเลือด (*Stephania venosa* (Blume) Spreng.)

กานพลู (*Syzygium aromaticum* (L.) Merr. & L.M. Perry)

โป๊ยกั๊ก (*Illicium verum* Hooker) **กระวาน** (*Amomum krervanh* Pierre.)

พริกไทย (*Piper nigrum* Linn.) **ตีปรี** (*Piper retrofractum* Vahl.)

โกฐทั้ง 9 เทียนดำ (*Nigella sativa* Linn.) **ว่านน้ำ** (*Acorus calamus* Linn.)

จิงแห้ง (*Zingiber officinale* Roscoe.) **จิงเครงปลากั้ง** (*Zingiber officinale* Roscoe,)

ดีเกลือ (MgSO₄) **ชะเอม** (*Glycyrrhiza glabra* Linn.)

เทียนทั้ง 5 สมอเทศ (*Terminalia bellirica* (Gaertn.) Roxb.)

บวดหายผง (Aspirin, acetylsalicylic acid) **เจตมูลเพลิงแดง** (*Plumbago indica* L.)

โซดาผง ดินน้ำตาล หนักอย่าง ละ 10 บาท **เมนทอล พิมเสน การบูร** หนักอย่าง ละ 1 บาท

โปแตสเซียม ไอโอไดด์ หนัก 2 บาท

วิธีเตรียม สั่งซื้อและสั่งบดที่ร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพรในจังหวัดขอนแก่น

สรรพคุณ รักษาอาการ **อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับท้องโต**

(และรักษา ผด ผื่นคัน คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ

เป็นลม จุกเสียดแน่นท้อง ปวดศีรษะข้างเดียว)

วิธีใช้ ผสมน้ำร้อน หรือสุรา หรือน้ำมะนาว ครั้ง ละ 1-2 ช้อนชา เข้า-เย็น

ตำรับสมุนไพรรักษา เป็นของพ่อหมอพิมพ์ ไทสงฆ์ จ.มหาสารคาม

ประกอบด้วย **ลูกจันทน์** (*Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G. Harrison)

ดอกจันทน์ (*Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G. Harrison)

พริกไทย, (*Piper nigrum* Linn.) **ดีปลี** (*Piper retrofractum* Vahl.)

ชะเอมเทศ (*Glycyrrhiza glabra* Linn.) **โกศหัวบัว** (*Ligusticum chuanxiong* Hort.)

อบเชย (*Cinnamomum bejolghota* (Buch.-Ham.) Sweet)

โกศน้ำเต้า (*Rheum palmatum* L.) **เจตมูลเพลิงแดง** (*Plumbago indica* L.)

โกฐพุงปลา (*Dischidia rafflesiana* Wall.) **โกฐเชียง** (*Livisticum officinale* Koch.)

เทียนทั้ง 5 ลูกเร่วเร่ว (*Alpinia allughas* Rosc.) **กระวาน** (*Amomum krervanh* Pierre.)

กานพลู (*Syzygium aromaticum* (L.) Merr. & L.M. Perry.) **ดีเกลือ** ($MgSO_4$)

ไพล์กัก (*Illicium verum* Hooker.) **ว่านน้ำ** (*Acorus calamus* Linn.)

ขิงแห้ง (*Zingiber officinale* Roscoe.) **เปลือกกุ่มบก** (*Crateva religiosa* Forst. f.)

เปลือกกุ่มน้ำ (*Crateva adansonii* DC. subsp. *odorata* Jacobs ;)

ยาผงตราไก่ (Aspirin, acetylsalicylic acid) **ดินน้ำตาล ผงโซดา** หนักอย่าง ละ 10 บาท

เมนทอล พิมเสน การบูร หนักอย่าง ละ 1 บาท **โปแตสเซียม ไอโอไดด์** หนัก 2 บาท

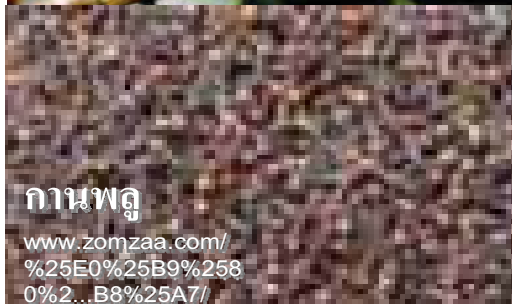
วิธีเตรียม สั่งซื้อและสั่งบดที่ร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพรรักษาในจังหวัดขอนแก่น

สรรพคุณ รักษาอาการ **อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับท้องโต**

(และรักษา ผด ผื่นคัน คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ

เป็นลม จุกเสียดแน่นท้อง ปวดศีรษะข้างเดียว)

วิธีใช้ ผสมน้ำร้อน หรือสุรา หรือน้ำมะนาว ครั้ง ละ 1-2 ช้อนชา เข้า-เย็น

โกลจิพาลัมพา

www.cm77.com/cmb/home/space.php%...%3D14037

โกลจิพาลัมพา

www.pataravejsiam.com/index.aspx...60413399

โกลจิพาลัมพา

www.med.msu.ac.th/duangian1/atm4.9.htm

ชะเอมเทศ

www.plazacool.com/main/%25E0%25B...788.html

เทียนดำ

changsiampepper.ta-rad.com/product..._2731171

เทียนตาดักแตน

www.chiangmaissquare.com/product...cat_w%3D

เทียนแดง

www.pataravejsiam.com/index.aspx...60413399

เทียนแกลบ

www.chiangmaissquare.com/product...h_467937

2.4.5 ตำรับสมุนไพรรักษาโรคไต (เสื่อม)

โรคไต หมายถึง โรคชนิดหนึ่งที่เกิดจากความผิดปกติของพยาธิสภาพของไตในการทำงาน

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอพิมพ์ จ.นครพนม

ประกอบด้วย **สร้อยพระอินทร์** *Cassytha filiformis* L. **บดแล้วหนัก 2 กิโลกรัม**

ลูกจันทน์ *Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G. Harrison,

ดอกจันทน์ *Eugenia caryophyllus* Bullock et S.G. Harrison.

ชะเอมเทศ *Glycyrrhiza glabra* Linn. **เปลือกกุ่มบก** *Crateva religinosa* Forst. f.

อบเชย *Cinnamomum bejolghota* (Buch.-Ham.) Sweet

โกฐหัวบัว *Ligusticum chuanxiong* Hort **โกศน้ำเต้า** *Rheum palmatum* L.

โกศพุงปลา *Dischidia rafflesiana* Wall. **โกศเชียง** *Livisticum officinale* Koch.

เทียนทั้ง 5 ลูกเร่ว *Alpinia allughas* Rosc. **กระวาน** *Amomum krervanh* Pierre.

ไพล์กั๊ก *Illicium verum* Hooker **คำฝอย** *Carthamus tinctorius* L.

ดอกพิกุล *Mimusops elengi* Linn. **ขิงแห้ง** *Zingiber officinale* Roscoe.

เปลือกกุ่มน้ำ *Crateva adansonii* DC. subsp. *odorata* Jacobs;

หนักอย่าง ละ 10 บาท **เมนทอล** **พิมเสน** **การบูร** หนักอย่าง ละ 1 บาท **โปแตสเซียม ไอ**

โอโดลด์ หนัก 3 บาท

วิธีเตรียม นำ **สร้อยพระอินทร์** แห้งไปพร้อมกับสิ่งซื้อและสิ่งบดที่ร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพรในจังหวัดสกลนคร

สรรพคุณ รักษาอาการ **ไตพิการ**

วิธีใช้ ผสมน้ำร้อน หรือสุรา หรือน้ำมะนาว ครั้ง ละ 1-2 ช้อนชา เข้า-เย็น

2.4.6 ตำรับสมุนไพรใช้ภายนอกแก้ ผดผื่นคัน ลมพิษ วิงเวียนศีรษะ แผลสด ปวดตามข้อตามกระดูก ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการคัดจมูก น้ำมูกไหล ปลูกผม

ตำรับสมุนไพรใช้ภายนอกแก้ ผดผื่นคัน ลมพิษ วิงเวียนศีรษะ แผลสด ปวดตามข้อตามกระดูก ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการคัดจมูก น้ำมูกไหล ปลูกผม เป็นองค์ความรู้รวมยอดของหมอพื้นบ้านระดับผู้เชี่ยวชาญในอาชีพที่วิเคราะห์ สรุป และดำเนินการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ออกมาจำหน่ายในช่วงโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ได้แก่ น้ำมันเหลือง ครีมบัวผันชั้น แชมพูปลูกผม ทั้งหมดมีตัวสมุนไพรหลักในตำรับได้แก่ สมุนไพร รหัส Pharm.001

2.4.8.1 “ยาเหลือง”

ตำรับสมุนไพร ที่ 1.1 “ยาเหลือง”

เป็นของ พ่อหมอบุนเหรียญน จ.เลย

สรรพคุณ แก้ ผดผื่นคัน ลมพิษ วิงเวียนศีรษะ แผลสด ปวดตามข้อตามกระดูก ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการคัดจมูก น้ำมูกไหล งูสวัด – เริม – โรคสะเก็ดเงิน

ประกอบด้วย เมนทอล พิมเสน การบูร หนังก้อย่างละ 100 กรัม

หัวไพรแก่ ไพล (Zingiber cassumunar Roxb.) 200 กรัม

น้ำมันมะพร้าว (Cocos nucifera Linn.). .... 200 กรัม

โปแตสเซียม ไอโอไดด์ กรัม 60 ละลายในน้ำ 100 ซีซี

- วิธีเตรียม** 1.ผสม เมนทอล พิมเสน การบูร ที่ไว้ 1 คินให้ละลาย
2.หั่นหัวไพลลงเจียวในน้ำมันมะพร้าวใช้ไฟอ่อนจนได้ที่แล้วกรองเก็บน้ำมันไว้
3. ละลายโปแตสเซียม ไอโอไดด์ 30 กรัม ใน น้ำ 100 ซีซี
4. หลังการผสมต้องปรับให้น้ำกับน้ำมันให้เข้ากัน โดยเติม tween20 และspan20
(นำ tween20 และspan20 ผสมกันก่อนๆแล้วจึงนำไปละลายกับส่วนผสมที่เป็นน้ำร้อนแล้วคน เมื่อสารละลายเย็นจึงเติมข้อ 1 คนต่อ)

หาซื้อได้แถว 4 แยกวัดตึก

ตำรับสมุนไพร ที่ 1.2 “ยาเหลืองหอม”

น้ำมันอบเชย (Cinnamon oil)	20mL
แอลกอฮอล์ 90% (Ethanol 90%)	600mL
แป้งบริสุทธิ (Purified Talc)	150g
เมนทอล พิมเสน การบูร หนักอย่างละ	100 g
โปแตสเซียม ไอโอไดด์	200g
เติมน้ำให้ครบ	1000mL

สรรพคุณ แก้ ผดผื่นคัน ลมพิษ วิงเวียนศีรษะ แผลสด ปวดตามข้อตามกระดูก ปวดกล้ามเนื้อ แก้
อาการคัดจมูก น้ำมูกไหล ภูสวัต – เริม – โรคสะเก็ดเงิน

2.4.8.2 “**ครีมบัวพันชั้น**”

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 “ครีมบัวพันชั้น” หรือ “บัวหิมะเมืองไทย”

เป็นของแม่ทอง รูปชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ (มีหลานเป็นเภสัชกร)

ประกอบด้วย โปแตสเซียม ไอโอไดด์ 20 %

วิธีเตรียม ใช้ฐานเป็นจี้ผึ้ง (Ointment Base)

สรรพคุณ รักษาอาการ ผดผื่นคัน ลมพิษ แผลสด แก้อาการคัดจมูก แผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก โรค

ผิวหนังเรื้อรัง งามวัด – เริม – โรคสะเก็ดเงิน รีดสีดวงจมูกและรีดสีดวงทวารระยะเริ่มต้น
วิธีใช้ ใช้ทาวัน ละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น

2.4.8.3 “แชมพูปลุกผม”

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 “แชมพูปลุกผม” เป็นของพ่อหมอพูน พยุงศิลป์ จ.นครราชสีมา

ประกอบด้วย

- หัวแชมพู (Texapon n8000) ... .. 2 กก.
- ผงฟอง (Sodium lauryl sulfate) ... .. 1 ชีด
- ผงขี้ (เกลือ NaCl หรือ เกลือเสริมไอโอดีน) 0.5 ชีด
- คอมพอร์แลน เคดี (Comperlan KD) ... 4 ชีด
- ลาโนลิน ... .. 1 ชีด
- น้ำมะกูด (Citrus hystrix DC.) ... .. 200 กรัม
- น้ำสะอาด ... .. 2 ลิตร
- โปแตสเซียม ไอโอไดด์ ... .. 2 กรัม
- กลิ่นกุหลาบ -สีเขียว (เติมพอประมาณ)

วิธีเตรียม นำผงฟองลงละลายกับน้ำ 1 ลิตร คนจนละลายให้หมด เติมหหัวแชมพู เติมลลาโนลินที่ละลายกับน้ำร้อนแล้วผสมคนให้เข้ากันเติมน้ำมะกูดที่กรองแล้ว เติมโปแตสเซียม ไอโอไดด์ สี และกลิ่นที่ละลายกับน้ำแล้ว ท้ายสุดเติมคอมพอร์แลน ถ้าชอบข้นมากให้เติมเกลือละลายกับน้ำแล้ว คนให้เข้ากันแล้วตั้งทิ้งไว้ 1 คืน จึงบรรจุลงขวด ใช้สระผมวันเว้นวัน

ราคาขาย - ขวด ละ 199.0 บาท (ซื้อ 1 ขวด แถมให้ฟรีอีก 1 ขวด)
- พ่อพูลกระษิษว่า “ถ้าใครพูดถูกใจยกให้ฟรี 2 ขวด” (คนโคราชกันเอง...แล้วท่านก็หัวเราะ)

หาซื้อได้แถว 4 แยกวัดตึก

2.5 ตำรับสมุนไพรท้องถิ่นดั้งเดิม

ในจำนวนตำรับสมุนไพร 85 ตำรับที่หมอพื้นบ้านใช้ประกอบอาชีพตามแนวคิดที่ 2 นั้น ร้อยละ 60.0 (51 ตำรับ) เป็นตำรับสมุนไพรดั้งเดิมของท้องถิ่นมากกว่า ร้อยละ 90 เป็นตำรับสมุนไพรที่มีสมุนไพรหลักปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณระดับท้องถิ่นและในระดับภูมิภาค (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่เหลือประมาณ ร้อย ละ 10 หมอพื้นบ้านต่างเชื่อว่าเป็นลักษณะสมุนไพรของภูมิภาคภาคกลาง ลักษณะของตำรับสมุนไพรที่ยังคงมีการใช้อย่างต่อเนื่องได้แก่ ตำรับสมุนไพรสำหรับยาหยอดตา ตำรับสมุนไพรหมัก ตำรับสมุนไพรขับประจำเดือน ตำรับสมุนไพรรักษาโรคริดสีดวงทวารระยะแรก ตำรับสมุนไพรรักษาโรคกระเพาะอาหาร ตำรับสมุนไพรหลังคลอดบุตร ตำรับสมุนไพรทำให้มดลูกเข้าอู่ ตำรับสมุนไพรบำรุงไตและขับนิ่ว ตำรับสมุนไพรรักษาโรคหรืออาการของโรคเกี่ยวกับตับ-ไต-หัวใจ –ลำไส้-ปอด ตำรับสมุนไพรรักษาอาการสะอึก ตำรับสมุนไพรแช่ (ยาระบายถ่ายท้องสำหรับเด็ก) ตำรับสมุนไพรรักษาโรคเหงือกและฟัน

2.5.1 ยาหยอดตา

ยาหยอดตาเป็นของหมอพื้นบ้าน 2 คน เริ่มแรกแถบไม่เชื่อว่าหมอพื้นบ้านสามารถผลิตยาหยอดตาและระลึกถึงความปลอดภัยของผู้ใช้ หมอพื้นบ้านทั้งสองต่างยืนยันถึงความปลอดภัยพร้อมยืนยันว่าถ้าไม่ปลอดภัยกับผู้ “ผมคงติดคุกไปนานแล้ว” จากการสังเกตการณ์ระยะสั้นถึงอาการหลังการลองใช้ยาหยอดตาของเพื่อสมาชิกในชมรมมากกว่าสิบคนและคนไข้ของหมอพื้นบ้านเอง พบเพียงอาการแสบตาชั่วขณะหลังการใช้และความพึงพอใจของผู้ใช้

ตำรับสมุนไพรรักษาโรคตา ที่ 1 เป็นของพ่อหมอพูน จ.นครราชสีมา รักษาอาการตาฟางและต้อเนื้อ

ตำรับสมุนไพรรักษาโรคตา ที่ 1 เป็นของพ่อหมอพูน พยุงศิลป์ จ.นครราชสีมา

ประกอบด้วย

- ว่านทิพย์เนตร หรือ ว่านนกคุ้ม (*Eurycle ambeinensis* (Loud.) ..... 3 หัว
- ขมิ้นชัน (*Curcuma longa* Linn). ฝานบาง ๆ ..... 7 ชิ้น
- ลำต้นและรากหญ้างวงช้าง (*Heliotropium indicum* L.) ..... 3 ต้น
- ใ้วานหางจระเข้ (*Aloe vera* (L.) Burm.f.) ..... เท้าฝ่ามือ
- เหล้าขาว ..... 1 ขวด
- น้ำสะอาด ..... 1 แก้ว 250 ซีซี

สรรพคุณ รักษาต้อเนื้อ แก้อาการตาฟาง

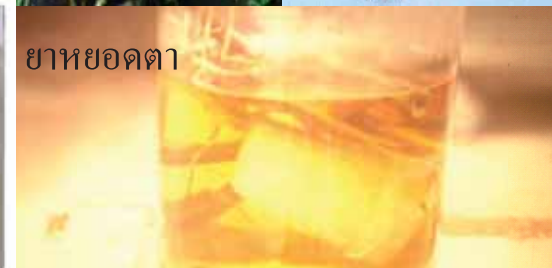
วิธีเตรียม นำว่านทิพย์เนตร (เอาเปลือกออก) ขมิ้นชัน ลำต้นและรากหญ้างวงช้าง มาล้างไฟให้แห้ง นำ

สมุนไพรรักษาโรคตาทั้งหมดรวมทั้งเหล้าและน้ำใส่ลงในหม้อแล้วต้มให้เดือดประมาณ 5-10 นาทีแล้วนำมา

กรองเอาน้ำยา นำไปหมักไว้ 7 วัน ก่อนนำมาใช้

วิธีใช้ ใช้หยอดตาครั้งละ 1-2 หยด วันละ 2 ครั้ง หลังจากหยอดยาจะรู้สึกแสบตาระบบบริเวณตาข้างที่

หยอดอย่างรุนแรงอยู่ชั่วขณะราคาจำหน่ายขวดละ 50-100 บาท

ตำรับสมุนไพรรักษาโรคตา ที่ 2 เป็นของพ่อหมอทา จ.ขอนแก่น รักษาอาการตาฟางและต้อเนื้อ

ตำรับสมุนไพรรักษาโรคตา ที่ 2 เป็นของพ่อหมอทา สีไฮ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ประกอบด้วย

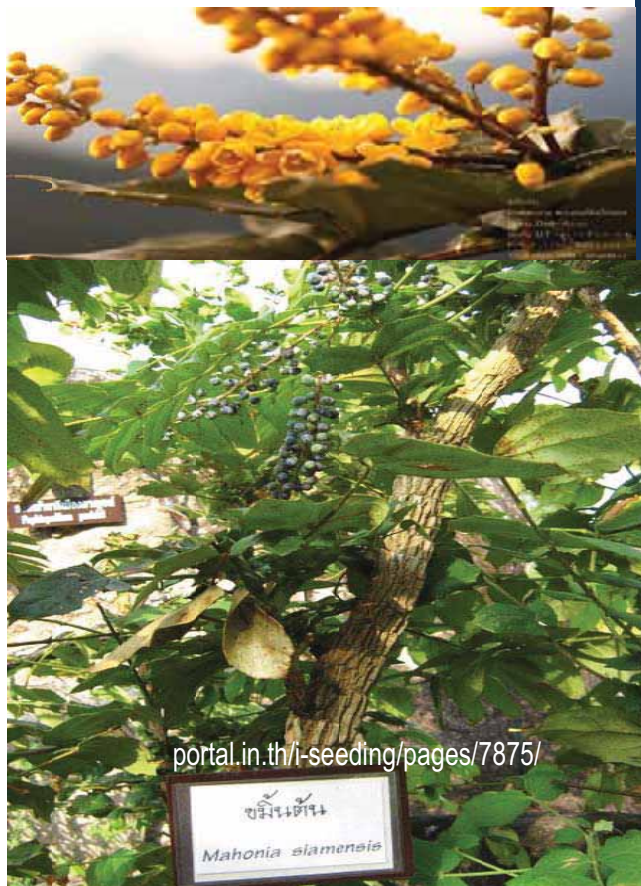
- ขมิ้นต้น_ (*Mahonia siamensis* Takeda.)

- เหล้าขาวใส่พื้ท่มตัวยา

สรรพคุณ รักษาต้อเนื้อ แก่ตาฟาง

วิธีเตรียม นำขมิ้นต้นเอาเปลือกออกหมักกับเหล้าขาวไว้ 7 วันก่อนนำออกมาใช้

วิธีใช้ เหมือนกับของพ่อพูน

ขมิ้นต้น. ลักษณะ : เป็น

ไม้พุ่ม หรือต้น ขนาด

เล็ก สูง 2 - 5 ม. ... ชื่อ

วิทยาศาสตร์ :

MAHONIASIAME

NSIS TAKEDA.

ชื่อวงศ์ :

BERBERIDACEAE

...

STUDENT.NU.AC.T

H/46313433/THAIHE

RB/KHAMINTON.HT

M -

2.5.2 ตำรับสมุนไพรมัก

การหมักสมุนไพรมักเป็นวัฒนธรรมการเตรียมสมุนไพรมักเพื่อการรักษาโรคแบบหนึ่งที่คนในชุมชนชนบทต่างเข้าใจกันดี เป็นที่น่าเสียดายที่เรายังไม่มีการรวบรวม กรรมวิธีการหมักสมุนไพรมัก สิ่งที่ได้จากการหมักและผลการรักษาโรคของสิ่งที่ได้จากการหมัก

ตำรับสมุนไพรมัก ที่ 1 เป็นของแม่หมอตลับ ฤทธิชีลอง จ.ชัยภูมิ รักษาโรคหอบหืดระยะเริ่มต้น

ตำรับสมุนไพรมัก ที่ 1 เป็นของแม่หมอตลับ ฤทธิชีลอง จ.ชัยภูมิ

ประกอบด้วย

- เหง้าข่าแก่ (*Alpinia galanga* (Linn.) Swartz.) ..... 1 กิโลกรัม
- น้ำตาลทราย ..... 0.5 “
- เถาบอระเพ็ด (*Tinospora crisp* (L.) Miers ex Hook. F. & Thoms.) ..... 1 “
- บักส้มมอ (*Terminalia chebula* Retz.) ..... 1 “
- บักขามป้อม (*Phyllanthus emblica* L.) ..... 1 “

สรรพคุณ รักษาโรคหอบหืด

วิธีเตรียมนำข่าแก่สด-บอระเพ็ดสด-ส้มมอสด-ขามป้อมสดมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำผสมกันแล้วเติมน้ำตาลทรายลงผสมน้ำทั้งหมดใส่ในหม้อแล้วปิดฝาหมักไว้ 3 คืน จึงมาบรรจุใส่ขวด (ขวดน้ำปลา) ที่สะอาดประมาณ ¼ ของขวด แล้วเติมน้ำฝนลงผสมจนเต็ม ปิดฝาขวดไว้ให้แน่นหมักทิ้งไว้อีก 1 คืน ก่อนนำมาใช้

วิธีใช้ รับประทานครั้งละ ¼ แก้ว 3 เวลา

ส้มมอและขามป้อมถูกนำมาเพิ่มภายหลังเพื่อลดรสขม

ตำรับสมุนไพรหมัก ที่ 2 เป็นของพ่อหมอพิมพ์ฟ้า ไธสง จ.มหาสารคาม รักษาเบาหวานและโรคตับ

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของพ่อหมอพิมพ์ฟ้า ไธสง อ.นาคนู จ.มหาสารคาม
ประกอบด้วย

- แก่นต้นหาด (*Artocarpus lakoocha* Roxb. L.) .....2 บ่วงมือ
- แก่นต้นสะแบง (*Dipterocarpus intricatus* Dyer.) .....2 “
- แก่นลั่นทม (*Adenium obesum* (Forssk.) Roem. & Schult.) ....2 “
- แก่นขี้เหล็กบ้าน (*Cassia siamea* Lamk.) .....2 “
- น้ำตาลทราย (สีน้ำตาล).....1 กิโลกรัม
- เหล้าขาว 40 ดีกรี.....3 ขวด

สรรพคุณ รักษาผู้ป่วยโรคเบาหวาน และโรคตับ

วิธีเตรียม -นำสมุนไพรทั้งหมดใส่ลงในปิบเทเหล้าแล้วเติมน้ำลงผสมจนครบ 18 ลิตร ต้มเคี่ยวประมาณ

6 ชั่วโมง หมั่นเติมน้ำอยู่ตลอดเวลาเมื่อครบกำหนดจะต้องได้น้ำที่ต้มเคี่ยวไว้ประมาณ 5-6

ลิตร นำใส่ถังพลาสติกไปหมักไว้ในตู้ข้าว 7 วัน ก่อนนำมาบรรจุใส่ขวด

วิธีใช้ รับประทานครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ วัน ละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น รสเปรี้ยวเล็กน้อย ขนาดที่ใช้รักษา 2-4
ขวดน้ำปลา

2.5.3 ตำรับสมุนไพรขับประจำเดือน

สมุนไพรขับประจำเดือนจัดเป็นสมุนไพรที่มีอยู่ในทุกสังคมชนบทในอดีต เป็นสมุนไพรผงหรือสมุนไพรสำหรับดองกับเหล้า (ยาดอง) ปัจจุบันมีการใช้ลดลงมากเนื่องจากการแพร่กระจายของยาแผนปัจจุบัน เป็นที่น่าเสียดายส่วนใช้ที่ลดลงหรือสูญหายนั้นยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยถึงผลดีและผลเสีย

ตำรับสมุนไพร ผง ที่ 1 เป็นของพ่อหมอชา สวัสดิ์ จ.ชัยภูมิ สมุนไพรขับประจำเดือน

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอชา สวัสดิ์ อ.ภูเขียว จ.ชัยภูมิ
ประกอบด้วย

- รากเจตมูลเพลิงแดง (*Plumbago indica* L.)..... 1 ส่วน
- รากทับทิม (*Punica granatum* Linn.)..... 2 ส่วน
- รากกระบือ 7 ตัว (*Excoecaria Bicolor* Hassh.) ..... 1 ส่วน
- รากต้นสำเภา (*Dillenia obovata* (Bl.) Hoogl.) ..... 3 ส่วน

สรรพคุณ ขับประจำเดือน

วิธีเตรียม 1. บดผสมกัน รับประทานกับสุราครั้ง ละ 1 ช้อนโต๊ะ

2. นำทั้งหมดดองกับสุราพอท่วม รับประทาน

วันละ ครั้ง ประมาณ 1/3 แก้ว ก่อนนอน

ตำราสมุนไพรสำหรับดอง ที่ 2 เป็นของพ่อหมอบุญเหรียญ คณะแพง จ.เลย สมุนไพรจำประจำเดือน

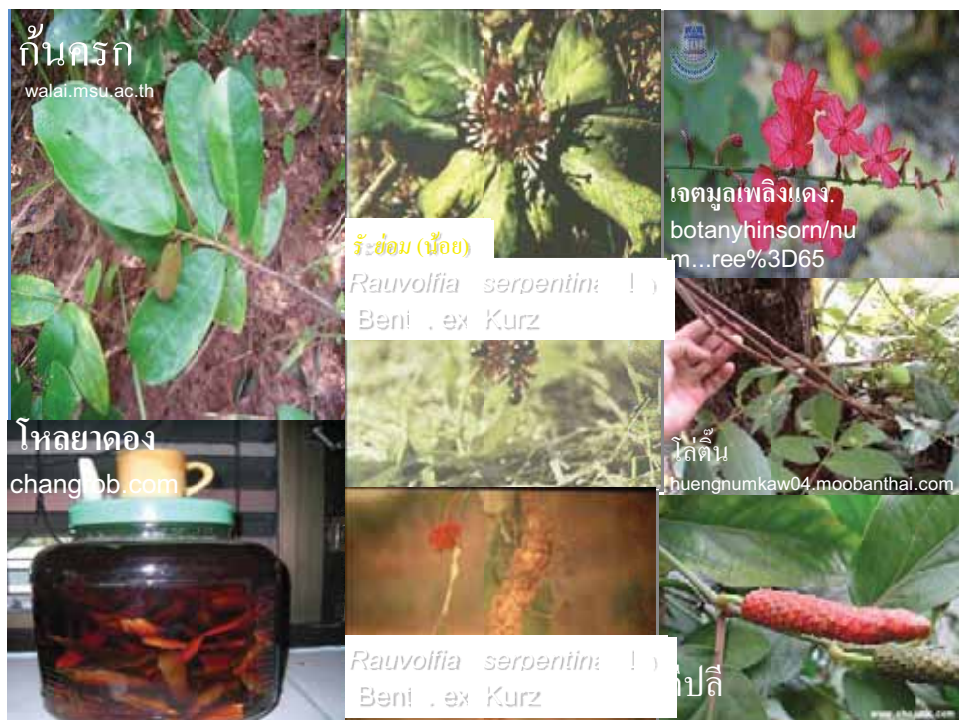
1.3 เป็นของพ่อหมอบุญเหรียญ คณะแพง จ.เลย

ประกอบด้วย

- รากเจตมูลเพลิงแดง (*Plumbago indica* L.)..... 1 ส่วน
- ไหลแดง (โล่ดี) ไร่ราก (*Derris elliptica* (Roxb.) Benth.)..... ¼ ส่วน
- ดีปลี (*Piper retrofractum* Vahl.)..... ½ ส่วน
- ก้นครก ก้นครก (*Uvaria rufa* Blume)..... 3 ส่วน
- รากระย้อม (น้อย) (*Rauvolfia serpentina* (L.) Benth. ex Kurz)..... ½ ส่วน

วิธีใช้ รับประทานครั้งเดียว 1/3 แก้ว ก่อนนอน

วิธีเตรียม ดองกับน้ำสุราพอท่วม 3-7 วัน

ตำราสมุนไพร ที่ 3 เป็นของพ่อหมอสมพงษ์ ประดับโย จ.ยโสธร ข้างประจำเดือน แก้วปวดประจำเดือน

1.4 เป็นของพ่อหมอสมพงษ์ ประดับโย(นามสกุลสมมุติ) อายุ 77 ปี จ.ยโสธร

ประกอบด้วย

- **ว่านเพชรกลับ (หัว)** (*Boesenbergia cf. thorelii* (Gagnep.) Hoes.)
- ขั้วประจำเดือน รับประทานครั้งละ 1 หัว บดผสมสุรา 1/3 แก้ว รับประทานครั้งเดียว
- แก้วปวดประจำเดือน เคี้ยวสดๆ ประมาณ 1/4 หัว ครั้งเดียว
- บดผสมสุรา 1 หัว (เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. ผสมกับสุรา 1/3 แก้ว ใช้ขั้วประจำเดือน
- ใช้เคี้ยวรับประทานสดๆ ประมาณ 1/4 ของหัว

ว่านเพชรกลับ

Boesenbergia cf. thorelii
(Gagnep.) Hoes
ZINGIBERACEAE

ตำรับสมุนไพรรพผางและคอง ที่ 4 เป็นของพ่อหมอมะลิ ครอบนอก จ.อุดร แก้วขาวประจำเดือนและขับประจำเดือน

ตำรับสมุนไพรรพ ที่ 4 เป็นของพ่อหมอมะลิ ครอบนอก จ.อุดร

ประกอบด้วย

- กระบือ 7 ตัว (*Excoecaria Bicolor* Hassh.)..... 1 ส่วน

- ข่าบ้าน (*Alpinia galanga* (Linn.) Swartz.) ..... 1 ส่วน

- หญ้าพันงูแดง (*Cyathula prostrata* (L.) Blume.) ..... 2 ส่วน

- ไมยราบ (*Mimosa pudica* (L.) ..... 1 ส่วน

สรรพคุณและวิธีใช้

- ใช้ผงสมุนไพรรพ 1 ช้อนโต๊ะผสมกับสุรารับประทาน ครั้งเดียวสำหรับขับประจำเดือน

- ถ้าผสมกับน้ำร้อนรักษาอาการปวดประจำเดือน

วิธีเตรียม- นำสมุนไพรรพใส่ลงภาชนะหม้อดิน

ต้มจนเดือด รับประทานแทนน้ำผู้ป่วยจะมีอาการดีขึ้นภายใน 1-3 วัน

- ตากสมุนไพรรพทั้งหมดจนแห้งสนิทแล้วนำมาบดผสมกันจนละเอียด

- นำสมุนไพรรพมาตากแดดให้แห้งแล้วมัดรวมกัน ใช้ดื่มรับประทาน

2.5.4 ตำรับสมุนไพรรักษาโรคติดต่อทางทวารระยะแรก

โดยทั่วไปแล้วหมอพื้นบ้านเชื่อว่าโรคติดต่อทางทวารมีความเกี่ยวข้องกับโรคกระเพาะอาหาร และเชื่อว่าหากป่วยเป็นโรคกระเพาะอาหารมานานก็จะเป็นโรคติดต่อทางทวารด้วย ดังนั้นจึงใช้ตำรับสมุนไพรรักษาโรคติดต่อทางทวารรักษาโรคกระเพาะอาหาร แต่จะไม่นำตำรับสมุนไพรรักษาโรคกระเพาะอาหารมารักษาโรคติดต่อทางทวาร

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอหนูแก้ว ดวงดี จ.บุรีรัมย์ รักษาโรคติดต่อทางทวารระยะแรกและโรคกระเพาะ

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอหนูแก้ว ดวงดี จ.บุรีรัมย์

ประกอบด้วย

- ลั่นทม (แก่น, *Adenium obesum* (Forssk.) Roem. & Schult.) ----- 1 บ่วงมือ

- เถาวัลย์เปรียง (เถา, *Derris scandens* (Roxb.) Benth.) .....- 1 “

- บักแตก (เครือ, หรือ กระถางลาย *Celastrus paniculata* Willd.)-----..... 1 “

- ตากวาง (เครือ, หรือ กำแพงเจ็ดชั้น *Salacia chinensis* L.) ----- ..... 1 “

- พังคี่ (ราก,หรือ เจดพังคี่ *Croton crassitilius* Geise.) -----..... 1 “

- สารส้ม (ลงแกว่งก่อนรับประทาน)

สรรพคุณ ริดสีดวงทวารระยะแรกและรักษาโรคกระเพาะอาหาร

วิธีใช้ - ต้มรับประทานต่างน้ำ รสเปรี้ยวเล็กน้อยใช้สารส้มลงแกว่งเล็กน้อย

ผู้ป่วยจะรู้สึกว่าการดีขึ้นหลังจากรับประทาน 2-4 มัด 1 มัด รับประทาน 3 วัน

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของพ่อหมอสาธ จุมพลจ.ชัยภูมิ รักษาโรคผิวหนังหวากระยะแรกและโรคกระเพาะ

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของพ่อหมอสาธ จุมพลจ.ชัยภูมิ

ประกอบด้วย

- ตังไก่ (ราก, หรือกะตังใบ *Leea indica* (Burm.f.) Merr)..... ----- 1 บ่วงมือ
- ลั่นทม (แก่น, *Adenium obesum* (Forssk.) Roem. & Schult.) ..... -- 1 “
- คอแลน (แก่น, *Caesia grevilleifolia* Vent.) ..... --- 1 “
- ลูกใส (แก่น, หรือชันทองพญาบาท *Gelonium multiflorum* A. Juss.)----- 1 “
- มะกอกดอน (แก่น, *Shrebera swietenoides* Roxb.) ..... 1 “

สรรพคุณ ริดสีดวงทวารระยะแรกและรักษาโรคกระเพาะอาหาร

วิธีใช้ - ต้มรับประทานต่างน้ำ

ชวนดื่ม ปัจจุบันใช้สมุนไพรเพียง 2 ตัว คือ รากตังไก่ และแก่นลั่นทม น้ำต้มจะมีรสขมเพื่อน

ขนาดรับประทาน 1-3 มัด ผู้ป่วยจะรู้สึกว่าการดีขึ้นขนาดที่ใช้รักษา 10-14 มัด

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 เป็นของแม่หมอทอง รูปชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ รักษาโรคผิวหนังทวารระยะแรกและโรคกระเพาะ

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 เป็นของแม่หมอทอง รูปชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ

ประกอบด้วย

- **ลั่นทม** (แแก่น, *Adenium obesum* (Forssk.) Roem. & Schult.) -----1 กำมือ
- **เถาวัลย์เปรียง** (เถา, *Derris scandens* (Roxb.) Benth.) .....-----1 “
- **ต้นหนามพรม** (แแก่น, *Carissa cochinchinensis* Pierre.) .....-----1 “
- **จี่เหล็กบ้าน** (แแก่น, *Cassia siamea* Lamk.) .....-----1 “
- **จี่เหล็กป่า** (แแก่น, หรือ เสมสาร. *Cassia Garrettiana* Craib.) -----1 “

สรรพคุณ รักษาโรคผิวหนังทวารระยะแรกและรักษาโรคกระเพาะอาหาร

วิธีใช้ - ต้มรับประทานต่างน้ำ

- รสขวนคั้น

- ให้ผู้ป่วยรับประทานรักษารักษาโรคผิวหนังทวาร 2-3 มัด 1 มัด ต้มดื่มได้ 3 วัน

ตำรับสมุนไพร ที่ 4 เป็นของพ่อหมอเบาะ กุ้งคำ จ.เลย รักษาโรคผิวหนังทวารระยะแรกและโรคกระเพาะ

ตำรับสมุนไพร ที่ 4 เป็นของพ่อหมอเบาะ กุ้งคำ จ.เลย

ประกอบด้วย..

- ตำยาน (ราก, หรือตัดหูดคุดหมาหรือพังโหม (*Paederia linearis* Hook. f.) ---- 1 กำมือ
- ลั่นทม (แก่น, *Adenium obesum* (Forssk.) Roem. & Schult) ----- .....1 “
- สารส้ม ----- ..... 1 “
- หญ้าพันงูแดง-(ราก, *Cyathula prostrata* (L.) Blume.) ..... 1 “
- ไมยราบ *Mimosa pudica* (L.) ----- ..... 1 “

สรรพคุณ รักษาโรค โรคผิวหนังทวารระยะแรกและกระเพาะอาหาร

วิธีใช้ - ต้มรับประทานต่างน้ำ

รสหอมชวนดื่มขนาดรับประทาน 1-3 มัด ผู้ป่วยจะรู้สึกว่าการดีขึ้น

ขนาดที่ใช้รักษา 4-10 มัด

2.5.5 ตำรับสมุนไพรรักษาโรคกระเพาะอาหาร

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอหนูจันทร์ ภูผาย จ.สกลนคร สรรพคุณ รักษาโรคกระเพาะอาหาร

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอหนูจันทร์ ภูผาย จ.สกลนคร
ประกอบด้วย

- รากต้นเปล้าเลือด (*Croton tiglium* L Habit: Small tree.)
- ฝอยลม
- บวบลม (หรือ จุกโรหินี, โกหุงปลา *Dischidia rafflesiana* Wall.)
- รากต้นส้มลม (*Aganonerion polymorphum* Pierre ex Spire.)
- รากต้นเกียงป็น
- รากต้นกฤษณา (*Aquilaria crassna* Pierre ex Lecomte.)

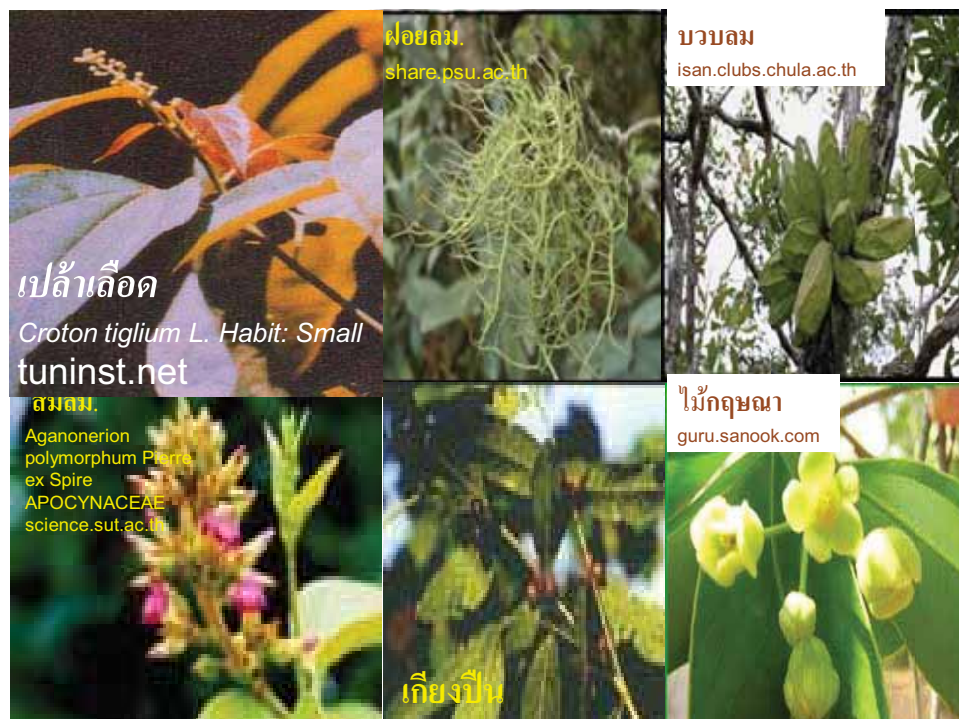
สรรพคุณ รักษาโรคกระเพาะอาหาร แก้ปวดท้อง

วิธีเตรียม ใช้ฝนกับน้ำธรรมดา

- ฝนรากเปล้าเลือดมากกว่าเพื่อนนอกนั้นฝนขนาดเท่ากัน คือฝนพอสังเกตเห็นเปลี่ยนสีน้ำ

วิธีใช้ รับประทานต่างน้ำรสขมเล็กน้อย

ระยะเวลารักษา ประมาณ 3 เดือน

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของพ่อหมอเบาะ กุ้งดำ จ.เลย สรรพคุณ รักษาโรคกระเพาะอาหาร

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของพ่อหมอเบาะ กุ้งดำ จ.เลย

ประกอบด้วย

- ดินตั่งน้อย (ราก, *Ellipeiopsis ferruginea*. Busc.-Ham. Ex Hook. F. & Thomson) 1 กำมือ
- ข้าวเย็นเหนือ (*Smilax corbularia* Kunth Subsp. *Corbularia*) ..... 1 กำมือ
- ฝอยลม ..... 1 กำมือ
- บวบลม (หรือ จุกโรหินี, โกงุงปลา. *Dischidia rafflesiana* Wall.) ..... 1 กำมือ
- อ้อยสามสวน (ชะเอม, อ้อยสามสวน. *Derris reticulata* Craib) ..... 1 กำมือ

สรรพคุณ รักษาโรคกระเพาะอาหาร

วิธีเตรียม เอาสมุนไพรใส่ลงในน้ำเดือด ประมาณ 5-10 นาที จึงเอาสมุนไพรออกมาผึ่งแดด

วิธีใช้ 1 มัด ต้มรับประทานได้ 3 วัน

ดินตั่งน้อย

ข้าวเย็นเหนือ
bloggang.com

ฝอยลม
share.psu.ac.th

บวบลม
isan.clubs.chula.ac.th

อ้อยสามสวน
herbs-in-manman.blogspot.com

ตำรับสมุนไพรมะไฟที่ 3 เป็นของพ่อหมอหนู แก้วดวงดี จ.บุรีรัมย์ สรรพคุณ รักษาโรคกระเพาะอาหาร

ตำรับสมุนไพรมะไฟที่ 5 เป็นของ พ่อหมอหนู แก้วดวงดี จ.บุรีรัมย์

ประกอบด้วย

- ดินตั่งน้อย (ราก, *Ellipeiopsis ferruginea*. Busc.-Ham F. & Thomson. Ex Hook.) 1 กำมือ
- ส่องฟ้า (ราก, *Clausena harmandiana* (Pierre) Pierr ex Guill.)..... “
- มุ่ยแดง (แก่น, หรือ ลุมพุกแดง. *Tamilnadia uliginosa* (Retz.) Tirveng. & Sastre). “
- ผางแดง (แก่น, *Caesalpinia sapp*Linn.).....”
- จิงไฟรณกลุ่ม (ทั้งต้น, โดไม่รู้ล้ม. *Elephantopus scaber* Linn.) .....”

วิธีเตรียม- เอาสมุนไพรมะไฟใส่ลงในน้ำเดือด ประมาณ 5-10 นาที จึงเอาสมุนไพรมะไฟออกมาผึ่งแดด (ลักษณะของสมุนไพรมะไฟจะเป็นท่อนๆ)

วิธีใช้- 1 มัด ดมรับประทาน 3 วัน ใช้รับประทานต่างน้ำ

ตำรับสมุนไพร ที่ 4 เป็นของพ่อหมอหา สีไย จ.ขอนแก่น โรคแผลในกระเพาะอาหาร

ตำรับสมุนไพร ที่ 4 เป็นของพ่อหมอหา สีไย จ.ขอนแก่น

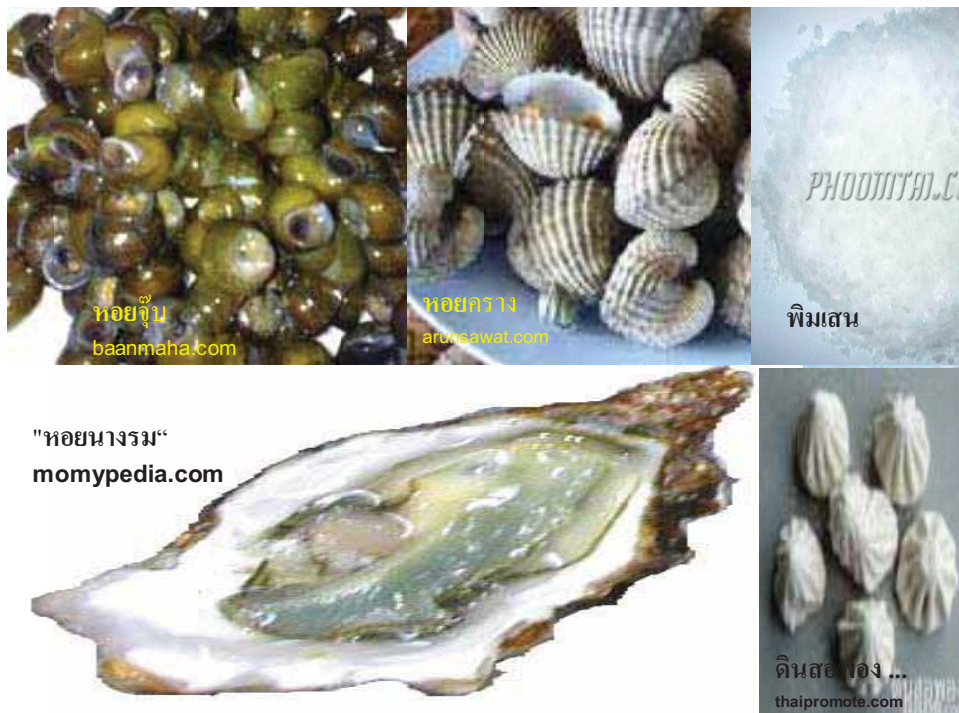
ประกอบด้วย

- เปลือกหอยจู้บ.....1 ส่วน
- เปลือกหอยแครง..... “
- เปลือกหอยนางรม..... “
- ดินสอพอง..... “
- พิมเสน.....1/2 ส่วน

สรรพคุณ สมานแผล

วิธีเตรียม บดละเอียดแล้วผสมเข้าด้วยกัน

วิธีใช้ รับประทานวัน ละ 3 ครั้งๆ ละ 1-2 ช้อนชา

2.5.6 ดำรับสมุนไพรหลังคลอดบุตร

ประเพณีในชนบทสตรีหลังคลอดบุตรมักต้องอยู่ไฟ พร้อมกับการรับประทานสมุนไพร ถ้ารับประทานสมุนไพรที่ใช้ “การต้ม” มักเรียกการอยู่ไฟนั้นว่า “อยู่กรรมร้อน” และเรียกยาสมุนไพรเหล่านี้ว่า “ยาก้อนร้อน” แต่ถ้ารับประทานสมุนไพรที่ใช้ “การฝน” ไม่ต้องใช้ไฟใช้เพียงผ้าห่มคลุมตัวมักเรียกการอยู่ไฟแบบนี้ว่า “อยู่กรรมเย็น” และเรียกยาสมุนไพรเหล่านี้ว่า “ยาก้อนเย็น” วัตถุประสงค์ของการอยู่กรรมและใช้สมุนไพร เพื่อช่วย *รักษามดลูก ช่วยเพิ่มน้ำนม แก้เลือดแก้ลม แก้ผดกระขุน* *สมานแผลและฆ่าเชื้อ ลดอาการปวด ระบายถ่ายท้อง*

ตำรับสมุนไพรร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอญ แก้ววงดี จ.บุรีรัมย์ ตำรับสมุนไพรรหลังคลอดบุตร

ตำรับสมุนไพรร ที่ 3 เป็นของพ่อหมอญ แก้ววงดี อ.หนองหงส์ จ.บุรีรัมย์

ประกอบด้วย

- สมัดน้อย (ราก, หรือ สันโสก *Clausema excavata* Burn.f.) .....--- 1 ราก
- ส่องฟ้า (ราก, หรือ หัสคุณ. *Clausena harmandiana* (Pierre) Pierr ex Guill.) 1 ราก
- พวงพี (ราก, *Clerodendrum paniculatum* Linn.)..... 1 ราก
- ย่านางแดง (ราก, *Bauhinia Strychnifolia* Craib.)-.....- 1 ราก
- เถาคันแดง (ราก, หรือ เถารางแดง, *Ventilago Calyculata* Ful.) ....._1 ราก

สรรพคุณ แก้เลือด แก้ลม แก้ผิกระบวนช่วยเพิ่มน้ำนมเรียกว่า

ยาสามรากหรือยากำเย็น รักษาแผลเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต

วิธีใช้ ใช้ฝนกับน้ำรับประทานต่างน้ำแล้วใช้ผ้าห่มคลุมตัว

- ถ้าใช้ฝนกับสุราทำให้ฤทธิ์ของยาเพิ่มมากขึ้น

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของพ่อหมอพูน ผดุงศิลป์ จ.นครราชสีมา ตำรับสมุนไพรหลังคลอดบุตร

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของพ่อหมอพูน ผดุงศิลป์ อ.พิมาย จ.นครราชสีมา

ประกอบด้วย

- ต้นนมวัว (แก่น, *Uvaria rufa* BL.)---->รักษามดลูกและเพิ่มน้ำนม.....1 กำมือ
- ต้นเหียนกวาง (ราก, ตับเต่าคั้น *Diospyros ehretioides*) ->รักษามดลูก แก้กินของผิด.....1 “
- ต้นตีนตุ๊กแก (เครือ, *Dalbergia volubilis* Roxb.)--->รักษามดลูก.....1 “
- ตากวางเครือ (เครือ, กำแพงเจ็ดชั้น *Salacia chinensis* L.)->เป็นยาระบาย (ใช้หรือไม่ใช้แล้วแต่อาการ) 1 “
- ลุมพุกแดง (แก่น, *Tamilnadia uliginosa* (Retz) -->ลดอาการปวด (ใช้หรือไม่ใช้แล้วแต่อาการ) 1 “

วิธีใช้ ใช้ดื่มรับประทานต่างน้ำรสหวานเล็กน้อย มีกลิ่นหอมชวนดื่ม

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 เป็นของพ่อหมอหา สีโย จ.ขอนแก่น ตำรับสมุนไพรหลังคลอดบุตร

ตำรับสมุนไพร ที่ 3 เป็นของพ่อหมอหา สีโย จ.ขอนแก่น

ประกอบด้วย

- ก้านครก (ราก, *Polyalthia debilis* (Pierre) Finet et. Gagnep.)--รักษามดลูก... 1 กำมือ

- ฮุนไฮ (ราก, *Erythroxylum cuneatum* (Miq.) Kurz)-----ช่วยเพิ่มน้ำนม ..... 1 “

- หนามครอง (ราก, *Ziziphus cambodiana* Pierre.)-----แก้เลือดแก้ลม ..... 1 “

- ตากวางเครือ (เครือ, กำแพงเจ็ดชั้น *Salacia chinensis* L.)-แก้ผัดกระทุง ..... 1 “

สรรพคุณ รักษามดลูก ช่วยเพิ่มน้ำนม แก้เลือดแก้ลม แก้ผัดกระทุง

วิธีใช้ ใช้ต้มรับประทานต่างน้ำ น้ำต้มออกสีแดง รสฝืดเล็กน้อยชวนดื่ม

ตำรับสมุนไพร ที่ 4 เป็นของพ่อหมอมะลิ ครอบนอก จ.ศรีสะเกษ ตำรับสมุนไพรหลังคลอดบุตร

ตำรับสมุนไพร ที่ 4 เป็นของพ่อหมอมะลิ ครอบนอก จ.ศรีสะเกษ สืบต่อจากปู่และบิดาที่เป็นหมอพื้นบ้าน ซึ่งมีต้นกำเนิดอยู่ที่ จ.ร้อยเอ็ด

ประกอบด้วย

- ตะโกนา (ราก, *Diospyros malabarica* Kostel.)---สมานแผลและฆ่าเชื้อ.....1 กำมือ
- มะเกลือ (ราก, *Ebony Tree*)...สมานแผลและฆ่าเชื้อ.....1 “
- มะขาม (ราก, *Tamarindus indica*.)--->สมานแผลและฆ่าเชื้อ.....1 “
- ข่อย (ราก, *Streblus asper* Lour.)--->สมานแผล ..... 1 “

สรรพคุณ สมานแผลและฆ่าเชื้อ

วิธีใช้ - ดมรับประทานต่างน้ำ

- รสฝื่อน

- รับประทาน 1-2 มัด ผู้ป่วยจะรู้สึกว่าการดีขึ้น

2.5.7 ตำรับสมุนไพรรักษาให้มดลูกเข้าอู่

ตำรับสมุนไพรรักษาให้มดลูกเข้าอู่ ที่ 1 เป็นของแม่หมอตลับ ฤทธิ์ชื่อง จ. ชัยภูมิ ตำรับสมุนไพรรักษาให้มดลูกเข้าอู่

ตำรับสมุนไพรรักษาให้มดลูกเข้าอู่ ที่ 1 เป็นของแม่หมอตลับ ฤทธิ์ชื่อง จ. ชัยภูมิ

ประกอบด้วย

- ว่านชักมดลูก (*Curcuma xanthorrhiza* Roxb.) ..... 1 ส่วน

- กวาวเครือ (*Pueraria mirifica* Airy Shaw et Suvatab.) ..... 1 “

วิธีเตรียม - นำสมุนไพรรักษาให้มดลูกเข้าอู่ทั้งหมดมาตากแดดให้แห้งสนิท แล้วนำไปบดจนละเอียด ทำเป็นลูกกลอนโดยใช้น้ำ กระสาย คือ นมข้น

วิธีใช้ - รับประทานครั้งละ 1-2 เม็ด วันละครั้ง ขนาดที่ใช้รักษา 1-2 เม็ด ภายหลังจากรับประทานผู้ป่วยมีอาการปวดหน้าท้องบริเวณท้องน้อยเล็กน้อย และหายไปเอง

2.5.8 ตำรับสมุนไพรบำรุงไตและขับน้ำ

ตำรับสมุนไพร ที่ 1 เป็นของพ่อหมออาน อุดโท จ.สกลนคร บำรุงไตและขับน้ำ

- เป็นตำรับสมุนไพรของ พ่อหมออาน อุดโท จ.สกลนคร แหล่งเก็บสมุนไพรคือเทือกเขาภูพาน จ.สกลนคร ประกอบด้วย

เหง้า ต้นสมอเตี้ย (เหง้า, *Terminalia chebula* Retz.) ..... 1 กำมือ

ราก ต้นสำนเตี้ย (เหง้า, *Dillenia ovata* Wall.ex Hook.f. & Thomson.) 1 กำมือ

แก่นต้นสิดาป่า (เหง้า, *Gardenia obtusifolia* Roxb.) ..... 1 กำมือ

หัวเพ็กหรือหัวหาวนั้ง (*Vietnamosasa pusilla* (Chevalier & A. Camus) Nguyen.).. 1 กำมือ

แกนข้าวโพด (ข้าวโพด, *Zea mays ceratina*.)... .. 1 ฝัก

สรรพคุณ บำรุงไต (ลดบวม ขับปัสสาวะ)

วิธีใช้ เติมน้ำจนปริมสมุนไพรแล้วนำมาต้มจนเดือดประมาณ 5 นาที รับประทานขณะอุ่นๆ ครั้ง ละประมาณ 1-2 ถ้วยตราไก่ วัน ละ สามเวลา หลังรับประทานอาหาร- น้ำต้มออกสีแสดอ่อน รสขวนคั้นขนาดที่ใช้รักษาประมาณ 2-4 มัด 1 มัด ต้มรับประทานได้ 3 วัน

ตำรับสมุนไพร ที่ 2 เป็นของพ่อหมอคำภา กะตะโก จ.ร้อยเอ็ด บำรุงไตและขับน้ำ

ตำรับสมุนไพรที่ 2 เป็นของพ่อหมอคำภา กะตะโก จ.ร้อยเอ็ด
ประกอบด้วย

- รากตะไคร้ (ตะไคร้. *Cymbopogon citratus* (DC.) Stapf)
- ปูนขาว
- สารส้ม
- มะนาว (มะนาว. *Citrus aurantifolia* (Christm) Swing.)

สรรพคุณ- ขับน้ำ

วิธีเตรียม- ใช้น้ำปูนขาว 3 ช้อนโต๊ะ ผสมกับน้ำ 2 ขัน คนให้เข้ากันเติมสารส้มที่บดละเอียดแล้ว 2 ช้อนโต๊ะ แล้วคนจนสารส้มละลาย บีบมะนาวลงผสมจนชิมได้รสเปรี้ยวแล้วจึงฝนรากตะไคร้ ลงผสมประมาณ 1 ช้อนนิ้วมือคนให้ทั่วแล้วปล่อยทิ้งไว้จนตกตะกอนจึงรินเอาน้ำใส ๆ ใสขวดให้ผู้ป่วยรับประทานต่างน้ำ

ตำรับสมุนไพรร ที่ 3 เป็นของพ่อหมอพูน พยุงศิลป์ จ.นครราชสีมา บำรุงไตและขับน้ำ

ตำรับสมุนไพรร ที่ 3 เป็นของพ่อหมอพูน พยุงศิลป์ จ.นครราชสีมา บำรุงไตและขับน้ำ
ประกอบด้วย

- งวงตาล (โศยตาล, *Borassus flabellifer* L.).....1 กำมือ
- เหง้าสับปะรด (สับปะรด *Ananas comosus* (L.) Merr.) .....1 กำมือ
- เถาคันแดง (รากหรือลำต้น, เถารางแดง *Ventilago Calyculata* Ful.)...1 กำมือ
- ขมิ้นเครือ (เถา, *Arcangelisia flava* (L.) Merr.) .....1 กำมือ
- ลั่นทม (แก่น, *Adenium obesum* (Forssk.) Roem. & Schult.) .....1 กำมือ
- พญามือเหล็ก (แก่น . *Strychnos lucida* R.Br.) .....1 กำมือ
- สารส้ม.....1 โป่งมือ

สรรพคุณ บำรุงไต (ชาล้างไตและขับน้ำ)

วิธีใช้ ใช้ดื่มรับประทานแทนน้ำ น้ำดื่มออกสีแดง รสเปรี้ยวเล็กน้อยขนาดที่ใช้ 2-4 มัด

อาการปัสสาวะขัด ปัสสาวะขุ่นแดงจะดีขึ้นภายหลังจากรับประทานได้ 1-2 มัด

ตำรับสมุนไพรรที่ 4 เป็นของพ่อหมอหนู แก้วดวงดี จ.บุรีรัมย์ บำรุงไตและขับน้ำ

ตำรับสมุนไพรรที่ 4 เป็นของพ่อหมอหนู แก้วดวงดี จ.บุรีรัมย์ บำรุงไตและขับน้ำ
ประกอบด้วย

- ต้นปึกไก่ดำ (รากแห้ง, *Justicia fragilis*, Wall).....1 กำมือ
- ต้นโคไม้รู้ลัม (ใช้ทุกส่วนแห้ง, *Elephantopus scaber* Linn.)..... 1 “
- เถวัลย์เปรียง (เครือแห้ง,เถวัลย์เปรียง. *Derris scandens* (Roxb.)Benth.).....1 “
- ห้วยเป้ง (แห้ง,เป้ง. *Phoenix acaulis* Ham.).....1 “
- ห้วยหานั่ง (*Daemonorob kunstleri*) .....1 “
- สารส้ม.....1 หัวโป้งมือ

วิธีเตรียมและวิธีใช้ ตำรับสมุนไพรรแล้วจึงเอาสารส้มลงแกว่งก่อนรับประทาน

2.5.9 คำรับสมุนไพรรักษาโรคหรืออาการของโรคเกี่ยวกับตับ-ไต-หัวใจ – ลำไส้-ปอด

พ้ออานเป็นหมอพื้นบ้านของชมรมสมุนไพรรักษาโรคพื้นบ้านภูเขียวเพียงคนเดียวที่มีความชำนาญในการใช้เห็ดกระถินพิมาน จนเป็นที่เชื่อถือของชุมชนสายภูไท จ.สกลนคร จากการออกวิ่งติดตามการรักษาผู้ป่วยร่วมกันพ้ออาน พบว่าพ้ออานได้ฝนเห็ดกระถินพิมานกับน้ำครึ่งละมวกๆพอให้ผู้ป่วยใช้รับประทานต่างน้ำหนึ่งหรือสามวัน มีน้อยมากที่พ้ออานใช้ โปแตสเซียม ไอโอไดค์ลงผสม

คำรับสมุนไพรรักษาโรคที่ 1 เป็นของพ้ออาน อุดโท จ.สกลนคร รักษาโรคตับโรคไต หัวใจ ลำไส้ ปอด คำรับสมุนไพรรักษาโรคที่ 1 เป็นของพ้ออาน อุดโท จ.สกลนคร รักษาโรคตับโรคไต หัวใจ ลำไส้ ปอด ประกอบด้วย

■ เห็ดกระถินพิมาน *Phellinus Linteus* (Berkeley & M. A. Curtis) Teng (PL)

■ น้ำสะอาด

วิธีเตรียม ฝนเห็ดกระถินพิมานกับหินลับมีดกับน้ำสะอาดจนได้สีแดงเข้ม

วิธีใช้ รับประทานแทนน้ำ ถ้าน้ำฝนสมุนไพรรักษาโรคต้องเก็บไว้ในตู้เย็น

2.5.10 ตำรับสมุนไพรรักษาอาการสะอึก

พ่อพิมพ์เจ้าของตำรับเล่าว่าเมื่อ 50 ปีก่อน (พ.ศ.2500) การสะอึกที่รุนแรงต่อเนื่องบางคนเจ็บหน้าอกและหอบร่วมด้วย ทรมาณมากบางครั้งถึงกับเสียชีวิต” คนอีสานบ้านเราเรียกว่า “โรคชะเยื่อ” การรักษาสมัยก่อนแพลงมากบางครั้งมีการได้นำเป็นร้อยไร่ บางครั้งได้ควายยกดอก ที่ทำได้เพราะหมอพื้นบ้านสัญญาว่าถ้าไม่หายภายใน 5 นาที ให้ตัดคอแต่ถ้าหายแล้วจะให้อะไร เพราะรับผิดชอบรักษาให้ฟรีกับทุกคนในครอบครัว

ตำรับสมุนไพรร ที่ 1 เป็นของพ่อหมอพิมพ์ จ.นครพนม แก้อาการสะอึกที่รุนแรง

ตำรับสมุนไพรรที่1เป็นของพ่อหมอพิมพ์ หมอยาใหญ่แห่งภูถังกา จ.นครพนม ตำรับสมุนไพรรแก้สะอึกประกอบด้วย

- พริกแห้ง (*Capsicum annuum* Linn.).....1 เม็ด
- หางนกยูงที่เอาขนออกแล้วๆตัดให้ยาวเท่าเม็ดพริก.....1 อัน
- ใบยาสูบ (แห้ง, ยาสูบ. *Nicotiana tabacum* Linn.)...1 หยิบมือ

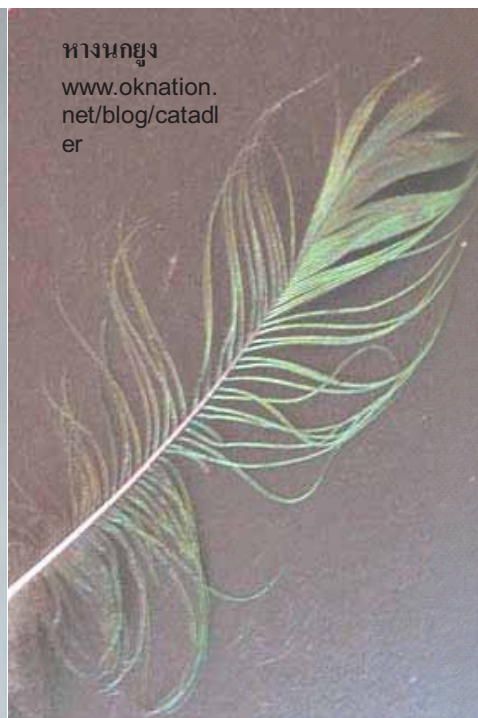
วิธีเตรียม เอาทั้งสามมาพ่นกับใบตองแห้งแล้วมวนเป็นยาสูบ

วิธีใช้ กลั่นลมหายใจแล้วสูบอัดลงปอด ผู้สูบรู้สึกเย็นตามลำคอบางครั้งอาจสำลักและแน่นหน้าอก

อาการต่างๆเหล่านี้จะหายเองพร้อมกับอาการสะอึก

พริกแห้ง
enu.board.ob.t
c/-
View.php%3FN
%3D73

หางนกยูง
www.oknation.
net/blog/catadl
er

ใบยาสูบ

2.5.11 ตำรับสมุนไพรแช่

(เป็นตำรับสมุนไพรระบายถ่ายท้องสำหรับเด็ก)

พ่อกอง เป็นหมอพื้นบ้านเพียงคนเดียวที่ยังคงยึดอาชีพมาจากคุณพ่อและคุณปู่ ระบายสมุนไพร
ระบายถ่ายท้องสำหรับเด็กในหมู่บ้านของตนและหมู่บ้านใกล้เคียง บ้านของท่านอยู่ห่างจากสำนักงานสาธารณสุข

จังหวัดเลยประมาณ 3 กิโลเมตร
พ่อกองเล่าว่า “เด็กที่ต้องระบายถ่าย
ท้องได้แก่เด็กที่กินจุกแต่ไม่อ้วน มีอาการ
คันก้นตอนกลางคืน บางคนไม่ชอบกิน
อาหารได้แต่ร้องไห้ตะกongoแงเป็น
ประจำ เด็กเหล่านี้จะมีลักษณะ “พุงโล
ก้นป่อง” ซึ่งโรคป่วยใช้เป็นประจำ
สมุนไพรที่ใช้จะต้องเอาเปลือกออกทุก
ต้น แล้วล้างจนแห้ง
ตำรับสมุนไพร ประกอบด้วย

- แก่นเครือขมิ้น.....1 กำมือ
- แก่นเครือกำแนด.....1 “
- แก่นเครือคำพี้.....1 “
- แก่นต้นอำไ.....1 “

ระหว่างออกบันทึกภาพสมุนไพร
ร่วมกับพ่อกองพบว่าพ่อกองเป็นที่
รู้จักและรักใคร่ของเด็กและผู้ใหญ่
ทั้งในและนอกชุมชนใกล้เคียง

วิธีใช้ แช่ในน้ำสะอาดประมาณ 2 นาที แล้วนำมดขามาฟั้ลมและแดดอ่อนๆไว้ รับประทานแทนน้ำ
ติดต่อกัน 3 วัน ถ้าเด็กถ่ายออกมากต้องเว้นการทานยาออกไป 3-5 วัน น้ำแช่สมุนไพรออกสี
เหลืองอ่อนชวนรับประทาน รสชาติละ 5 บาท ถ้าหมู่บ้านไกลราคา 10 บาท

2.5.12 ตำรับสมุนไพรรักษาโรคเหงือกและฟัน

พ่อหมอมะลิ ครอบนอก จ.ศรีสะเกษ เจ้าของตำรับสมุนไพรนี้เชื่อว่าตำรับสมุนไพรที่จำหน่ายให้ผู้ป่วยสามารถรักษารำมะนาด (หมายถึงโรคปริทันต์ หรือโรคเหงือกอักเสบ จะมีอาการเลือดออกขณะแปรงฟัน เหงือกอักเสบบวมแดง เสียวฟัน, ปวดฟัน, ฟันผุ, ฟันโยก, ฟันคลอน, มีกลิ่นปาก) มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อ ฤทธิ์ลดการอักเสบ ฤทธิ์ฟาดเสมานช่วยทำให้เหงือกแข็งแรงและช่วยรักษาแผล สามารถดับกลิ่นปาก แก้ปวดฟัน แก้เหงือกอักเสบ แก้เหงือกบวม แก้แผลในปาก

ตำรับสมุนไพรที่ 1 เป็นของพ่อหมอมะลิ ครอบนอก จ.ศรีสะเกษ

ประกอบด้วย

- จุนสี..... 45 กรัม
- สารส้ม..... 45 “
- เกลือ..... 10 “

วิธีเตรียม – บดสมุนไพรแต่ละ ตัวให้ละเอียดแล้วจึงนำมาผสมเข้าด้วยกัน

สรรพคุณ – รักษาโรครำมะนาด และรักษาอาการ เสียวฟัน, ปวดฟัน, ฟันผุ, ฟันโยก, ฟันคลอน, กลิ่นปาก แก้ปวดฟัน แก้เหงือกอักเสบ แก้เหงือกบวม แก้แผลในปาก

วิธีใช้ – ใช้แทนยาสีฟันที่ใช้อยู่เป็นประจำ ใช้แปรงชุบน้ำแล้วนำมาแตะผงสมุนไพร แปรงวัน ละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า – หลังอาหารเย็น

สรุป วิจัย และข้อคิดเห็นต่อการศึกษาวิจัย

สรุป

การศึกษาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เสร็จสิ้นลงในปี 2541 เนื้อหาสาระที่สำคัญของผลการศึกษายังไม่เคยเปิดเผยต่อสาธารณะด้วยสถานการณ์การแพทย์แผนไทยด้านสมุนไพรที่ผ่านมา 12 ปี บางช่วงยังคงอยู่ในสภาพที่ถูกครอบงำ สับสน รุ้นวายและเบียดเบียนสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นน่าจะบ่งบอกได้ว่ามีอะไรขาดหรือเกินเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนา คณะผู้ทำการศึกษายังเชื่อว่าการเปิดเผยผลการศึกษานี้ต่อผู้บริหารน่าจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและหมอพื้นบ้าน การศึกษานี้ได้ศึกษากับหมอพื้นบ้านด้านสมุนไพรที่มีประสบการณ์การใช้สมุนไพรต่อเนื่องกันมาเกินกว่า 10 ปี เป็นการศึกษาวิจัยแบบสำรวจแบบมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์แบบกับหมอพื้นบ้าน เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การจดบันทึก การบันทึกภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ณ. ชุมชนหมอพื้นบ้านอำเภอกุฉินารายณ์ จ.ชัยภูมิ ชุมชนที่อยู่ของหมอพื้นบ้านและสมุนไพร ผลการศึกษาพบว่า จากรายได้และลักษณะสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้แบ่งหมอพื้นบ้านออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ประเภท ชาวบ้าน, กิ่งอาชีพ (17 คน), อาชีพ (23 คน), และผู้เชี่ยวชาญในอาชีพ (3 คน), หมอพื้นบ้าน จำนวน 43 คน มีแนวคิดในการใช้สมุนไพรอยู่ 2 ประการ ประการแรก เป็นแนวคิดในการอาศัยกลไกที่มีอยู่ในร่างกายตอบสนองต่อสมุนไพร ได้แก่การอาเจียน การสำรอก การระบายถ่ายท้อง การขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ การชะล้าง การดูดซับ การเกิดเป็นแผลฝีหนองโดยมีความเชื่อว่าการปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการล้างพิษ กระตุ้นพิษ หรือดูดพิษ ประการที่ 2 เป็นแนวคิดในการนำการออกฤทธิ์ของสมุนไพรไปรักษาที่สาเหตุของโรคหรืออาการของโรคโดยตรง หากมีการตอบสนองของกลไกในร่างกายเกิดขึ้นถือว่าเป็นภาวะแทรกซ้อนที่ต้องให้การรักษา แบ่งประเภทสมุนไพรที่ใช้ออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่ม ที่ 1 ได้แก่ตำรับสมุนไพรรักษา ริดสีดวงทวารและจุก กลุ่ม ที่ 2 ได้แก่ตำรับสมุนไพรกำจัดไฟ หูด จี๋แมลงวัน ตาปลา ดึงเนื้อขนาดเล็ก กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ตำรับสมุนไพรรวมโรค มีสมุนไพรหลักที่ใช้ได้แก่ สมุนไพร รหัส Pharm. 001 กลุ่มที่ 4 ตำรับสมุนไพรท้องถิ่นดั้งเดิม : จำนวนตำรับสมุนไพรที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนตำรับสมุนไพรที่มีอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ แต่การค้นพบแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรรักษาโรคและสมุนไพรหลักที่หมอพื้นบ้านระดับอาชีพและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพใช้น่าจะให้ภาพรวมกระบวนการการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิจารณ์และข้อคิดเห็น

การตรวจสอบผลการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเป็นกระบวนการปกติของการศึกษาเชิงคุณภาพ แต่เมื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเทียบเคียง และตรวจสอบความเที่ยงตรงกับบริบทภายนอกมีข้อควรพิจารณาอยู่ 10 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่ 1 สมุนไพรหลักที่เป็นแกนของการแพทย์พื้นบ้านไทยและจีนน่าจะเป็นตัวเดียวกัน ได้แก่ สมุนไพร รหัส Pharm. 001 ที่เป็นสมุนไพรหลักในการรักษา อาการของเอดส์ หอบหืด ฯลฯ ตัวอย่างได้แก่ ตำรับสมุนไพรรักษาแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวกและโรคที่เกี่ยวกับผิวหนังทั้งหมดที่นักท่องเที่ยวไทยต่างรู้ชื่อดีได้แก่ ครีม “บัวหิมะ” คิดเป็นเงินไทยกระปุก (450 กรัม) ละ 700 บาท ที่ซื้อมาเพราะเชื่อว่าเป็นยอศสมุนไพรของจีนจากความเชื่อในเรื่องสรรพคุณของคนจีนรวมถึงสถานที่จำหน่ายและความสามารถนำออกประเทศได้ น่าจะเชื่อได้ว่าสมุนไพรนี้ถูกต้องตามกฎหมายของจีน และเมื่อนำมาใช้ก็ได้ผลจริงตามฉลากที่มีทั้งภาษาไทยและจีน เมื่อนำมาเทียบเคียงกับสมุนไพรไทยก็พบว่าครีม “บัวหิมะ” ไม่ต่างจาก “ครีมบัวพันชั้น” ของหมอพื้นบ้านไทย ความไม่รู้เท่าทันของเจ้าพนักงานอาหารและยานาจะทำให้ บัวหิมะ และเห็ดหลินจือ วางจำหน่ายอยู่เกลื่อนเมืองไทย หลายท่านคงจำได้กรณีรถเก๋งระเบิด รัฐบาลจีนส่งครีมสมุนไพรรักษาแผลไฟไหม้มาช่วยไทย คุณเหมือนว่าแพทย์ไทยไม่ยอมใช้เพราะขาดข้อมูลที่น่าเชื่อถือ การใช้เกิดขึ้นได้จากการต้องการของผู้ป่วยเองเท่านั้น มีความพยายามที่จะนำครีม “บัวหิมะ” วางจำหน่ายในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ก็ติดปัญหาเรื่องข้อมูลสมุนไพรที่จะขอขึ้นทะเบียนตำรับยา ในขณะที่เมืองไทยมีครีม “บัวหิมะ”วางจำหน่ายเกลื่อนเมือง.

ประเด็นที่ 2 ในช่วง 15 ปี ที่ผ่านมามีการเข้ามาในประเทศไทยของเห็ด”หลินจือ” ในช่วงการเริ่มระบาดของโรคเอดส์ควบคู่กับการ โพรโมทของวิทยากร, สื่อสิ่งพิมพ์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับหัวแถวบางส่วน มีการประเมินการว่ากระบวนการนี้สามารถขนเงินได้ถึง 5 หมื่นล้านบาท เป็นที่สงสัยว่าในระหว่างนั้นไม่มีการพูดถึงสมุนไพรไทยซึ่งได้แก่ “เห็ดกระถินพิมาน” และต่อมาก็มีงานวิจัยของต่างชาติพบว่าเห็ดกระถินพิมานมีคุณสมบัติในทุกๆด้านการรักษาเหนือกว่าเห็ดหลินจือ อานนท์ เอื้อตระกูล ปี 2552 กล่าวว่า “เห็ดกระถินพิมาน เป็นเห็ดที่มีคุณสมบัติเหนือเห็ดอื่นใดที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน รวมทั้งเหนือกว่าเห็ดหลินจือไม่ว่าสายพันธุ์ไหนในด้านของทั้งปริมาณสารออกฤทธิ์เป็นยา และคุณสมบัติในการป้องกันรักษาโรคมะเร็งเนื้อร้ายหลายชนิด รวมทั้งเบาหวาน แผลนำเปื่อย ความดันโลหิตสูง และความจำเสื่อม” ความเห็นแก่ได้ของกลุ่มบุคคลเป็นเหตุให้ *สมุนไพร รหัส Pharm. 001* ถูกเปลี่ยนแปลงไปอยู่ในรูปสมุนไพรอื่น ๆ อยู่เป็นประจำ ดังเช่นในรูปของ เห็ดหลินจือ โคโร(นิ้วที่ได้จากวัว) เขากวางอ่อน ต้นสนโศ ว่านหางช้าง มะระจีนก และล่าสุดอยู่ในรูปแมงลักคา (*Hyptis suaveolens* (L.) Poit) มะรุม (*Moringa oleifera* Lamk.) คาวตอง (*Houttuynia cordata* Thunb.) มังคุด (*Garcinia mangostana* Linn.) ต้น hoan ngoc (ฮวานง็อก, *Pseuderatherum platiferum* (Nees) Radlk)

หรือชื่ออื่น “ว่านเพชรพันล้าน” “พญาวานร” “ว่านจ็อก” มีลักษณะเหมือนสมุนไพรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แม้แต่ **เห็ดกระถินพิมาน** ก็ต้องเผ่าระวังไว้.

ประเด็นที่ 3 เกิดจากประเด็นที่ 1 และ 2 ได้ชี้ให้เห็นว่า **สมุนไพร รหัส Pharm. 001** น่าจะเป็นสมุนไพรที่ครอบงำ และสร้างความสับสน วุ่นวายและเบี่ยงเบนให้กับวงการแพทย์แผนไทยด้านสมุนไพร เชื่อว่ายังไม่มีประเทศใดประกาศให้ **สมุนไพร รหัส Pharm. 001** เป็นสมุนไพร จากการศึกษา พบว่าตำรับสมุนไพรของหมอพื้นบ้านที่มี **สมุนไพร รหัส Pharm. 001** รวมอยู่กลับให้ผลการรักษาดีขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์และชวนให้มีการวิจัยและพัฒนา ณ.จุดนี้จะทำให้การแพทย์แผนไทยเติบโตแบบก้าวกระโดด จดลิขสิทธิ์ทางปัญญาเพื่อก้าวสู่การเป็นผู้นำด้านสมุนไพร นี่คือการสามารถอยู่และโตอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่โกหกปิดบังและซ่อนเร้น **สิ่งนี้สามารถดำเนินการได้ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยตำรับสมุนไพรที่มีสมุนไพร รหัส Pharm. 001 ประกอบอยู่** ข้อมูลที่สนับสนุนแนวคิดนี้ได้แก่ ตำรับยาหอมของหมอพื้นบ้านได้รับความนิยมมากกว่ายาหอมจากบริษัทยาและของรัฐ ตำรับสมุนไพรรักษาเอดส์ของหมอพื้นบ้านทำให้ผู้ป่วยฟื้นตัวได้เร็วสุดแต่ก็มีผลข้างเคียง ฯลฯ ปัญหาในการดำเนินการคืออาจไม่นักวิจัยมีความรู้เกี่ยวกับตำรับสมุนไพรเหล่านี้เลย ยกเว้นหมอพื้นบ้านเจ้าของตำรับและเจ้าของร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพร

ประเด็นที่ 4 คำว่า “ภูมิปัญญาพื้นบ้าน” เป็นสิ่งที่ต้องการพิสูจน์ ได้แก่ ตำรับสมุนไพร (ป้องกัน) โรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งปัจจุบันนี้ พ.ศ.2553 เชื่อว่าไม่มีการนำตำรับสมุนไพรนี้มาใช้แล้วเพราะมันอาจจะเสื่อมอันเนื่องจากการ **ไร้ประสิทธิภาพหรือถูกครอบงำทางบทบาท สิ่งนี้จะต้องอาศัยคำตอบจากนักวิจัยผู้เชี่ยวชาญ** เป็นที่น่าสนใจว่ากระบวนการรักษาของหมอพื้นบ้านคล้ายกับกระบวนการปลูกฝีและคล้ายกับกระบวนการเริ่มแรกของการผลิต Vaccine (Small pox) อาจเป็นไปได้ว่าวิธีการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านนั้นเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันชนิด Active immunity ให้กับร่างกายผู้ป่วย ด้วยวิธีการชักนำให้เกิดเป็น-แผล-ฝี-หนอง หลังผู้ป่วยได้รับพิษสุนัขบ้า

ประเด็นที่ 5 ความไม่เข้าใจถึงแนวคิดของระบบการแพทย์พื้นบ้านด้านสมุนไพรทำให้ผลการวิจัยทดลองคลาดเคลื่อน ดังกรณีการทดลองเปรียบเทียบประสิทธิภาพการรักษาพิษของงูเห่าระหว่าง เสดดพังพอน ว่านงู ยาสดเดี่ยวรอด และซีรัม (Serum) โดยการฉีดพิษงูเห่าให้กับหนูทดลอง ผลการทดลอง หนูกลุ่มที่ได้รับเสดดพังพอน และว่านงูตายหมด ในขณะที่หนูกลุ่มที่ได้รับยาสดเดี่ยวรอด และซีรัม รอดชีวิตเกินกว่าครึ่ง กระบวนการวิจัยทดลองนี้ขัดแย้งกับผลการศึกษาที่พบว่าหมอพื้นบ้านใช้สมุนไพรเพื่อกระตุ้นให้เกิดการอาเจียน เพราะเชื่อว่าการอาเจียนมีผลต่อการขับพิษงู แต่หนูไม่มีกลไกในการทำให้อาเจียน (vomiting center)

ประเด็นที่ 6 เมื่อกว่า 50 ปี (ประมาณปี 2500) ในหมู่ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมซื้อยา **โปรเคน** ชนิดฉีด (Penicilline G Procaine) มารับประทานหลังแพทย์วินิจฉัยว่าเป็น **โรคแผลในกระเพาะอาหาร** เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นมานานติดต่อกันหลายสิบปีจนเป็นวัฒนธรรมชาวอีสาน และก็เป็น **ที่สนใจและต่อต้านจากนักวิชาการ** ด้านการแพทย์และเภสัชฯ เพราะไม่มีเหตุผลทางวิชาการ ต่อมา

ในอีกประมาณ 27 ปี (ประมาณปี 2526) ก็มีการวิจัยค้นพบว่าโรคแผลในกระเพาะอาหารกว่า 90% เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียชนิดหนึ่งที่ชื่อว่า *Helicobacter pylori* การค้นพบครั้งนี้หลายท่านยกความสำเร็จแบบร่วมขอดีให้นักวิจัย ที่จริงแล้วน่าจะเป็นของประชาชนชาวอิสาน และควรยกกระดับโปรเคน เป็นสมุนไพรชนิดควบคุมพิเศษ แต่คงเป็นไปได้เพราะโปรเคนไม่ใช่สมุนไพร

ประเด็นที่ 7 สิ่งที่ไม่ชัดเจนว่าสิ่งที่หมอพื้นบ้านใช้อยู่เป็นสมุนไพรหรือไม่เพราะมีการใช้มายาวนานหลายชั่วอายุคนคงหาคำตอบยาก ได้แก่ ผงโซดา (Baking soda, Sodium bicarbonate.) แอสไพริน (Aspirin) ชนิดผง ทั้ง 2 ชนิดนี้ถูกนำมาผสมอยู่ในตำรับสมุนไพรชนิดผง (ยาฝุ่น) ที่ใช้มากที่สุดที่มีอยู่ในตำรับสมุนไพรรวมโรค ได้แก่ ตำรับสมุนไพรรักษาอาการ อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคตับ ท้องโต และ(ผด ผื่นคัน คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ เป็นลม จุกเสียดแน่นท้อง ปวดศีรษะข้างเดียว) การใช้ โซดาไฟ (โซดาไฟเกล็ด, sodium hydroxide) ในตำรับสมุนไพรรักษาไฟ หูด ขี้แมลงวัน ตาปลา ดึงเนื้อขนาดเล็ก ทั้งหมด(ผงโซดา-แอสไพรินชนิดผง-โซดาไฟ) คงหาคำตอบที่น่าเชื่อถือได้จากการทำวิจัยเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โปแตสเซียม ไอโอไดค์ ที่เป็นได้ทั้งสมุนไพรและสารสังเคราะห์

ประเด็นที่ 8 การแพทย์ด้านสมุนไพรไม่สามารถยืนยันท้าอยู่กับการที่ได้อีกต่อไปแล้ว เมื่อบริษัทยาแผนโบราณมีกลยุทธ์แสดงสรรพคุณสมุนไพร(ยา) และผลการใช้ที่ล้าหน้าหน่วยงานของรัฐอยู่ตลอดเวลา หน่วยงานของรัฐทราบหรือไม่ขณะนี้กำลังเกิดหรือก่อรูปกระบวนการฉ้อฉลเหมือนกระบวนการของเห็ดหลินจือที่มีกลุ่มคนไทยพร้อมเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับหัวแถวร่วมมือกับต่างชาติ การคิดจะนำกฎหมายไปควบคุมคงไม่ง่ายเหมือนกรณีป่าเชิง เพราะเขาอาศัยระบบขายตรงและเป็นสมุนไพรเดี่ยวที่มีทั้งแปรรูปและไม่แปรรูป ในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบงานด้านนี้ ท่านคิดเห็นอย่างไรกับแหล่งผลิตยาสมุนไพรของรัฐที่ผลิตเจลหรือทิงเจอร์เสลดพังพอนรักษาเริ่มหรือ งูสวัด 20 แห่ง แต่ผลิตและรักษาได้ผลจริงเพียงแห่งเดียว ทั้งที่มีกระบวนการผลิตเหมือนกัน คำตอบน่าจะมีได้เพียงทางออกเดียว คือการสนับสนุนให้มีการวิจัยตำรับสมุนไพรที่มีสมุนไพร รหัส Pharm. 001 (โปแตสเซียม ไอโอไดค์) เพียงเท่านี้ก็สามารถสยบกระบวนการที่จะมาครอบงำ สร้างความสับสน วุ่นวายและเบี่ยงเบน กับการแพทย์แผนไทยด้านสมุนไพร

ประเด็นที่ 9.สรุปข้อคิดเห็นต่อผลการศึกษาวิจัยในภาพรวม

ท่านผู้อำนวยการองค์การเภสัชกรรม (อก.) ได้กล่าวรายงานผลการศึกษาวิจัยสมุนไพรตำรับที่ใช้รักษาโรคมะเร็งว่า สถาบันวิจัยและพัฒนา อก.ได้ศึกษาวิจัยสมุนไพรตำรับที่ใช้รักษาโรคมะเร็งซึ่งเป็นตำรับดั้งเดิมของ นพ.สมหมาย มาตั้งแต่ปี 2542 และได้รับอนุสิทธิบัตรเมื่อปี 2549 โดยสมุนไพรตำรับนี้ มีส่วนผสมของพืชสมุนไพร 8 ชนิด พบว่ามีแนวโน้มในการยับยั้งการเจริญเติบโตของก้อนมะเร็ง กระตุ้นการทำงานของระบบภูมิคุ้มกันในหนูที่เป็นมะเร็ง และมีฤทธิ์ยับยั้งการสร้างหลอดเลือดใหม่ ลดการแพร่กระจายของมะเร็ง (นพพรช บุญชาญ : 21 ก.ย. 2010)

คำกล่าวของท่านผู้อำนวยการองค์การเภสัชกรรมที่เกี่ยวกับสมุนไพรทั้ง 8 ชนิด ในคำรับนั้น ไม่มีสมุนไพร รหัส Pharm.001 (โปแตสเซียม ไอโอไดด์) อยู่ในคำรับซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการใช้สมุนไพรจากหมอสุมไพรพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบว่าหมอพื้นบ้านระดับผู้เชี่ยวชาญในอาชีพทั้ง 3 คน ที่รักษาผู้ป่วยมะเร็งแล้วได้รับการยอมรับจากผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยต่างก็ใช้ โปแตสเซียม ไอโอไดด์ เป็นสมุนไพรหลักของคำรับที่ใช้รักษา

ความไม่สอดคล้องกัน ชี้ได้ว่า “ผลการศึกษาวิจัยการใช้สมุนไพรจากหมอสุมไพรพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความคลาดเคลื่อนและด้วยระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ไม่สามารถนำหมอพื้นบ้านเพียง 3 คน มาเป็นตัวแทนของหมอพื้นบ้านทั่วประเทศได้” หรือไม่ก็อาจจะเป็นไปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรที่ใช้จริงในคำรับกับท่านผู้อำนวยการองค์การเภสัชกรรมให้ข้อมูลไม่ครบถ้วนหรืออาจเป็นไปได้อีกว่าท่านผู้อำนวยการองค์การเภสัชกรรมท่านประสงค์ให้ข้อมูลสมุนไพรในส่วนที่เป็นพืชเท่านั้น ไม่ประสงค์ให้ข้อมูลสมุนไพรในส่วนที่เป็นแร่ธาตุ (เพราะโปแตสเซียมไอโอไดด์ เป็นได้ทั้งแร่ธาตุตามธรรมชาติและเป็นสารสังเคราะห์) ประเด็นทั้งหมดนี้มีความสำคัญมากต่อกระบวนการการตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูงต่อการพัฒนาการแพทย์แผนไทย และที่สำคัญอีกประเด็นคือองค์การเภสัชกรรมเป็นหน่วยงานของรัฐ

ประเด็นที่ 10. “ข้าวดีหรือข้าวร้าย”

ข่าวจาก Internet “[สกว.จับมือจีนร่วมพัฒนายาเผย13สมุนไพรเร่ง-ต้านมะเร็ง - บริษัทเฮลท์...](#)”

15 พ.ค. 2009 ... จับมือจีนพัฒนาสมุนไพรร่วมกัน โดยเฉพาะสมุนไพรรักษามะเร็งเตรียมเริ่มต้นจากการศึกษา ... ที่ผ่านมา สกว.ได้พานักวิจัยไปดูงานที่ประเทศจีนหลายครั้ง ... มาสกักเป็นยาฉีดสำหรับใช้ในโรงพยาบาลหรือจัดเป็นยาคำรับให้คนไข้นำไปต้มกินที่”

13สมุนไพรเร่ง-ต้านมะเร็ง ได้แก่ **หญ้าปักกิ่ง เห็ดหลินจือ โสม ลูกเดือย ไป๋ฮวาเสอเสฉ่า**
หน้เงินจื่อ ยาชิงไต้ จูหลิง กันเฒ่า เป่าจื่อเหลียน ดังกู่ ซา

ทั้งท้าย “เมธีวิจัยอาวุโสของ สกว. ยังบอกอีกว่า อยากให้รัฐบาลดำเนินการลดหย่อนภาษีสำหรับบริษัท
ยาในประเทศไทยเพื่อให้แต่ละ บริษัทนำมาใช้ในการวิจัยและพัฒนายาใหม่ นอกเหนือจากการผลิตยา
ตามตำรับเดิมที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมยาของไทย” ผมเชื่อว่าผู้เขียนและผู้เกี่ยวข้องกับบทความ
นี้ยังไม่ลึกซึ้งพอเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแพทย์พื้นบ้านไทยด้านสมุนไพร “มากกว่าหลายสิเท่ารวมทั้ง
13สมุนไพรเร่งของจีนที่ท่านกล่าวนั้นมีจำหน่ายในร้านขายยาแผนโบราณที่มีเครื่องบดสมุนไพรมา
นานหลายสิบปีแล้วครับท่าน (ยกเว้นสมุนไพรที่ท่านตั้งชื่อขึ้นมาเอง) ทำยนี้เรียนเชิญท่านมาดูงานและ
เรียนรู้ที่สถาบันการแพทย์แผนไทยให้รู้จริงก่อนครับ (มาใส่เสื้อเกราะก่อน ครับสวาพิทักษ์)

อคติเห็นต่อผลการศึกษาวิจัย จำนวนตำรับสมุนไพรที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไม่สามารถใช้เป็น
ตัวแทนตำรับสมุนไพรที่มีอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ แต่สิ่งที่ค้นพบได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการ
ใช้สมุนไพรรักษาโรคและสมุนไพรหลักที่หมอพื้นบ้านระดับอาชีวะและผู้เชี่ยวชาญในอาชีวะใช้ น่าจะให้
ภาพรวมกระบวนการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลจากการ
ศึกษาวิจัยนี้ในหลายประเด็นได้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านด้านสมุนไพรที่
สอดคล้องกับนโยบายของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้แก่ การส่งเสริม
สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยในหลากหลายรูปแบบของระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) บนความรู้
ความเข้าใจกระบวนการทัศน์ของการแพทย์พื้นบ้านด้านสมุนไพรไทย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ และคณะ ที่ให้โอกาส และสนับสนุนเงินทุนในการศึกษาวิจัย นพ. วิวรรณ ก่อวิริยกุล นพ.พิเชษฐ สีสันธเมธา ที่ให้โอกาสผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้เวลาราชการเพื่อการศึกษา พญ. เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ นพ. ทรงยศ ชัยชนะ รศ.ดร. ลือชัย ศรีเงินยวง รศ.ดร. สมจินตนา ทองทวีวัฒนสาร รศ.ภญ. พร้อมจิต ศรีลัมภ์ ผศ.ดร. วงศ์สถิตย์ นวักุล รศ.ภญ. ถัดดาวัลย์ บุญรัตนกิจ คุณ เพ็ญจันทร์ ประดับมุก ที่ได้ให้ข้อแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ทำให้นี้ขอขอบคุณหมอฟันบ้านชมรมภูเขียวทุกท่าน ที่ทำให้การศึกษานี้สำเร็จ

บรรณานุกรม

- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. โครงการรายงานการวิจัยพฤติกรรมสุขภาพ. กระทรวงสาธารณสุข; 2533.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. สภาพความนิยมในการรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรของ
ชุมชนในเขตอำเภอชุมพวง. จังหวัดนครราชสีมา: โรงพยาบาลชุมพวง; 2529.
- ลือชัย ศรีเงินยวง. ผลวัดของระบบการแพทย์แบบพหุลักษณะในภาคกลางพฤติกรรมสุขภาพ.
นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2533.
- ชัยชนะ สุวรรณเวช และลือชัย ศรีเงินยวง. ศักยภาพหมอพื้นบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน สำนักงาน
ปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2535
- สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราช ...
เบาหวานปัจจัยเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือด โดย นายแพทย์ปิยะมิตร ศรีธรา
(ข้อมูลจาก <http://www.thaiheart.org/public/index.php>)
- โรคเริม (Herpes simplex) โรคเริมเป็นโรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อไวรัส ชื่อ "Herpes simplex"
th.wikipedia.org/wiki/เริม
- โรคงูสวัด (Herpes Zoster) ...th.wikipedia.org/wiki/โรคงูสวัด
- psoriasis. Psoriasis. โรคสะเก็ดเงินหรือเรื้อนกวางเป็นโรคผิวหนังเรื้อรังที่เกิดจากระบบ
ภูมิคุ้มกันมีความบกพร่อง ...
www.siamhealth.net/public_html/Health/.../psoriasis.htm
- Turner, V W. "Color classification in Niemba Ritual" Bam ton, M editor. Anthropological
approaches to the study of religion. London: Tailstocks Publications; 2509.
- กิ่งแก้ว เกษโกวิท และคณะ. หมอพื้นบ้านและการดูแลสุขภาพตนเองของชาวอีสาน. รายงานการวิจัย.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2536.
- ชัยรัตน์ พัฒนเจริญ, สุพัตรา ขาติปัญญาชัย, ชญชัย จารุภานัน. "การศึกษาการใช้สมุนไพรในชุมชน
จังหวัดขอนแก่น" ขอนแก่น; โครงการสมุนไพรกับการสาธารณสุขมูลฐาน; 2529.
- อานนท์ เอื้อตระกูล ผู้เชี่ยวชาญเห็ด(อาวุโส) องค์การสหประชาชาติ ปี พ.ศ. 2524-2548 สัมมนาเห็ด
นานาชาติครั้งที่ 5 เมืองหนานตง สาธารณรัฐประชาชนจีน, 2552.
- ยอนดำนาน V1 immunitor ยารักษาเอดส์ดวงบรรลือโลก By แบคบอย On PHA Board.
pha.narak.com/topic.php?No=52205 - แคช

ง.ภาพสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้(บางส่วน)

สมิตใหญ่

ตำรับรักษาลมบ้าหมู

ชุนโต

เขียว

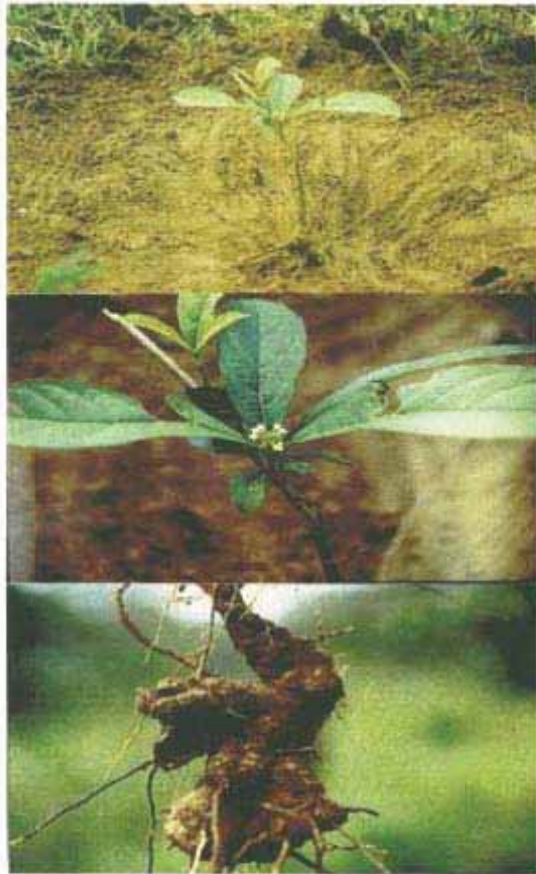
กนดรก

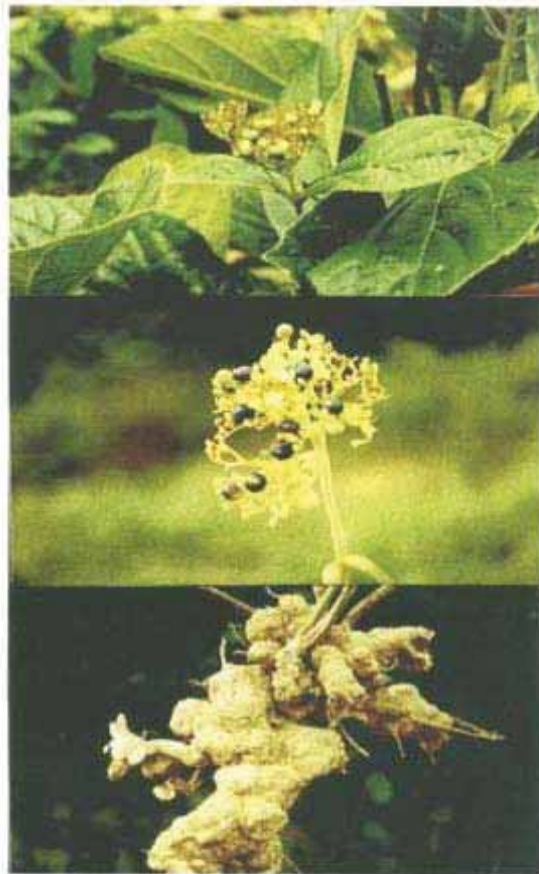
ตุ๊กอีต

เต้าแฉ่ง

ยาหัวข้อเล็ก

ยาหัวข้อใหญ่

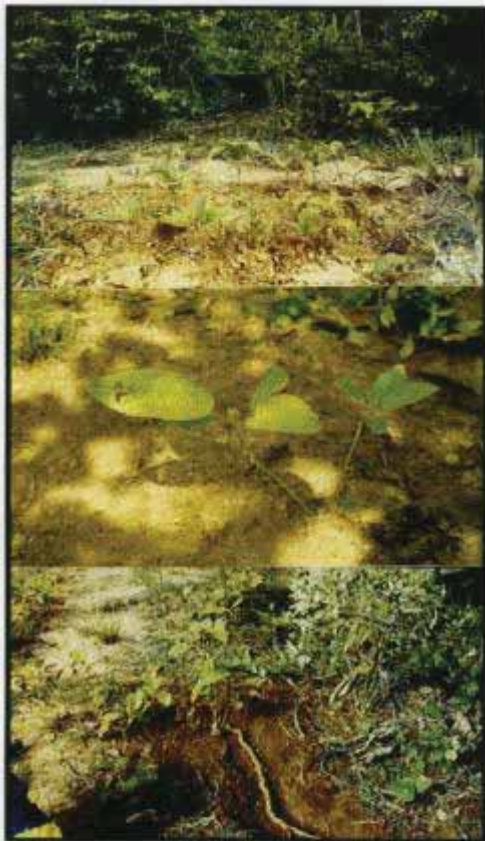

ข้าวเย็นเหนือ

เขียวน้อย

พิกติ

เอ็นอ่อน

ตังโก

ไล่ตัน

หวายนึ่ง

ผักหนอก

ปักคอต

ทุเลื่อ

เคื่อตตหมา

เขาว์แดง

ออยสามสวน

ระยอมน

สมอเต

สมอมน

ชอบชนะนาถ

น้องปอม

ชามแปง

คำพิ

จานเคือ

กำนต

ชามเคือ

อำไ

ขมิ้นตัน

เกี๋ยงป็น

ขมิ้นเครือ

ปักแตง

ฝ้ายโคก

ว่านเพชรกลีบ

ผักหนาม

ฉำฉา

กวำชกวำสี

โสม

ตีนตุ๊กเตี๋ย

ฉำฉา

ชะเอมบ้าน

บั๊กมอ

ผีเสื้อ

ซาเปย

ดัดเตธา

ผักชีโคก

ไซเน่า

ดินแดน

สีดาป่า

นาอี

ยอป่า

กุ่มบก

ตำลึงทอง

สร้อยพระอินทร์

ข้าวสาร

กำมปู

หมอนอย

กระโดน

มะคำดีควาย

นางชอน

เหมือดหอม

ส้มกุ้ง

ชำพด

กระปือเจ็ดตัว

ชักน้อย

มะยมผู้

สมัดใหญ่

พวงพี

สมัดน้อย

เถาว์คันแดง

ทิวเขาคลอน

คุดองแรน

คางคอก

ทุลียง

นางหวาน

ขอล้อม

เขม่า

คันท้งเคือ

โตไม้ธูป

ตังผา

หนอนตายพยาก

ไผ่โก้

มะนียง

หญ้าขจรไข

พาด

พุดตอ

แสน

โกทา (หนามเกีย)

ตะพุดแดง

ตะแบง

ว่านน้ำ

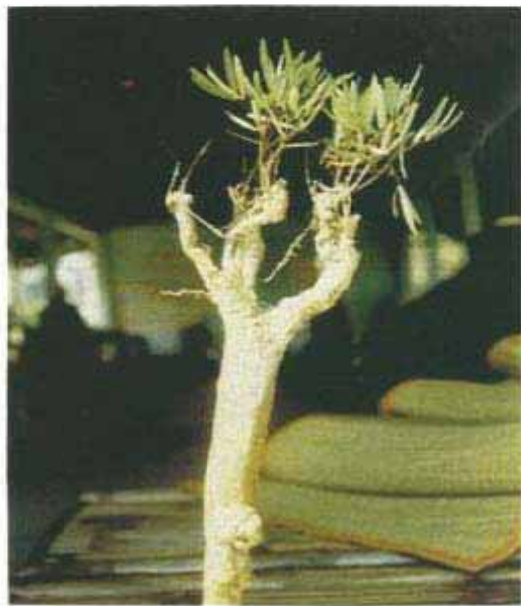
ชิงแฉดขปลากั๊ก

เป้ง

จันทน์ก้อม

เอียนค่อน

ตูกไส

กอมกอยตลอดซอน

โศดทะนงแดง

ตูมบ้าน

โกทา

เจียงปลาตุก

สีชมชื่น

ดัดเตาเครือ

ฉันทาม

ต้น โคลทะนงแดง

(*Trigonostemon reidioides* Kurz.

สารหนูแดง

(*Arsenic trioxide*)

'ผักหนอก

(สด, *Hydrocotyle javanica* Ponten ex Thunb.)

ฟักทอง

Cucurbita moschata Decne.)

ต้นคูนกา

(*Strychnos nux-blanda* A.W. Hill.)

สลอค

(*Croton tiglium* Linn.)

ต้นคูนตัง

(*Hesperethusa crenulata* (Roxb.) Roem.)

ต้นตับเต่า

(*Diospyros ehretioides* Wall. ex G.Don.)

เงียงปลาตุก M

eyna velutina Robyns.

กอมก้อยตลอดซอน

(*Aristolochia arenicola* Hance.

ต้นน้ำน้อย

Polyalthia suberosa Roxb.

ส้มลม.

Aganonerion polymorphum Pierre. ex. Spire.

ก้นครก

Polyalthia debilis (Pierre) Finet et. Gagnep.

กระเบา

Hydnocarpus anthelminticus Pierre.

แอสไพริน

(*Aspirin* ,acetylsalicylic acid)

สะค้าน

(*Piper interruptum* Opiz (*P. ribesoides* Wall.)

ขาเป็ย โป่งลม ...

Xantolis cambodiana (Pierre ex Dubarb) P. Royen.

ขิงแครงปลากั้ง

(*Zingiber officinale* Roscoe.)

เร่ว

Alpinia allughas Rosc.

คำยานหรือพังโหม

(*Paederia linearis* Hook. f.)

ดองคิง

Gloriosa superba L.

จันทร์เทศ

Eugenia caryophyllus Bullock et S.G Harrison

พริกไทยดำ ,

(*Piper nigrum* Linn.)

ต้นเปล้า

(*Croton oblongifolius* Roxb.)

ต้นเผ่าร้าง

(*Polyalthia evecta* (Pierre) Finet & Gagnep.)

ต้นตุมกา

(*Strychnos nux-blanda* A.W. Hill.)

น้อยหน่า,

Annona squamosa Linn.)

ต้นหมอน้อย

Vernonia cinerea (L.) Less

พังคี เจตพังคี

Croton crassitoli Geise.

ทรายเค้น

Polyalthia cerasoides Benth.ex Bedd.

มังคุด

Garcinia mangostana Linn.

ดินตั่งเตี้ย

Ellipeiopsis ferruginea.

โศดทะนงแดง

(*Trigonostemon reidiodes* (Kurz) Craib.)

มะเขือขื่น

(*Solanum xanthocarpum* Schrad. & Wendl.)

หม่อนแก้ว

(*Morus alba* L.)

มะยมตัวผู้

(*Phyllanthus acidus* (L.) Skeels)

ข้าวเย็นใต้.

Smilax glabra Wall.ex Roxb.

ข้าวเย็นเหนือ, -

Smilax corbularia Kunth Subsp. *Corbularia*

เหงือกปลาหมอดอกขาว.

Acanthus ebracteatus Vahl.

หนอนตายหยาก.

Stemona tuberosa Lour.

ทองพันชั่ง

Rhinacanthus nasutus (Linn.) Kurz.

พลู

Piper betle Linn.

ไพลแดง หรือ โล้ตั้น

Derris elliptica (Roxb.) Benth.

ฝางแดง

Caesalpinia sappan Linn.

ขมิ้นชัน

Curcuma longa Linn.

กำยานไทย

Styrax benzoides Craib.

ตะไคร้

Cymbopogon citratus (DC.) Staph

ข่าลิง

Alpinia officinarum Hance.

ขิง

Zingiber officinale Roscoe.

ข่า

Alpinia galanga (Linn.) Swartz.

มะกรูด

Citrus hystrix DC.

ดอกพิกุล.

Mimusops elengi Linn.

เจตมูลเพลิงแดง

Plumbago indica L.

คำฝอย

Carthamus tinctorius L.

กานพลู.

Syzygium aromaticum (L.) Merr. & L.M. Perry

กระวาน.

Amomum krervanh Pierre.

อบเชย

Cinnamomum bejolghota (Buch.-Ham.) Sweet

ชะเอมเทศ

Glycyrrhiza glabra Linn.

ดีปลี

Piper retrofractum Vahl.

ผักหวานป่า

Melientha suavis Pierre.

มหาหิงคุ์เป็น :

Ferula assa-foetida Linn.,

หัววุ้น บุกรอ กระแท่ง ลอกใหญ่ อีสุก.

Amorphophallus sp.

อุตพิค

Typhonium trilobatum (Linn.) Schott.

ว่านหางจระเข้. ยาคำ :

Aloe vera (L.) Burm.f.

มะหาด

Artocarpus lakoocha Roxb. L.

สะแบง

Dipterocarpus intricatus Dyer.

ถื่นทม

Adenium obesum (Forssk.) Roem. & Schult.

จีเหล็กบ้าน

Cassia siamea Lamk.

ส้มมอ

Terminalia chebula Retz.

ขามป้อม

Phyllanthus emblica L.

บอระเพ็ด

Tinospora crisp (L.) Miers ex Hook. F. & Thoms.

ขมิ้นคั่น.

Mahoniasiamensis Takeda.

ว่านหางจระเข้

Aloe vera (L.) Burm.f.

หญ้างวงช้าง

Heliotropium indicum L.

ว่านนกคุ้ม

Eurycle ambeinensis (Loud)

มะกูด. มะกรูด

Citrus hystrix DC

มะพร้าว

Cocos nucifera Linn.

ไพล

Zingiber cassumunar Roxb.

สร้อยพระอินทร์

Cassytha filiformis L

โกฐจุฬาลำพา หรือ ชิงเฮา

Artemisia annua L.

สมอพิเภก.

Terminalia bellirica (Gaertn.) Roxb.

กระท่อมเลือด

Stephania venosa (Blume) Spreng.

ว่านชักมดลูก

Dried Curcuma xanthorrhiza Roxb

.

เทียนดำ

Nigella sativa Linn.

ว่านน้ำ

Acorus calamus Linn

โป้ยก๊ก

Illicium verum Hooker

โกฐเชียง.

Livisticum officinale Koch.

โกฐพุงปลา

Dischidia rafflesiana Wall.

โกฐน้ำเต้า

Rheum palmatum L.

โกฐหัวบัว

Ligusticum chuanxiong Hort.

กุ่มน้ำ

Crateva adansonii DC. subsp. *odorata* Jacobs;

กุ่มบก.

Crateva religinosa Forst. f.

กอกดอน

Shrebera swietenoides Roxb.

ดอกใสหรือขันทองพญาบาท

Gelonium multiflorum A. Juss.

คอแลน

Caearia grewiifolia Vent.

เครือบักแตก. กระทงลาย

Celastrus paniculata Willd.

เถาวัลย์เปรียง.

Derris scandens (Roxb.) Benth.

หญ้าพันงูแดง,

Cyathula prostrata (L.) Blume.

ไมยราบ

Mimosa pudica (L.)

ตากลาง.

Salacia verrucosa Wight.

ว่านเพชรกลับ

Boesenbergia cf. *thorelii*(Gagnep.) Hoes

ต้นกระบือเจ็ดตัว

Excoecaria Bicolor Hassh.

ทับทิม

Punica granatum Linn.

ต้นส้าน

Dillenia obovata (Bl.) Hoogl.

เจตมูลเพลิงแดง

Plumbago indica L.

ก้านครก

Uvaria rufa Blume

ระย้อม (น้อย)

Rauvolfia serpentina (L.) Benth. ex Kurz

พวงพี

Clerodendrum paniculatum Linn.

เปล้าเลือด

Croton tiglium L. Habit: Small

ย่านางแดง,

Bauhinia Strychnifolia Craib ไม้ไม่รู้ลืม. *Elephantopus scaber* Linn.

กอมก้อยตลอดจน

Aristolochia arenicola Hance

ม่วยแดง ลุมพุกแดง.

Tamilnadia uliginosa (Retz.) Tirveng. & Sastre.

ส่องฟ้า

Clausena harmandiana (Pierre) Pierr ex Guill.

ดินตั่งเตี้ย

Ellipeiopsis ferruginea. (Busc.-Ham. Ex Hook. F. & Thomson) R.E. Fries)

กะดั่งใบ หรือดั่งไก่

Leea indica (Burm.f.) Merr

ชะเอม อ้อยสามสวน

Derris reticulata Craib

กฤษณา.

Aquilaria crassna Pierre ex Lecomte.

ส้มลม.

Aganonerion polymorphum Pierre ex Spire.

บบลม. จุกโรหิณี. โกฟงปลา

Dischidia rafflesiana Wall.

พืชเหล็กป่า. แสมสาร.

Cassia Garrettiana Craib.

หนามพรม

Carissa cochinchinensis Pierre

สีดาป่า.

Gardenia obtusifolia Roxb.

ส้านเตี้ย

Dillenia ovata Wall. ex Hook. f. & Thomson

สมอเตี้ย

Terminalia chebula Retz.

ว่านชักมดลูก

Curcuma xanthorrhiza Roxb.

กวาวเครือ

Pueraria mirifica Airy Shaw et Suvatab.

ตับเต่าต้น เอื้องกวาง เรือนกวาง

Diospyros ehretioides Wall. Ex G Doc

มักเกลือ

EbonyTree

ข่อย

Streblus asper Lour.

มะขาม

Tamarindus indica

ตะโก

Diospyros malabarica Kostel.

หนามคลอง.

Ziziphus cambodiana Pierre.

ฮุ้นไฮ

Erythroxylum cuneatum (Miq.) Kurz

ตีนตั้งเครือ

Dalbergia volubilis Roxb.

นมวัว

Uvaria rufa Bl.

สมัดน้อย. สันโสก

excavata Burn.f.

เถารางแดง

Ventilago Calyculata Ful.

ตากวางเถา. กำแพงเจ็ดชั้น

Salacia chinensis L.

พริก

Capsicum annuum Linn.

ยาสูบ.

Nicotiana tabacum Linn.)...

เห็ดกระถินพิมาน

Phellinus Linteus (Berkeley & M. A. Curtis) Teng (PL)

หวายนึ่ง

Daemonorob kunstleri

เป้ง.

Phoenix acaulis Ham.

ปึกไก่อดำ

Justicia fragilis , Wall

พญามือเหล็ก

Strychnos lucida R.Br.

ขมิ้นเครือ,

Arcangelisia flava (L.) Merr

สับปะรด

Ananas comosus (L.) Merr.

งวงศาล

Borassus flabellifer L.

ไผ่เพ็ก

Vietnamosasa pusilla (Chevalier & A. Camus) Nguyen

ข้าวโพด

Zea mays ceratina

พิมเสนต้น

Pogostemon cablin (Blanco) Benth.